

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

RÂZİZÂDE MÜNÎB'İN FİHRİST-İ DÜVEL ADLI ESERİNİN TRANSKRİPTİ
VE DEĞERLEDİRMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Osman KARACAN

Hazırlayan

Abuzer TURHAN

MALATYA 202

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Osman KARACAN hocamın danışmalığında hazırladığım “Râzizâde Abdurrahman Münîb’in Fihrist-i Düvel Adlı Eserinin Transkript ve Değerlendirmesi” başlıklı yüksek lisans tezimin, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığı ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem kaynakça yöntemine uygun bir biçimde gösterildiğini doğruluyorum.

Abuzer TURHAN

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti yaklaşık yedi asır boyunca dünyanın en önemli topraklarında hüküm sürmüş, birçok milleti bünyesinde barındırmıştır. Ne varki böyle bir devlete ait bilgi, belge ve arşiv kayıtları aradan yüz yıl geçmiş olmasına rağmen tüm yönleri ile ortaya konulamamıştır. Biz de bu minvalde tarih ilmine zerre miktarı da olsa bir katkı sunmak ve Osmanlı arşivlerindeki belge ve eserleri gün yüzüne çıkarmak için böyle bir çalışmayı yapmış bulunmaktayız. Daha önce Nişancı Mehmet Efendi'nin yaklaşık 150 varak ve 300 sayfadan oluşan Tarîh-i Muhtasar adlı eserini tez konusu olarak çalışıp günümüze kazandırmak istedik. Fakat eserin son sayfalarına gelince, eserin başka bir isimle çalışılmış olduğunu içerik ile ilgili araştırma yaparken farkettilik. Bunun üzerine Doç. Dr. Yahya BAŞKAN hocamın önerisi ve teşviki ile içerik yönünden bir derya olan Razizâde Abdurrahman Münîb Efendi'inin Fihrist-i Düvel adlı eserini çalışma imkânını elde ettim. Osmanlı Dönemi eserlerinden olan Fihrist-i Düvel'i bir yüksek lisans tezi olarak çalışmaktan ve eseri günümüze kazandırmaktan mutluluk duydum.

Fihrist-i Düvel içeriği itibariyle tarihteki birçok devlete ve beyliğe ışık olacak mahiyette bilgiler barındıran önemli bir eserdir. Eser Hz. Âdem'in hübûtundan H.1138 ve M.1726 senesine kadar geçen zamanda tarih sahnesine çıkan devletler, beylikler, hânlıklar ve kurucuları hakkında bilgiler vermektedir. Eser bu yönüyle kısa bir dünya tarihi kitabı niteliğine sahiptir.

Biz de bu çalışmamızda Fihrist-i Düvel'in transkriptini, metin ve içerik yönünden değerlendirmesini yaparak eseri günümüze kazandırmak istedik.

Çalışmamızın ilk bölümünde Osmanlı tarih yazıcılığının tarihsel süreci hakkında bilgi vererek fihristlerin genel tanıtımını yaptık. Daha sonra Fihrist-i Düvel'in müellefi Abdurrahman Münîb Efendi hakkında bilgi verdik. Üzerinde çalışma yaptığımız nüshaların dışında kalan Fihrist-i Düvel'in diğer nüshaları hakkından bilgi verdikten sonra eserin muhtevası hakkında bilgi verdik. Fihrist-i Düvel'in metin ve içerik değerlendirmesini yaptıktan sonra Münîb Efendi'nin olayları ve konuları ele alış tarzını değerlendirdik. Bundan başka Münîb Efendi'nin Fihrist-i Düvel'i yazarken yararlandığı kaynaklardan tespit edebildiklerimizin tanıtımını yapıp eserin sahip olduğu kıymeti ve verdiği bilgilerin güvenilirliğini ortaya koymaya çalıştık.

İkinci bölümde ise eseri iki nüsha üzerinden karşılaştırmalı olarak inceledik. Eserin mevcut olan tüm nüshaları talik ve nesih hattı ile yazılmıştır. Biz de her iki yazım türü üzerinden eseri transkript ettik. Nesih hat ile yazılmış nüshanın talik hat ile yazılı olan nüshadan farklı olarak okunmasında güçlük çekilebilecek kelimelerde harekelendirme yöntemine başvurulmuştur.

Tez çalışmam sürecinde hiçbir desteği esirgemeyen Danışman hocam Dr. Öğr. Osman KARACAN'a yakın zamanda ebedi hayata irtihâl eden değerli hocam Prof. Dr. Sâlim CÖHCE'ye, bana her zaman yol gösteren, desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ ve Prof. Dr. Orhan YAZICI'ya minnettarım. Ayrıca bu tezi çalışmama vesile olan ve tez konumu belirleyen Doç. Dr. Yahya BAŞKAN'a ve metin düzeltmelerinde destek veren değerli dostum İsa KARTAL'a şükranlarımı arz ederim.

MALATYA 2021

Abuzer TURHAN

ÖZET

Bu çalışmamızda Râzizâde Abdurrahman Münîb Efendi'nin Fihrist-i Düvel adlı eserini inceledik. Hz. Âdem'in hübûtundan H.1138 ve M.1726 senesine kadar geçen zamanda tarih sahnesine çıkan devletlerin, beyliklerin, hanlıkların kurucu ve diğer liderlerini, etnik yapılarını, kuruluş ve yıkılış tarihlerini, kuruldukları ve hâkimiyet kurdukları coğrafyaları, başkentleri/devletin yönetim merkezlerini ve yıkılış sebepleri hakkında bilgi veren Fihrist-i Düvel bir dünya tarihi kitabı niteliğine sahiptir. Osmanlı tarih yazıcılığında Şükrullah'ın *Behcetü't-Tevârih*'i ile başlatmış olduğu ve Enveri'nin Türkçe *Düsturnâme*'si ile devam eden Osmanlı Devleti umumi tarih yazıcılığı örneklerinden olan Fihrist-i Düvel, manzum tarzında yazılmaması, devletler hakkında özet bilgi vermesi ve muhtevasının kapsamı açısından oldukça farklıdır.

Râzizâde Abdurrahman Münîb Efendi, Fihrist-i Düvel'de Ad Melîkleri, Fars Melîkleri (Pişdâdiler, Kiyâniler, Eşkâniler, Sâsânîler) Hz. Muhammed, Hülefa-i Raşidîn, Emeviler, Endülüs Emevileri, Abbasiler, Tolunoğulları ve İhşidler, Buveyhiler, Fatımiler, Selçuklular, Mervâniler, Eyyubiler, Moğol Devletleri, Türk Beylikleri, Gurlar, Atabekler, Harezmsahiler, Osmanlı Devleti, Safeviler, Afrika ve Mısır Devletleri, Seffariler, Deylemiler, Bizans, Frengler ve Almanya devletlerinden bahsetmektedir. Türk, Hind, Çin, Çerkez, Rum, Kürt, Ermeni gibi etnik grupların yanı sıra Yahûdilik ve Hristiyanlık gibi dînler hakkında da önemli bilgiler vermektedir.

Biz de bu çalışmada Fihrist-i Düvel'in transkriptini, metin, dil ve içerik yönünden değerlendirmesini yaparak, bu nadide eseri ilim dünyasına kazandırmaya çalıştık. Ayrıca Fihrist-i Düvel'in bilgi verdiği devletleri ve eserini hazırlarken yararlandığı kaynaklar hakkında da bilgi verdik.

Anahtar Kelimeler: Fihrist, Düvel, Râzizâde Münib, Osmanlı tarih yazıcılığı, Transkript.

ABSTRACT

In this study, the work of Râzizâde Abdurrahman Münîb Efendi named *Fihrist-i Düvel* is examined. *Fihrist-i Düvel*, which gives information about the, founders of states, principalities, khanates, ethnic structures, the dates of establishment and collapse, the geographies where they were founded and dominated, the capitals/administrative centers of the states, and the reasons for their collapse, from the grain of Prophet Adam to H.1138 and M.1726, has the quality of a world history book. In Ottoman Historiography, *Fihrist-i Düvel*, as one of the examples of general historiography of the Ottoman Empire, which was started with Şükrullah's *Behcetü't-Tevârîh* and continued with Enveri's *Turkish Düsturnâme*, is not written in verse, but gives brief information about the states and quite different in terms of the scope of its content.

Râzizade Abdurrahman Münîb Efendi, in the *Fihrist-i Düvel*, gives general information about the history of Kings of Ad, Persian Kings (Pişdadis, Kiyanis, Eşkanis, Sassanids), Prophet Muhammad, Hülefa-i Raşidîn, Umayyads, Andalusian Umayyads, Abbasids, Tulunids, Buvanids, Seljuks, and Ayyubids, Mongolian States, Turkish Principalities, Gurs, Atabeks, Khwarezm Shahis, Ottoman Empire, Safavids, African and Egyptian States, Saffarids, Daylemites, Byzantium, Syphilis and German states Judaism and Christianity from Turks, Indians, Chinese, Greeks, Kurds, Armenians.

In this study, it is tried to bring this precious work to the present day by evaluating the transcript of *Fihrist-i Düvel* in terms of text, language and content. Information is tried to be given about the states that *Fihrist-i Düvel* gave information about and the sources he used while preparing his work.

Keywords: Index, *Düvel*, Râzizâde Münib, Ottoman historiography, Transcript.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHMAN MÜNİB RAZİZÂDE VE FİHRİST-İ DÜVEL	5
1.1. Abdurrahman Münib Razizâde.....	5
1.2. Fihrist-i Düvel ve İncelemesi	5
1.3. Fihrist-i Düvel'in Şekil ve Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi	7
1.4. Fihrist-i Düvel'de Devletlerin ve Olayların Tarihlendirme Yöntemi ve Kullanılan Takvim türleri	14
1.5. Fihrist-i Düvel'de Yararlanılan Kaynaklar	16
1.5.1. Tarih-i Zehebî	16
1.5.2. İbnü'l-Esîr el-Kâmil	16
1.5.3. İbnü'l Cevzî el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem	17
1.5.4. Târîh-i Cihângüşâ.....	17
1.5.5. Fütûhu'l-Büldân	18
1.5.6. Târîh-i Peçevî.....	18
1.5.7. Nişancızâde Muhyiddîn Mehmed Mir'âtü'l-kâinât	18
1.5.8. Mîrhând.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

FİHRİST-İ DÜVEL'İN METİN - TRANSKRİPSİYONU.....	20
2.1.FİHRİST-İ DÜVEL	20
KAYNAKÇA.....	99

KISALTMALAR

- a.g.e. : adı geçen eser.
a.g.m. : adı geçen makale.
B. : Baskı.
Bkz. : Bakınız.
C. : Cilt.
ev. : Çeviren.
DİA : Türkiye Diyanet İslām Ansiklopedisi.
H. : Hicri.
Haz. : Hazırlayan.
Hz. : Hazreti.
M : Miladi.
Ö. : Ölüm
s. : Sayfa.
TTK : Türk Tarih Kurumu.
vb. : ve venzeri.
yy. : yüz yıl.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kuruluşunu cihânşümûl bir anlayış üzerine inşa etmiş ve devlet son yüzyılına kadar bu minval üzere kalmıştır. Bunu yaparken de kendi değerlerinden vazgeçmemiş; idari, mimari, edebi, ilmi vs. tüm konularda Osmanlı Devleti kendi sentezini oluşturmuştur.

Osmanlı tarih yazıcılığı ve eserleri de bu cihân şümûl anlayışın ve sentezin en güzel örneklerindendir. Osmanlı Devleti tarih yazıcılığı, devletin kuruluş tarihine nazaran oldukça geç bir zamanda başlamıştır. Osmanlı tarihi konusunda yazılan ilk eser, XV. yüzyılın başlarında kaleme alınan Yahşî Fakih *Menâkıbnâme*'si'dir. Ancak bu eser bugün mevcut değildir. XV. yüzyılın başlarında yazılmış olan Ahmedî'nin *İskedernâme*'si de en erken Osmanlı tarihi eserlerindendir.¹ Sultan II. Murad'ın himaye ve teşvikiyle Osmanlı Devleti tarih yazıcılığı farklı bir seyre yönelinmiş ve müsbet gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Arapça ve Farsça'dan tercüme edilen eserler bu dönemin mühim çalışmalarıdır.

İstanbul'un fethini müteakip tarih yazılığında canlanma olmuş, ilk standart dünya ve Osmanlı tarihi yazma denemeleri de bu dönemde yapılmıştır. Şükrullah'ın dünyanın yaratılışından başlattığı Farsça *Behcetü't-Tevârih*'i Osmanlı Döneminin ilk genel tarih çalışması sayılabilir. Yine Enveri'nin Türkçe *Düsturnâme*'si de bu çizgide olup; Sâsâniler, Moğollar ve Anadolu Beylikleri'nden bahseden bir eserdir.²

II. Bayezid ve Dönemi Osmanlı tarih yazılığında özel bir yere sahiptir. Zira ilk standart Osmanlı tarihi sayılabilecek Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı ile devamında Neşri'nin *Kitâb-ı Cihânnümâ*'sı, İbn-i Kemâl'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı bu dönemde kaleme alınmışlardır. 1520'li yıllarda vefât eden Mehmet Neşri'nin *Kitâb-ı Cihânnümâ* adlı eseri genel bir dünya tarihi kitabıdır. Ancak bu eserin sadece Osmanlı tarihi ile ilgili kısmı günümüze ulaşmıştır.³

XVIII. yüzyıl başlarında vekayinüvislik kurumunun ortaya çıkmasıyla imparatorluğun sonuna kadar devam eden resmi bir tarih yazıcılığı ortaya çıkmıştır.⁴ Umumi tarihçiliğin yanı sıra Selimnâmeler, Süleymânâmeler, Seyahatnâmeler,

¹ Afyoncu, Erhan, Tanzimat Öncesi Tarih Araştırma Rehberi, Kronik Yayınları, İstanbul 2018, s.1-3.

² Özcan, Abdülkadir, Osmanlı'da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2020 s.2.

³ Afyoncu, a.g.e., s.9.

⁴ Özcan, a.g.e., s.145.

Rûznâmeler,⁵Surnâmeler,⁶ Tezkireler⁷ gibi pek çok tarih eseri ve yazımı bu dönemde görülecektir. XIX. ve XX. yüzyıllarda tarih yazımı dönemin değişimine uygun olarak gelişmeler göstermiş, bibliyografya ve ansiklopediler önem kazanmıştır.⁸ Çağdaş (XXI. Yüzyıl) tarih yazıcılığında ise tüm bu yöntemlerden farklı gelişme söz konusudur. Eleştirel bir bakış açısı ile araştırma ve inceleme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Herşeyden önce modern tarih araştırmaları bilimsellik ve tarafsızlık üzerine inşa edilmeye çalışılmaktadır. Buda tarihin bir ilim kolu olmasıyla alakalıdır.

Bu bilgiler ışığında baktığımızda her dönemde farklı tarih yazım tarzları ve tarih türleri ortaya çıksa bile; umumi tarihler her dönemde popülerliğini sürdürmüştür.

Osmanlı'da umumi tarih çalışmaları insanlığın yaratılışından başlayarak İslâm tarihi, Osmanlı öncesi ve çağdaşı devletler ile Osmanlı tarihi hakkında geniş ölçekli bir alanı kapsar. Bu eserler genel olarak aynı muhtevaya sahiptir. Fakat konuları sunum şekilleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle umumi tarihler kendi aralarında mufassâl ve muhtasar umumi tarihler olarak gruplandırılabilir.⁹ Bazı eserler içeriklerini mufassâl bir şekilde sunarken, bazıları ise muhtevalarını muhtasar bir biçimde, kronolojik esaslı olarak oluşturmuşlardır.¹⁰

Fihristler de Osmanlı Devleti muhtasar umumi tarih yazıcılığının oldukça önemli eserleridir. Fihrist kelimesi Farsça'dan Arapça'ya fehrese olarak geçmiştir. Fakat kelime Arapça'ya uygun olan biçimiyle fihris'tir. Fehrese (fihrist) tanınmış bir âlimin hocaları ile onlardan okuduğu kitapların adlarını yazdığı eserlerdir. Fehrese kelimesi bu anlamıyla daha çok Kuzey Afrika'da ve Endülüs'te Farsça bernâme ile Arapça mu'cem kelimelerinin karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir. Doğu İslâm dünyasında ise bu kitap türü sebet, meşyeha ve mu'cem terimleriyle karşılanmıştır.¹¹

Mu'cem kelimesi ise kapalılığı giderilmiş söz, kelime, harf vb. anlamlara gelmektedir.¹² Terim olarak ise sözlük, tefsir, hadis, tabakat ve biyografi, ülke adları gibi

---

⁵Genel olarak günlük tarzında yazılmış, özel olarak padişahların günlük faaliyetlerinin kaydedildiği tarihî eserlere verilen ad, Bkz.Sarıcioğlu, Fikret, "Rûznâme", TDİA, C. 35, 2008, s.278.

⁶Divan edebiyatında padişah çocuklarının doğum, sünnet ve düğün törenlerini anlatan eserlerin genel adı, Bkz.,Aynur,Hatice, "Surnâme",TDİA, C. 37, 2009, s.565.

⁷ Fars ve Türk edebiyatlarında şairlerin biyografilerine dair eserlerin ortak adı, Bkz., Öz,Yusuf,"Tezkire",TDİA, C. 41, 2012, s.68.

⁸Özcan, a.g.e., s.6.

⁹ Özdemir, Rukiye, Ahmet Aydın, "Osmanlı Tarih Yazıcılığında Muhtasar Umumi Tarihler Üzerine", ANAYASA, s. 105, 2019.

¹⁰ Özdemir, a.g.m. , s.113.

¹¹ Kandemir, M.Yaşar, "Fehrese",TDİA, C. 12, 1995, s.297.

¹²Hatipoğlu, İbrahim, "Mu'cem",TDİA, C. 30, 2005, s. 345.

çeşitli alanlarda kullanılır. İsimlerin alfabetik sıralandığı çalışmalara ve ansiklopedik tertibe de bu ad verilmektedir. İlk râvisine göre tertip edilen mesned türü eserlerin aksine son râvisine göre düzenlenen eserlere de mu‘cem denmektedir.¹³Fehrese müellifleri ise hangi hocalardan kimin hangi kitaplarını nerede ve ne zaman okuduklarını kıraat silsilesiyle birlikte zikretmişlerdir. İslâm dünyasında bu tanıma uygun ve en meşhur olan eser İbnü’n-Nedîm’in *el-Fihrist* adlı eseridir. İbnü’n-Nedîm’in 377/987 yılında kaleme aldığı, *Fihristü’l-Kütüb*, *Fihristü’l-‘Ulûm* ve *Fihristü’l-‘Ulemâ* adlarıyla da bilinen, fakat kısaca *el-Fihrist* diye meşhur olan kitabı İslâm dünyasında bibliyografik eserler türünün ilkidir. Osmanlı Devleti’nde bunun örnekleri *Fihrist-i Şâhânlar*’dır.¹⁴

Fihrist-i şâhânlar, Osmanlı padişahlarının tahta çıkış tarihlerini, sâltanat sürelerini, sâltanatları süresince yaptıklarını, zaferlerini, vefât veya tahttan ayrılma tarihlerini, kendilerinden sonra hangi padişahların geldiği gibi konuları beyitlerde işleyen, küçük birer manzum tarih olma özelliği gösteren eserlerdir.

İlk *Fihrist-i Şâhân* Hemdemî’ye (Ö.1657) aittir.¹⁵ Eser Osman Bey’den IV. Mehmed’e kadar olan padişahların dönemini kapsamaktır. Ayrıca eserde adı geçen padişahların devirlerinde yapılan savaşlar hakkında da bilgi vermektedir.

Çalışmamızın konusu olan Abdurrahman Münîb Efendi’nin *Fihrist-i Düvel* adlı eseri de Şükrullah’ın *Behcetü’t-Tevârih*’i, Enveri’nin *Düsturnâme*’si, Âşıkpaşazâde’nin *Tevârih-i Âl-i Osman*’ı, Neşri’nin *Kitâb-ı Cihânnümâ*’sı, İbn-i Kemâl’in *Tevârih-i Âl-i Osman*’ı ve Hemdemî’nin *Fihrist-i Şâhân*’ının temsil etmiş olduğu genel tarih yazıcılığı ekolününün devamı ama içerik yönünden farklı bir türüdür. *Fihrist-i Düvel* içerik olarak Dünya tarihi kategorisindedir.

Osmanlı tarih yazıcılığında umumi tarihler Hz. Âdem’in yaratılışından başlar ve genellikle dönemin padişahına ithaf edilirdi. Umumi tarihler Hz. Âdem’den başlayarak o güne kadar tarih sahnesine çıkan devletleri ele alması İslâm tarih yazıcılığında da adı konulmayan ama neredeyse kural haline gelen bir yöntemdi. Bu tarih yazım tarzı Osmanlı Devleti’nin de tarih yazıcılığı anlayışını ortaya koymaktadır. Çünkü Osmanlı tarih yazıcıları umumi tarih yazıcılığında kendi sentezini oluşturmuşlardır. Yazılan eserlerin hemen hepsinde Osmanlı padişahlarının soylarından bahsedilerek Osmanlılar’ın

---

¹³ Hatipoğlu, a.g.m, s. 345.

¹⁴Kandemir, a.g.m, s.298.

¹⁵ Çakır, Mustafa Sefa, “ Osmanlı Padişahlarının Manuzum Tarihçeleri *Fihrist-i Şâhânlar*(Haz. Mehmet Aslan)”, MUTAD, s. 320-321, 2019.

Türklerin temsilcisi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Hz. Âdemden başlayıp, Hz. Muhammed ve Hulefa-i Raşidîn dönemlerinden devamla konuyu Osmanlı Devleti'ne bağlayarak Osmanlı Devleti'nin tüm Müslümanların temsilcisi olduğu mesajı verilmiştir. Umumi tarihlerin bu amaçla yazıldığını ortaya koyan bir belge bulmak güçtür. Fakat eserlerin genel yaklaşımından bu sonucu varmak mümkündür. Nitekim Osmalının tüm Türk beyliklerini, Müslümanlar için kutsâl sayılan Mekke, Medîne, Kudüs gibi yerleri hâkimiyeti altına alması; Balkanlar ve Rumeli fetihleri ile Avrupa devletlerine (İtalya, Fransa vs.) karşı yapılan savaşlar Osmanlının bir cihân devleti olma gayretinde olduğunu göstermektedir. Kalem ehli de dönemlerinin ruhuna uygun olarak bu amaca eserleriyle hizmet etmişlerdir.¹⁶Abdurrahman Münîb Efendi'nin dünya tarihi mahiyetindeki Fihrist-i Düvel adlı eserini de bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir. Esasında Dünya tarihi yazmak yukarıda belirttiğimiz gibi devletlerin dünya görüşü ile alakalıdır. Çünkü devletin gücü ile yazarların eserleri paralellik göstermektedir. İslam Dünyasında Dünya tarihi örneklerini Abbasiler Döneminde yazılan eserlerde görmekteyiz. Taberi'nin yazmış olduğu eserler bunun örnekleri arasında gösterilebilir. Bundan başka İbnü'l Esir'in yazmış olduğu eserlerde Dünya tarihi örneklerindendir. Gene Moğollar döneminde Reşidüddin Fazlullah'ın yazmış olduğu Câmi'ü't-Tevârih¹⁷ adlı eser Dünya tarihi eserleri içerisinde müstesna bir yere sahiptir. Eserin yazıldığı döneme baktığımızda Moğallar Dönemin en güçlü devleti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun son örneklerini XVIII. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti döneminde yazılan eserlerde görmekteyiz. Nitekin bu yüzyıla kadar Osmanlılar tarih sahnesinde en güçlü devlet olarak varlıklarını ikame ettirmektedirler. Yazılan eserlerde bunun en güzel örnekleridir. Abdurrahman Münîb Efendi'nin Fihrist-i Düvel adlı eseri de bu mivaldedir.

---

¹⁶ İslam tarihin meşhur eserlerine baktığımız zaman yukarıda bahsettiğimiz hususların doğruluğunun sağmasını yapmak daha kolay olacaktır. Çünkü bu eserlerde genel olarak İslam tarihi ön plandadır. Tâberî, İbn'ül Esir, Belâzurî, Cüveynî gibi yazarların yazmış olduğu eserler de bunun örneklerindendir.

¹⁷ Fazlullah, Reşidüddin, Cami'ut-Tevârih, TTK Yayınları, Ankara 2013.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHMAN MÜNİB RAZİZÂDE VE FİHRİST-İ DÜVEL

1.1. Abdurrahman Münib Razizâde

Abdurrahman Münib Razizâde'nin kim olduğu hususunda elimizde tafsîlatlı bilgi bulunmamaktadır. Onun hayatı hakkındaki tüm bilgiler neredeyse Franz Babbinger (15 Ocak 1891 - 23 Haziran 1967)'in *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* adlı eserinde verdiği bilgilerle sınırlıdır. Abdurrahman Münib Razizâde hakkında bilgi veren diğer eserler bu kaynaktan yararlanmışlardır. Bu bilgilere göre Damat İbrahim Paşa (1073/1662-1143/1730)'ya ithafen Fihrist-i Düvel'i yazan ve Razi(Efendi)zâde lakabıyla anılan Abdurrahman Münib Efendi'nin hayatı hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Abdurrahman Münib Efendi 1116/1704 tarihinde doğduğu ve 1155/1742 tarihinde de vefat ettiği düşünülmektedir. Onun babası 1146/1733 yılında İstanbul kadısı iken Üsküdar'da vefât eden Razi Abdullâtif Efendi'dir.¹⁸

Fihrist-i Düvel'in yazarı Abdurrahman Münib Efendi'nin ilmiyede yetiştiği ve aynı zamanda şair olduğu da kaynaklarda ifade edilmektedir.¹⁹

1.2. Fihrist-i Düvel ve İncelemesi

Çalışmamızın konusu olan Abdurrahman Münib Razizâde'nin Fihrist-i Düvel adlı eseri 13418 arşiv numarası ile Konya Koyunoğlu Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. Hz. Âdem'den 1726 tarihine kadar gelmiş geçmiş devletlerin tarihini muhtasaran konu alan Fihrist-i Düvel'in yurt içinde dokuz yurtdışında ise dört olmak üzere toplamda on üç nüshası bulunmaktadır. Yurt içindeki nüshaları ülkemizin farklı müze ve kütüphanelerinde bulunurken yurt dışında olan nüshalarının tamamı Mısır'ın Milli Kütüphanesi ve Hidiv Kütühanesinde bulunmaktadır.

Ülkemizde ve yurtdışında yer alan Fihrist-i Düvel'in nüshalarının bulunduğu kütüphaneler ve nüshalar hakkındaki bilgiler aşağıdaki şekildedir:

- 1- Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları. Demirbaş No: R.1269 - Yazı Türü: Nesih – Yaprak Sayısı: 56 - Satır Sayısı: 21.

¹⁸ Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,(Çev. Coşkun Üçok),Ankara 1992, s.287.

¹⁹ Özcan, a.g.e., s.146.

- 2- Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları. Demirbaş No: R.1362 - Yazı Türü: Talik -Yaprak Sayısı: 54 -Satır Sayısı: 21.
- 3- Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları. Demirbaş No: R.1363 - Yazı Türü: Nesih -Yaprak Sayısı: 55- Satır Sayısı: 21.
- 4- Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları. Demirbaş No: E.H.1407 - Yazı Türü: Talik -Yaprak Sayısı: 54 -Satır Sayısı: 21.
- 5- İstanbul Hamidiye Molla Murat Kütüphanesi. N: 978 - Yazı Türü: Talik Yaprak sayısı: 49 - Satır Sayısı:23.
- 6- Nuruosmaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. N: 3402 -Yazı Türü: Nesih YaprakSayısı: 55 Satır Sayısı:21.
- 7- Nuruosmaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. N: 34 NK 3402 -Yazı Türü: Arapça Nesih - Satır Sayısı:21.
- 8- İzmir Milli Kütüphanesi. Demirbaş No: 1312/2. - Yazı Türü: Nesih Yaprak sayısı: 39Satır Sayısı:29.
- 9- Konya Koyunoğlu Kütüphanesi. Arşiv No:13418. – Yazı Türü: TalikYaprak sayısı: 71 Satır Sayısı: 21
- 10- Mısır Milli Kütüphanesi Demirbaş No: Mecâmi-i Türkî Tâlat 145-Yaprak sayısı: 56 - Satır Sayısı:21.
- 11- Mısır Milli Kütüphanesi Demirbaş No: Târîh-i Türkî Tâlat 82 Yaprak sayısı:83 - Satır Sayısı: 21.
- 12- Mısır Milli Kütüphanesi Demirbaş No: M. Târîh-i Türkî 79 Yaprak sayısı: 101-Satır Sayısı: 19.
- 13- Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları. Demirbaş No: 8875 - Yazı Türü: Talik Yaprak sayısı: 101 - Satır Sayısı:19.²⁰

Yukarıda görüldüğü üzere yurt içinde yer alan Fihrist-i Düvel'in nüshaları birbirine yakın yaprak ve satırlardan oluşmaktadır. Fakat Mısır Milli Kütüphanesi ve Hidiv Kütühanesinde yer alan nüshalar daha fazla varaka sahip olmalarına rağmen bu nüshalara ulaşamadığımız için çalışmamızda yurt içindeki en fazla varaka sahip olan eserlerden talik türüne örnek olarak Konya Koyunoğlu Kütüphanesindeki nüsha ile nesih türüne örnek olarak Nuruosmaniye nüshalarını esas aldık. İki nüshayı muhteva açısında mukayeseli bir şekilde inceledik.

---

²⁰ <http://yazmalar.gov.tr/basit-arama?q=fihrist-i+d%C3%BCvel>. 13.05.2021.

Çalışmamızda esas aldığımız Abdurrahman Münîb Razizâde'nin Konya Koyunoğlu Kütüphanesi'ndeki 13418 arşiv numaralı Fihrist-i Düvel adlı eserin nüshası toplamda 72 varaktan oluşurken Nuruosmaniye nüshası ise 55 varaktan oluşmaktadır. Fihrist-i Düvel'in nüshaları genel olarak nesih ve talik hatlarıyla kaleme alınmış ve biz de iki örnek üzerinden çalışmamızı gerçekleştirdik.

1.3. Fihrist-i Düvel'in Şekil ve Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi

Abdurrahman Münîb Razizâde'nin Konya Koyunoğlu Kütüphanesinde bulunan ve talik yazısı ile 72 varaktan oluşan Fihrist-i Düvel'in elimizdeki nüshası, içindekiler ve giriş kısımları hariç her sayfa 21 satırdan müteşekkildir. Sayfa numaralandırması her yaprağın 2. sayfasında sol üst köşesinde belirtilmiştir. Fihrist-i Düvel'de melîk isimleri, başlıklar, devletlerin kuruluş ve yıkılış tarihlerini belirten tarihten önceki metinler, kırmızı renkle yazılmıştır.

Nuruosmaniye Kütüphanesinde bulunan nüsha ise nesih hattı ile yazılmış ve 55 varaktan oluşmaktadır. Bu nüshada sayfa numaralandırması bulunmamaktadır. Bu nüshada içindekiler ve giriş kısımları hariç her sayfa 21 satırdan meydana gelmektedir.

Fihrist-i Düvel'in Konya Koyunoğlu Kütüphanesindeki nüshası kahverengi deri kaplama olup giriş kısmında ilk dört varakta (1-8 sayfa aralığı) içindekiler şeklinde, bahsettiği konu ve devletlerin yer aldığı sayfa numaraları verilmiştir. Ancak incelemiş olduğumuz nüshalarda içindekiler sayfasında belirtilen sayfa numaraları ile konunun anlatıldığı sayfalar arasında kaymanın olduğunu tespit ettik. Bu durumun eserin müellifinden ziyade müstensihden kaynaklı yazım hataları olduğu düşüncesindeyiz. Ancak muhtevaya hâlel getirecek bir eksiklik sözkonusu değildir. İçindekiler kısmında belirtilen konular belirtilen sayfa aralıklarında olmasa bile genellikle 1-2 sayfa sonra konu ele alınmıştır. Nitekim Nuruosmaniye nüshasında böyle bir hata yoktur. Nuruosmaniye nüshasında içindekiler kısmında sayfa numaralarına yer verilmiş ancak konunun anlatıldığı bölümde sayfa numaraları belirtilmemiştir.

Nuruosmaniye nüshası kavrengi deri kaplama kaplıdır. İçerik ve şablon olarak Koyunoğlu nüshası ile aynıdır. Fakat Nuruosmaniye nüshası üç bölüme ayrılmış ve her bölümün başlangıç sayfasını tezhib ile süslenmiştir.

Aburrahman Münîb Efendi Fihrist-i Düvel'in 2. sayfasında Fihrist-i Düvel'in anlattığı konuları kendisi belirtmiştir. Fihrist-i Düvel Hz. Âdem'in hübüâtundan 1138/1726 senesine gelinceye kadar olan devlet, Melik ve milletler hakkında bilgi vermektedir.

Fihrist-i Düvel'i üç kısma ayıran Münîb Efendi, eserinin ilk bölümünü Hz. Âdem'in yeryüzüne inişini yani hübüâtı esas alarak tarihlendirmiştir. İkinci bölümünü hicri takvimi esas alarak tarihlendirirken üçüncü bölümde ise muhtemeldir ki esere ek olarak farklı devletler hakkında bilgi vermesinden dolayı her iki takvimi kullanmıştır. Son bölümde tarihsel bir sıralama söz konusu değildir. Birinci bölümde Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar olan devletler ve milletler hakkında bilgi vermektedir. Münîb Efendi Hz. Âdem'in ve kâinatın yaratılışını Fihrist-i Düvel'de belirtmemiş, diğer Peygamberler hakkında da bilgi vermemiştir. Bunun yerine ilk olarak 'Acem ve Farslar'dan başlayıp 'Acem ve Farsların soylarının hangi Peygambere dayandığını belirtmiştir. Diğer devlet ve milletlerde de bu yöntemi benimsemiştir. Bundan başka anlattığı devletlerin Hz. Muhammed Dönemine kadar olanlarının başlangıç ve bitiş tarihini, Hz. Âdem'in cenneten yeryüzüne indiriliş(Hübut-u Âdem) tarihine dayandırarak bir tarihlendirme yöntemi seçmiştir.

Hz. Muhammed Dönemi (H.571-632) sonrası tüm devletler ile alakalı olarak da Hicri takvime göre tarihlendirme yapmıştır.

İkinci bölümde Hz. Muhammed Döneminden Osmanlı Devleti'nin 1138/1726 tarihine kadar olan devletler hakkında bilgi vermektedir. Hz. Muhammed Dönemi ile alakalı detay vermemiştir. Daha çok Hülefâ-i Râşidîn Dönemi (H.632-661) ile bağlantı kurmuştur. Üçüncü bölümde Dulkadiroğulları, Ramazanoğulları, Özbekler, Frenkler, Rumlar, Roma ve Almanya hakkında bilgi vermektedir.

Münîb Efendi Fihrist-i Düvel'in giriş kısmında içindekiler diyebileceğimiz şekilde sayfa numaraları ile tüm bu devlet ve milletleri belirtmiştir. Münîb Efendi her devlete aynı düzeyde yer vermemiş bazı devletler hakkında daha fazla detay verirken bazı devletler hakkında ise oldukça özet bilgiler vererek birkaç satır ile konuyu geçiştirmektedir. Münîb Efendi'nin Fihrist-i Düvel'de yer verdiği devlet ve milletler ne kadar yer verdiğine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Fars ve 'Acem meliklerine 4 sayfa; Sâsânîler'e (226-651) 1 sayfa; Süryânîler'e 1 sayfa; Türk meliklerine 1 sayfa; Hind meliklerine 1 sayfa; Çin meliklerine 1 sayfa; 'Ad Kavmine 1 sayfa; Mısır meliklerine 1 sayfa; 'Arab ve Yemen meliklerine 3 sayfa; İsrail

kavmine 1 sayfa; Bâbil Keydâni ve Nebt meliklerine 1 sayfa; Yûnân meliklerine 1 sayfa; Hz. Muhammed Dönemi (571-632) 1 sayfa; Hulefâ-i Râşidîn Dönemi (632-661) 3 sayfa; Emevilere (661-750) 4 sayfa; Abbasilere (750-1258) 1 sayfa; Horasan meliklerine 1 sayfa; Mağrib meliklerine 1 sayfa; Cürhemlere 1 sayfa; Seffarilere 1 sayfa; Lurlar 1 sayfa; Cemûd Alevilerine 1 sayfa; Sinhâciler 1 sayfa; Mağrib ve Endülüs Emevilerine 1 sayfa; Hârezmşahlara 1 sayfa; Gurlara 1 sayfa; Memlûklülere 1 sayfa; Samanilere (819-1005) 1 sayfa; Tolunuoğullarına (868-905) 1 sayfa; Fatimilere (909-1171) 1 sayfa; Ermenilere 1 sayfa; ‘İsma’ ililer, Deylemiler ve Kârmatilere 1 sayfa; Buveyhilere (932-1062) 1 sayfa; İhşidilere (935-969) 1 sayfa; Türk Hakanlarına 1 sayfa; Mervâniler ve Kürtlere (983-1085) 1 sayfa; Selçuklulara (1040-1308) 5 sayfa; Atabeklere 4 sayfa; Artuklulara (1102-1409) 4 sayfa; Moğollara (1206-1294) 7 sayfa; Karamoğullarına (1256-1474) 1 sayfa; Osmanlılara (1300-1922) 3 sayfa; Çobanoğullarına (1211-1309) 1 sayfa; Karakoyunlulara (1351-1469) 1 sayfa; Akkoyunlulara (1340-1519) 1 sayfa; Dulkadiroğullarına (1337-1522) 1 sayfa; Ramazanoğullarına (1352-1608) 1 sayfa; Çerkezlere 1 sayfa; Kırım Hanlarına 1 sayfa; Özbeklere 1 sayfa; Bizansa 1 sayfa; Frenglere 1 sayfa; Almanlara 1 sayfa; Safeviler (1501-1736) 1 sayfa ayırmıştır.

Başlıkların karşısında yazan sayfa sayıları hangi konu hakkında kaç sayfa bilgi verdiğini görmemiz açısından önemlidir. Eserde 7 sayfa ile Moğollar, 5 sayfa ile Selçuklular en çok bahse konu olan devletlerdir. Bundaki en büyük sebep Moğolların ve Selçukluların devamı devletlerin varlığıdır.

İçindekiler kısmı ile aşağıdaki konu başlıklarında da kelime farklılıkları veya hatalar mevcuttur. Azerbaycan başlığı içindekiler kısmında “*Baycan*” olarak yazılmıştır. Yukarıda “*Selâtin*” olarak yazılan bir kelime aşağı başlıklarda “*Saltanat*” olarak da yazıldığı görülmüştür. Ama tüm bunlar kitabı etkileyecek hata veya değişiklikler değildir. Bir yede bir hata veya tarz değişikliği varsa muhakkak konunun devamında düzeltildiği görülmektedir.²¹

Fihrist-i Düvel’in giriş kısmındaki dua ve beyitler ile Hz. Muhammed Dönemi ve Osmanlı Devleti bölümündeki beyitlerde Arapça ve Farsça kelimeler ağırlıktadır. Bu bölümlerde süslü bir dil kullanılmıştır. Eserin kalan kısımlarında sade bir dil kullanılmıştır.

---

²¹ Bu hatalar Koyunoğlu nüshasında vardır. Nuruosmaniye nüshasında yazımlar doğrudur.

Eserin 7. ve 62. sayfalarında metnin devamı olarak ilave notlar eklenmiştir. Bu notlar kitabın akışını bozmayıp konunun devamı niteliğinde ufak notlardır. Bundan başka ana metne herhangi bir ilave söz konusu değildir. Fakat nesih yazısı ile yazılan nüshalarda yazım tarzından dolayı sayfa sayıları daha azdır. Nesih yazım tarzına örnek olarak mevcut eserimizi Nuruosmaniye nüshası ile kıyasladığımızda içerikte bir farklılık yoktur. Konu başlıkları, melikler, olaylar, dönemler vs. aynıdır.

Abdurrahman Münib Efendi'nin 129 ana ve alt başlıktan meydana gelen ve umumi bir tarih eseri olan Fihrist-i Düvel'i, klasik Osmanlı tarih yazıcılığından farklı olarak eserin başlangıcını Hz. Âdem'den başlatmamış, diğer Peygamberler hakkında da bilgi vermemiştir. Bunun yerine ilk olarak 'Acem ve Farslar'dan başlayıp bunların soylarının hangi Peygambere dayandığını belirtmiştir. Diğer millet ve kavimler için de aynı yönetime başvurulmuştur. Biz de bu yöntemle hangi kavmin hangi Peygambere nesep edildiğini öğrenmekteyiz. Eserde, her ne kadar Bizans, Roma, Rum, Yûnân ve Almanlardan bahsetse de, eserin asıl yoğunluğu Hz. Âdem'den bugüne gelen kadim topraklar olan, günümüz tabiriyle Ortadoğu coğrafyasıdır. Çinliler, Hindliler, bazı Avrupa devletleri ile diğer bazı milletlerin bu esere dâhil olması Fihrist-i Düvel'i çok daha zengin bir duruma getirmiştir.

Hz. Muhammed, Hulafa-i Raşidîn dönemleri ile Emeviler ve Abbasileri konu edinmesiyle eser Osmanlı klasik umumi tarih yazıcılığı çizgisine gelmektedir. Fakat olayları ele alış tarzı, konuları anlatmadaki sadeliği ile eser Osmanlı umumi tarih yazıcılığından ve Fihrist-i Şahanlardan ayrılmaktadır. Kişi ve eserleri konu edinmemekle de Fihrist-i Düvel İslâm tarihindeki fihristlerden ayrılmaktadır.

Elbette Fihrist-i Düvel'den daha kapsamlı eserler vardır. Ama Münib Efendi'nin yaşamış olduğu döneme kadar gelen tarih ve kaynak birikimi onun bu eserini zengileştirmiştir. Eserin XVIII. yy. gibi ileri bir tarihte yazılmış olması birçok konunun daha sağlıklı değerlendirilmesine vesile olmuştur. Bahsi geçen tüm beylikler Osmanlı devleti ile hemhal olmuş, Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu sebeptendir ki devletlerin veya beyliklerin husumeti ve siyasi çekişmelerinden kaynaklı eserde bir tarafgirlik söz konusu değildir. Eserin yazıldığı dönemde bahsi geçen Rumlar ve Yunanlılar Osmanlı Devleti'nden ayrılmamıştır. Adı geçen Avrupa devletleri ile herhangi bir savaş da bu dönemde söz konusu olmadığı için taraflı bir yazım söz konusu değildir. Almanya yani Nemçe ile Bizans tarihi hakkında bilgi vermesi eserin zenginliğini arttırmıştır.

Fihrist-i Düvel’le ilgili olarak şunu özellikle belirtmek gerekir ki; Abdurrahman Münib Efendi tüm bu bilgileri verirken, nakilci bir yazım tarzına başvurmuştur. Olaylara veya bilgilere dair herhangi bir yorum veya mühadelesi olmamıştır. Eğer ihtilâflı bir konu varsa farklı kaynaklardaki diğer bilgileri de aktarmakta ve yorum yapmaktan imtina etmektedir.

Fihrist-i Düvel’in başlangıçtan Hulefa-i Raşidîn’e kadar olan dönemlerini dâhil etmezsek Türklerin İslâmiyetle beraber hâkimiyet kurduğu, devletleştiği veya bir şekilde irtibatı olduğu hemen tüm devlet ve milletler bu kitaba konu olmuştur.

Fihrist-i Düvel; İslâm tarihi, kadim milletler (Çin, İran, Hind vs.), Selçuklular, Moğollar, Beylikler Dönemi ve Osmanlıları kapsayan genel konuların özeti mahiyetindedir. Bu da Fihrist-i Düvel’i, tarih ilmine merak sâlanların, akademik çalışma yapanların başvuracağı önemli bir eser durumuna getirmektedir.

Fihrist-i Düvel’de yer verilen devlet ya da hanlıkların kurucu aileleri ve diğer yöneticilerinin isimleri liste halinde tahta çıkış silsilesi gözetilerek metnin sonunda verilmiştir. Ayrıca bazı isimler hakkında akrabalık ilişkilerini ve tanınmış özelliklerini açıklayan notlar da isimlerin yanına ilave bilgiler olarak verilmiştir.

Konu bütünlüğünü bozmamak ve eserin tekrarını burada yapmamak için tüm başlıkları tek tek ele almadık. Eserde verilen pek çok bilgi kısa ve net ifadelerden oluşmaktadır. Şunu da özellikle ilave etmek gerekir ki Münib Efendi irili ufaklı demeden kaynağına ulaştığı veya bilgi sahibi olduğu tüm devletleri bu kitaba konu etmiştir. Fakat Fihrist-i Düvel’in genel hatlarını belirlemek adına ana başlıkların değerlendirmesini yaptık.

‘Acem ve Fars yani İranlılar ile ilgili olarak Fars hükümdarı Keyumers’in kim olduğunun ihtilâfından bahsetmiş “*ba’zıları Âdem âleyhiselâmın kendisidir ve ba’zıları bilâ vasıta âdemoğludur ba’zıları Şid ‘aleyhi’s-selâm ’ın oğludur derler*” cümlesi ile ‘Acem tarihi Hz. Âdem’e dayandırılmaktadır. En iyi ihtimal olarak da Keyumers’i Nuh ‘aleyhi’s-selâm olarak göstermektedir. Eser bu konu ile başlamıştır. Eserde Keyumers’in Hz. Âdem veya Hz. Nuh olduğuna dair itiraz eden herhangi bir şerh yoktur. Bundan başka ‘Acem yani Farşlılar’ı 4 fırkaya ayırmış ve bunları anlatmıştır. Bunların bazılarının kendi dönemlerinde yaşayan Peygamberlere îman ettiğini, bazılarının da kâfir ve ateşperest olduğunu belirtmiştir.²²

---

²² Abdurrahman Münib Razizâde, “Fihrist-i Düvel”, s.2-4.

Türk Melîkleri bölümünde “*devlet-i etrâk iki tabakadır Tatar ve Moğol*” şeklindeki ifadesi ile Türkleri Moğol ve Tatar olarak göstermiştir. Devamında ise klasik nazariyelere uygun olarak Türk soyunu Nuh Peygamberin oğlu Yasef’e dayandırmıştır. Moğol ve Tatarları bu soyun devamı olarak göstermektedir. Türk hakanları bölümünde ise Karahanlıları Türk hakanları olarak göstermektedir. Onların soyunu da Efrasiyab’a bağlamaktadır.²³

Hind melîklerinden bahsederken tıpkı ‘Acemlerde olduğu gibi Hint tarihini Hz. Âdem’den başlatmaktadır. İhtimal olarak hükümdarı Hint’li bir Peygamber olarak göstermektedir. “*İbtidâ ehli Hint üzere pâdişâh olan Bırahman Ekber’dir mezbûr için Âdem ‘aleyhi’s-selâm dır demişler ba’zıları Hinde mahsus bir peygamber-i zîşândır derler*”²⁴

Çinliler ile ilgili olarak detay bilgi vermemekle beraber onların da soyunun Nuh Peygambere dayandığını belirtmektir. Ayrıca Tatar isti’lâsına maruz kalmaktan muzdarip olduğunu söylemektedir. Buradaki Tatar kelimesinden maksadının Türk olduğu şüphe götürmemektedir.²⁵

İsrail kavmine ait soy bilgisi vermemiştir. Konuya Hz. Musa’nın vefâtı ile başlamış ve daha sonra sırasıyla Yuşa Peygamber, Samuel Peygamber ve Tâlût hakkında çok kısa bilgi vermiştir. Daha önceki milletler hakkında soy bilgisi verip İsrail yani Yahûdiler hakkında böyle bir şey yapmaması ilginç bir durumdur.²⁶

Münîb Efendi Yûnân tarihi hakkında eserlerde ihtilâf olduğunu belirtmiştir. Yûnânlıların soyunu Nuh Peygamberin kardeşine bağlamıştır. Yûnânlıların ilk olarak Yemen’de ortaya çıktıklarını belirtmiştir. Hükümdarları olan Ceribun ile tarih sahnesinde etkili olup, Frenk topraklarını isti’lâ etmeye başlamışlardır. İskender’e gelene kadar Farslılara haraç verdiklerini İskender’in, babasının vefâtından sonra haraç vermeyi bıraktıklarını belirtmiştir. İskender’in vefâtından sonra yerine oğulları geçmiştir. İskender’den bir müddet sonra devletleri yıkılmıştır.²⁷

Münîb Efendi Kürtler ile alakalı detay bilgiye girmemiştir. “*evvel Mülûk benî Mervân Emir Bâd-ı Kürdi*” cümlesi ile Mervânî Devleti’nin bir Kürt devleti olduğunu, Diyarbakır ile Hasankeyf’te hüküm sürdüğünü belirtmiştir. Devamında ise Selçuklular

²³ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.5, s.46-47.

²⁴ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.6.

²⁵ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.6.

²⁶ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.11.

²⁷ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.12-13.

tarafından yıkıldığını söylemiştir. Bundan başka “*Zikr-i Selâtîn benî Eyyûb-i Kûrdi der Mısır ve Şâm*” başlığı ile Eyyubilerin Kürt devleti olduğunu ifade etmiştir.²⁸

Müellif Selçukluların ise Efrasiyab neslinden olduğunu belirtmiştir. Selçukluların sadece kuruluşundan bahsetmemiştir. Rum, Horasan, Isfahân ve Kirmân’da Selçuklular diye başka başlıklarda oluşturmuştur. Diğer devletlere nazaran Selçuklulara daha fazla yer vermiştir.²⁹ Eser, Selçuklu tarihi araştırmaları için ana kaynak olmasa dahi; Selçuklu tarihinin genel hatlarına vakıf olmamız açısından önemli bilgiler ihtiva etmektedir.

Münîb Efendi’nin Cengiz Han ve Moğollar hakkındaki bilgileri çoğunlukla Cüveynî’nin *Târîh-i Cihângüşâ* adlı eserine dayanmaktadır. Zaten Münîb Efendi konunun girişinde direkt bu eserin adını vermektedir. Burada şu husus oldukça dikkat çekmektedir. Münîb Efendi başlangıcından bu konuya gelene kadar, ileride Osmanlılar da dâhil olmak üzere bu kadar geniş bilgi verdiği başka bir konu yoktur. Bunda en büyük sebep Moğolların bakiyesi olan devletlerin sayıca fazla olmasıdır. Türk Melîkleri bölümünde Türkleri, Moğol ve Tatar diye iki grub olarak belirtmesi de dikkat çeken bir durumdur.³⁰ Münîb Efendi, Moğollar hakkında bu kadar detay bilgi vermiş olmasına ve onları Türklerin iki kolundan biri olarak göstermesine rağmen; Cengiz Han’ın ölümü ile ilgili olarak Cengiz Han’ın ölümünü “*helâk*” ölüm yılını da “*sâl-ı helâk*” olarak belirtmiştir. Bu cümleden Cengiz Han’a yani Moğollara karşı tavırlı olduğunu da söyleyebiliriz. Kitabın başka herhangi bir yerinde bu tarz bir ifade yoktur.

Cengiz Han’ın doğduğunda avucundaki kandan, nasıl hükümdar olduğuna kadar tüm bilgileri bu eserde bulmak mümkündür. Ayrıca kendine sadık olanları asla unutmadığını, üst düzey görevler verdiğini belirtmektedir. Bundan başka Moğolların bir dini olmadığını söylemekte, Cengiz Han’ın kendi yazmış olduğu yasâların Moğollar için her şeyin üstünde olduğu belirtilmektedir. Eser Cengiz Han’ın evlatları hakkında bilgi vermektedir. Moğollar konusunun devamı olarak Cengiz Han evlatlarının kurmuş olduğu devletleri ayrı başlıklar altında detaylı olarak vermiştir. Ama biz değerlendirmemizde Cengiz Han ve Moğolları tek başlıkta ele aldık.³¹

²⁸ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.30, s.45.

²⁹ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.35-40.

³⁰ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.6.

³¹ Abdurrahman Münîb Razizâde, a.g.e., s.46-48, s.57.

Osmanlı Devleti kısmı bu eser içerisinde farklı bir konumdadır. Çünkü eserde neredeyse en özet bilgi de Osmanlı Devleti'ne aittir. Münib Efendi Fihrist-i Düvel'i dönemin veziri olan Damat İbrahim Paşa'ya ithâfen yazmıştır.

Fihristi Düvel'in Osmanlı Devleti ile alakalı olan bölümünde Ertuğrul Gazi ve evlatlarından bahsedip, Selçuklu Devleti'ne yardımı ve buna karşılık Söğüt ve çevresini yurt tutmasından bahsetmiştir. Akabinde Osman Bey'in babası Süleyman Şah ve Osman Bey'in kardeşleri hakkında kısa bilgiler vermiştir. Osmanlı'nın cami ve imaret yapıp, hayır ve hasenatta bulunduğunu söylemiştir. Daha sonra Osman Bey'den başlayarak 1138/1726 senesine gelene kadar tüm padişahların sadece doğum ve tahta çıkış tarihlerini yazmıştır. Oysa klasik Osmanlı tarih yazıcılığında ve Fihrist-i Şahanlarda ana konu Osmanlılardır. Fihrist-i Şahanlarda en teferruatlı bilgi bu dönemle alakalıdır. Münib Efendi'nin neden böyle bir yöntemle başvurduğunun ipuçlarını eserin kendisinde bulabiliriz.³²

Münib Efendi, dünya tarihi niteliğinde, hemen her kavim ve devleti bünyesinde barından bir eser oluşturmak istemiştir. Böyle olunca da Osmanlılar ile alakalı bölümü kısa tutmuş olabilir. Ayrıca bu eseri yazarken de yapmış olduğu araştırmalarda böyle hacimli bir eserin eksikliğinin ihtiyacını duymuş olması muhtemeldir. Kendi dönemine kadar Osmanlılar ile alakalı eserlerin yeterliğine getirmiş olduğu kanaat, onu böyle bir yöntemle sevk etmiş olabilir.

Bahsi geçen devletler çok erken bir dönemde olmasına rağmen Fihrist-i Düvel'in göze çarpan önemli bir özelliği verdiği bilgileri mutlaka bir kaynağa atfetmesidir. Münib Efendi'nin hemen her konuda bilgi aldığı kaynakları zikretmesi eserde verdiği bilgilerin güvenilirliği ve tahlili açısından son derece önemlidir. Bilgi verdiği devletler hakkında en önemli kaynak eserleri kullanması da ayrıca dikkate değer bir unsurdur. Fihrist-i Düvel'de yararlanılan kaynaklar şunlardır.

1.4. Fihrist-i Düvel'de Devletlerin ve Olayların Tarihlendirme Yöntemi ve Kullanılan Takvim türleri

Abdurrahman Münib Efendi Fihrist-i Düveli yazarken bahse konu olan devletlerin başlangıç ve bitiş tarihlerini İslam öncesi dönem ve Hz. Muhammed ile başlayan İslam Dönemi olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu tarihlendirme usûlü Osmanlı umumi tarih

---

³² Abdurrahman Münib Razizâde, a.g.e., s.52-55.

yazıcılığı çizgisindedir. Osmanlı umumi tarih yazıcılığının kurucularından sayılan Şükrullah Efendi (ö. 1489) insanlığın tarihi konusunda dört millete ait rivayet olduğunu belirtmiştir.³³ Şükrullah Efendi bu rivayetlerin Mecûsîler (Acemler), İsrailoğulları (Yahûdiler), Hristiyanlar ve Müslümanların kabul ettikleri tarihler olduğunu söylemektedir.³⁴

Mecûsîlere göre, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'in ortaya çıkışına kadar geçen süre 6172 yıldır. İsrailoğullarına göre, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'in doğumuna kadar geçen süre 4340 yıldır. Hristiyanlara göre, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'in doğumuna kadar geçen süre 5972 yıldır. Bu takvimler umumi tarih yazıcılığında kullanılmıştır.

Abdurrahman Münîb Efendi de yukarıda belirttiğimiz tanımlamaya uygun bir yöntem seçmiştir. Fihrist-i Düvel'de geçen "Hübutten" ve "Ba'de-t-tûfân" cümleleri bize Münîb Efendi'nin 2 farklı takvim kullandığını göstermektedir. Bunlar: Hilkat ve Tufan takvimidir.

Hilkat takvimine göre milattan önce Hz. Âdem'in yaratılışı yani 5506 yılı ile başlar. Hilkat takvimine göre Hz. Âdem'in yaratıldığı tarihe ilişkin bir uzlaş yoktur. Hz. Âdem'in Hz. İsa'dan 5516, 5199, 5499, 5287, 5476, 4123 yıl önce yaratıldığı şeklinde farklı tarihler kabul görmektedir. Tufan takvimi Hz. Âdem'in yaratılışından 2242 yıl sonra Nuh Tufanı meydana gelmiş olup MÖ 3265 yılına tesadüf eder.³⁵ Hz. Muhammed ve sonrasındaki dönemde Hz. Muhammed'in Mekke'den Medîne'ye Hicretini esas alan ve 622 senesinde başlayan hicri takvimdir.

Sonuç olarak Abdurrahman Münîb Efendi eserini yazarken Osmanlı umumi tarih yazıcılığı yöntemini benimsemiştir. Böyle bir yöntemi seçmesinde yararlanmış olduğu kaynakların, İslam öncesi dönem ve peygamberler tarihi ile alakalı olarak İsrailiyat³⁶ etkisini göz ardı etmemek gerektiği kanaatindeyiz.

---

³³ Palabıyık, M. Hanefi, Korkut Dindi, "İnsanlık Tarihi Bakımından Atamız Âdem ile Hz. Âdem(a)", Siyer Araştırmaları Dergisi, s.82, 2021.

³⁴ Palabıyık, a.g.m., s. 81, 2021.

³⁵ Palabıyık, a.g.m., s. 81, 2021.

³⁶ Yahudilik ve Hristiyanlık'tan İslâm kaynaklarına geçtiği kabul edilen bilgiler için kullanılan terim, Bkz., Hatipoğlu, İbrahim, "İsrailiyat", TDİA, C. 23, 2001, s.195-199.

1.5. Fihrist-i Düvel’de Yararlanılan Kaynaklar

Münîb Efendi Fihrist-i Düvel’in giriş kısmında Fihrist-i Düvel’in hangi dönemleri kapsadığını belirttikten sonra, eserini hazırlarken yararlandığı kaynaklar hakkında da bilgi vermiştir.

Münîb Efendi Fihrist-i Düvel’in giriş kısmında şu kaynaklardan yararlandığını ifade etmiştir: “*Târîh-i İslâm Zehebi, Târîh-i Nuriyye, Târîh-i Âyni, İbn-i Kesir, Ahbar-ı Düvel, Târîh-i Âyni-i Yemeni, Vassaf-ı el-Hazare, Mirhevand ve Hevand-ı Mir, Mu‘cem Fi-Melîk’ul ‘Âcem, Târîh-i İbn-i Cevzi, Târîh-i Cihângüşâ-yi Cüveyni Nubet’ul-Tevârîh, Miratu’l-Kâinat, Târîh-i Cenâbi, Künh’ul ahbar ‘ala, hal u ‘âkd.*”³⁷

Abdurrahman Münîb Efendi’nin yararlanmış olduğu bu eserlerin önemli olanları hakkında kısaca da olsa bilgi vermenin uygun olacağı düşüncesiyle bir kısmını aşağıda tanıttık.

1.5.1. Tarîh-i Zehebî

Eserin yazarı Ebû Abdullah Şems’üd-dîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârik-i ed-Dımaşkî (ö. 748/1348)’dir. Hadis, tarih ve kıraat âlimidir.³⁸

Târîhu’l-İslâm ve vefeyâtü’l-meşâhîr ve’l-a‘lâm. Zehebî’nin en hacimli eseridir. Münîb Efendi’inde yararlandığı eser budur. Eserde 40.000’e yakın biyografi yer almaktadır. Kitapta hicrî 1 (622) yılından 700 (1301) yılına kadar olan tarihi süreçten bassetmektedir.

1.5.2. İbnü’l-Esîr el-Kâmil

Asıl adı ‘İzzeddîn İbnü’l-Esîr (ö. 630/1233) olan yazar Ortaçağ’ın önemli tarihçilerindendir. Yazarın birçok eseri bulunmaktadır. En meşhur olanı ve Abdurrahman Münîb Efendi’nin de yararlandığı eser *el-Kâmil*’dir. Eserinde peygamberler tarihini anlatıp Sâsânî, Roma ve Bizans imparatorlukları, Selevkoslar, Câhiliye Arapları ve özellikle eyyâmü’l-Arab (kabileler arası savaşlar) hakkında ayrıntılı bilgi verir. Hz. Muhammed’in atalarından, doğumu ve peygamber oluşundan başlayarak hicretten

³⁷Fihrist-i Düvel, s.2.

³⁸Altinkulaç, Tayyar, “Zehebi” TDİA, C. 44, 2013, s.180.

itibaren 628 yılı sonuna (Ekim 1231) kadar meydana gelen olayları kronolojik sırayla anlatır.³⁹

1.5.3. İbnü'l Cevzî el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem

Asıl adı Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201) olan yazar, İslâmî ilimlerin hemen her dalındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır. Yazarın birçok eseri bulunmaktadır. Abdurrahman Münîb Efendi'nin eserinde yararlandığı kitap *el-Muntazam*'dır.

el-Muntazam fî târîhi'l-mülûk ve'l-ümem adlı eseri kâinatın ve Hz. Âdem'in yaratılışından başlayıp 574 (1179) yılına kadar cereyan eden tarihi olayları hicretten itibaren kronolojik sırayla kaydeden, her yıla ait olayları anlattıktan sonra o yıl vefât eden önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerine de yer veren biyografi ağırlıklı bir umumi tarih çalışmasıdır.⁴⁰

1.5.4. Târîh-i Cihângüşâ

Atâ Melîk Cüveynî'nin (ö. 681/1283) Moğollar, Hârezmşahlar ve İsmâîlîler'e dair yazmış olduğu eserdir. Eser 650-658 (1252-1260) yıllarında üç cilt halinde kaleme alınmıştır. Eserin birinci cildinde Cengiz Han'ın ortaya çıkışından önce Moğollar ve Cengiz yasası hakkında bilgi verildikten sonra Cengiz Han'ın ortaya çıkışı ve Uygur ülkesini ele geçirmesi anlatılmaktadır. Eserin ikinci cildi Hârezmşahlar Devleti tarihiyle Hülâgû'nun İran'a gelişinden önceki Moğol vâlilerine ayrılmıştır. Eserin üçüncü cildinde Mengü Kağan'dan, Hülâgû'nun İran'a gelişinden sonraki faaliyetleri ve İsmâîlîler'den bahsedilmektedir. Alamut Kalesi'nin ele geçirilmesinin ardından Alamut'un son hâkimi Rûkn'üd-dîn Hûrşah'ın ve İsmâîlîler'in âkıbetinin anlatıldığı eser 655 (1257) yılı olaylarıyla sona ermektedir. Cüveynî eserinin bu cildinde kaydettiği hadiselerin pek çoğuna bizzat şahit olmuştur.⁴¹ Abdurrahman Münîb Efendi'nin Moğollarla alakalı bölümde faydalandığı ana kaynaktır denilebilir.

³⁹Özaydın Abdulkarim, "el-Kâmil" TDİA, C. 24, 2001, s.281-282.

⁴⁰ Yavuz ,Yusuf Şevki, Avcı, a.g.m., s.545vd. Yavuz, Yusuf Şevki, Avcı, Casim "İbnü'l Cevzî" TDİA, C. 20, 1999, s.544-545.

⁴¹ Özgüdenli, Osman Gazi, "Târîh-i Cihângüşâ" TDİA, C. 40, 2011, s.77-79.

1.5.5. Fütûhu'l-Büldân

Belâzürî'nin (ö. 279/892-93) İslâm fetihlerini ve bu fetihlerden sonra gerçekleştirilen imar, iskân ve kültürel faaliyetleri anlatan eseridir.

Müellifin günümüze intikâl eden iki eserinden biridir. Hz. Peygamber'in Medîne'ye hicretiyle başlayan eser, bölge ve şehir esasına göre başta Medîne olmak üzere Yahûdilerle meskûn yerlerin, Mekke, Tâif, Tebâle ve Cüreş, Tebük ve çevresi, Necran, Yemen, Uman, Bahreyn ve Yemâme'nin fetihleri anlatılmaktadır. Hz. Ebû Bekir zamanında ortaya çıkan irtidad hareketleri belirtildikten sonra Suriye başkumandanlığına bağlı olarak Dımaşk ve çevresinin, el-Cezîre ve Malatya'nın, Mısır, Kuzey Afrika ve Endülüs ile Akdeniz'deki adaların; Irak başkumandanlığına bağlı olarak da Sevâd, İran, Azerbaycan, Orta Asya, Horasan ve Sind bölgelerinin fethi üzerinde durulmaktadır.⁴²

1.5.6. Târîh-i Peçevî

Peçuylu İbrâhim Efendi (ö. 1059/1649 [?]) tarafından Kanûnî Sultan Süleyman Dönemi (1520-1566) başından 1640 yılına kadar (IV. Murad'ın vefâtına kadar) gelen Osmanlı tarihini anlatan eserdir. Eser ismini yazarından almaktadır. Eserini 1050'de (1640) yazmaya başlamıştır.⁴³ Abdurrahman Münîb Efendi'nin Fihrist-i Düvel'inin ilham kaynağı bu eserdir. Nitekim Münîb Efendi eserinin giriş kısmında “*bu te'lîf peçeviden vâsıl-ı merâm olurlar*” cümlesiyle bunu kendisi belirtmektedir. Eserin birçok nüshası bulunmakta olup günümüze ulaşmıştır.

1.5.7. Nişancızâde Muhyiddîn Mehmed Mir'âtü'l-kâinât

Mir'âtü'l-kâinât Nişancızâde Muhyiddîn Mehmed Efendi (ö.1031/162) tarafından kaleme alınmıştır.⁴⁴ Eser yaratılıştan başlayarak Kanûnî Sultan Süleyman'ın sâltanatının son yıllarına kadar gelen umumi bir tarihtir. Müellif Kanûnî'den sonrasının henüz telif edilmediğini, kendisinin de çok yaşlı olması sebebiyle bundan sonrasını yazamadığını belirtir. Muhtelif tarihlerden derlenerek sekiz kısım halinde telif edilen

⁴² Fayda, Mustafa, “Fütûhu'l-Büldân”, TDİA, C. 13, 1996, s.258.

⁴³ Hancz, Erika, “Peçuylu İbrâhim”, TDİA, C. 34, 2007, s.216-218.

⁴⁴ Özcan, Tahsin, “Nişancızâde Muhyiddin”, TDİA, C. 33, 2007, s.61.

eserin kütüphanelerde çok sayıda yazma nüshası bulunduğu gibi çeşitli baskıları da yapılmıştır.

1.5.8. Mîrhând

Hamîdüddîn Muhammed Mîrhând b. Burhâneddîn Hâvendşâh b. Kemâluddîn Mahmûd Herevî (ö. 903/1498) tarafından yazılmış eserdir. Eser yedi ciltten oluşmaktadır. Eserin VII. cildi ölümünden sonra kızından torunu Hândmîr tarafından tamamlanmıştır. Müellif, I. ciltte tarihin faydaları ve eserinde kullandığı kaynakları zikrettikten sonra yaratılıştan başlayarak peygamberlerin hayatını ve İslâmiyet'ten önceki İran tarihini, II. ciltte Hz.Peygamber ve dört halîfe devirlerini, III. ciltte on iki imamı, Emevî ve Abbâsî halîfelerini, IV. ciltte Selçuklular ve Hârezmşahlar gibi Abbâsîlerle çağdaş olan sülâleleri, V. ciltte Cengiz Han ve haleflerini, VI. ciltte Timur ve haleflerini anlatır. VII. cilt 929 (1523) yılında yazılmış olup burada Hüseyin Baykara, Bedüzzaman Mirza ve Özbek Hanı Şeybânî Han devirleri hakkında bilgi verilir; eser bir hâtîme ile sona erer.⁴⁵

---

⁴⁵ Aka, İsmail, “Mîrhând”, TDİA, C. 30, 2005, s.156.

İKİNCİ BÖLÜM

FİHRİST-İ DÜVEL'İN METİN - TRANSKRİPSİYONU

2.1.FİHRİST-İ DÜVEL

1- Zikr-i Mülûk-i Fars ve Çarkân-ı 'Acem	2
2- Tabaka-i evvel-i Pişdâdiyân	2
3- Tabaka-i Sâniye Kiyâniyân	3
4- Tabaka-i Sâlise Eşkâniyan	3
5- Tabaka-i râbi'a Sâsânîyan	4
6- Zikr-i Mülûk-i Süryân	5
7- Zikr-i Mülûk-i Türk	5
8- Zikr-i Mülûk-i Hind Brahma	6
9- Zikr-i Mülûk-i Çin	6
10- Zikr-i Mülûk-i 'Âd	7
11- Zikr-i Mülûk-i 'Âd-ı sâni	7
12- Zikr-i Mülûk-i Mısır Kable't-tûfân	7
13- Zikr-i Mülûk-i Mısır Ba'de-t-tûfân	8
14- İkbâl-ı 'Arab ve Teba'a-i Yemen Kable'l-İslâm	8
15- Zikr-i Mülûk-i benî Hâmîr ve Teba'a-i der Yemen	8
16- Mülûk-i Yemen ba'de ez-Perâkendegi Seyl-i 'Arm	9
17- Zikr-i Mülûk-i benî Lahm el-Münzir	9
18- Zikr-i Mülûk-i benî Gassân ve benî Cefn	10
19-Zikr-i Hükkâm-ı benî İsrâil	10
20- Zikr-i Mülûk-i benî İsrâil	11
21- Zikr-i Mülûk-i Bâbil Keydâniye ve Nebt	11
22- Zikr-i Mülûk-i Yûnân	12
23- Zikr-i Mülûk-i Tetimme-i Yûnânîyyun Betâlis	13
24- Zikr-i Mülûk-i Cürhem-i Sâniye der Hicâz	13
25- Zikr-i Mülûk-i Kinde	14
26- Tulû'-i Âfitâb-ı İslâm ez-Ufuk u Beytullâh el-Harâm	15
27- Zikr-i Hulefâ-i Râşidîn ve Eimme-i Mehdiyyin	16
28- Hilâfet-i Hazret-i Ebû Bekr Râdiyallâhu anh	16

29- Hilâfet-i Hazret-i Ömer Râdiyallâhu anh	17
30- Hilâfet-i Hazret-i ‘Osmân Râdiyallâhu anh	17
31- Hilâfet-i Hazret-i Âli Râdiyallâhu anh	17
32- Hilâfet-i Hazret-i Hasan Râdiyallâhu anh	18
33- Ahvâl-i Hazret-i Hüseyin Râdiyallâhu anh	18
34- Zikr-i Hülefâ-i Emeviyye der Dımaşk	18
35- Zikr-i Hilâfet-i Abdullah bin Zübeyr	20
36- Zikr-i Mülûk-i benî Ümeyye der Endülüs	20
37- Zikr-i Hilâfet-i Âbbasi der Kûfe ve Bağdâd	20
38- Zikr-i Hülefâ-i Abbâsî der Mısır	22
39- Zikr-i Tâhiryân der Memâlik-i Horâsân	23
40- Zikr-i Mülûk-i Edârese der Mağrib-Zemîn	23
41- Zikr-i Mülûk-i benî Midrâr der Sicilmas	23
42- Zikr-i Mülûk-i ‘Al-i Sâman	23
43- Zikr-i Mülûk-i benî Tolun	23
44- Zikr-i Mülûk-i benî Leys Seffâr	23
45- Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz benî Uheyzer	24
46- Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz hâzâ evlâd-ı Musa el-sâni	24
47- Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz benî Haşim	25
48- Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicaz benî Kâtade	25
49- Zikr-i Mülûk-i Fâtimiyye der Mağrib ve Mısır ve Şâm	26
50- Zikr-i Melâhide-i ‘İsmâ’iliyye ve Kârmatî	27
51- Zikr-i Mülûk-i benî Ziyâd ve Deyâlîme	28
52- Zikr-i Mülûk-i Âl-i Büveyh	28
53- Zikr-i Mülûk-i ‘Al-i Hemedân	28
54- Zikr-i Mülûk-i İhşîdyan der Mısır benî Tagac	29
55- Zikr-i Mülûk-i Sebüktegin	29
56- Zikr-i Hevâkin-i Türk	30
57- Zikr-i Mülûk-i benî Mervân-ı Kürdî Hükkâm-ı Diyarbekr	30
58- Zikr-i benî Cemûd-ı Alevi der Kurtuba-i Mağrib	31
59- Zikr-i Mülûk-i Sinhâciye-i benî Bâdlîs der Efrîkiyye	31
60- Zikr-i Şu’be-i Sinhâciye-i der Gırnâtâ	32

61- Zikr-i Hükkâm-ı Hâlle-i benî Mezîd-i Esediyyin	32
62- Zikr-i Selâtîn-i Selçûkiyân der Horâsân ve Isfahân	32
63- Zikr-i Selâtîn-i Selçûk der Kirmân	33
64- Zikr-i Selâtîn-i Selçûk der Memâlik-i Rûm	33
65- Zikr-i Tâcü'd-devle Tutuş u Selçûki	35
66- Zikr-i Mülûk-i Şebânkâre der Şiraz	35
67- Zikr-i Mülûk-i Mülsemin der Mağrib-Zemîn	36
68- Zikr-i Mülûk-i Danişmendiye der Memâlik-i Rûm	36
69- Zikr-i Mülûk-i benî Artuk der Mardîn	37
70- Fırkâ-i evvel-i ez-benî Artuk Hükkâm-ı Diyarbekr	37
71- Fırkâ-i sâniye ez-Evlâd-ı İl Gazi bin Artuk Hükkâm-ı Mardîn	37
72- Zikr-i Atabekân	37
73- Zikr-i Fırkâ-i evvel-i ez-Atabekân der Mûsul ve Şâm	38
74- Zikr-i Fırkâ-i sâniye ez-Atabekân der Şâm	38
75- Tetimme-i Atabekân-ı Şâm	39
76- Tetimme-i Atabekân-ı Şâm der Cezîre İbn-i Amr	39
77- Zikr-i Fûrûğ-ı Atabekân-ı Şâm ez-Memâlik-i Mûsul	39
78- Zikr-i Fûrûğ-ı Atabekân-ı Şâm ez-Hevâs-ı İttibâ' der Erbil	39
79- Zikr-i Fırka-i Sâlise Atabek Tuğtekin	40
80- Fırkâ-i Rabia Atabek İl Deniz der Memâlik-i Baycan ⁴⁶	40
81- Fırka-i Hâmse Atabekân-ı der Memâlik-i Fars u Kirmân	40
82- Zikr-i Mülâhede der Kûhistân	41
83- Zikr-i Ahlât-ı Ermeni ve Şâh-ı Ermen	41
84- Zikr-i Ahlât ez-Memâlik-i Şâh-ı Ermen	42
85- Zikr-i Selâtîn-i Harezmi Şâhiyân der Memâlik-i İrân	42
86- Zikr-i Selâtîn-i Muvahhidîn der Mağrib ve Endülüs	42
87- Zikr-i Fûrûğ-ı Muvahhidîn-i Hâfseyn der Tûnus ve Efrîkiyye	43
88- Zikr-i Selâtîn-i Ğûr der Ğûristan Ba'z-ı Horâsan	44
89- Zikr-i Atabekân-ı Lûr-i Bûzûrg	44
90- Zikr-i Atabekân-ı Lûr-i Kûçek benî Hûrşîd	45

⁴⁶ Azerbaycan olması gerekirken Baycan olarak yazılmıştır. Kitap içerisinde Azerbaycan olarak geçmektedir.

91- Zikr-i Selâtîn-i benî Eyyûbî Kûrdi der Mısır ve Şâm	45
92- Zikr-i zuhûr-û Cengiz Han	46
93- Zikr-i Devlet-i Oktay ⁴⁷ Kağan bin Cengiz der Memâlik-i Karakum	46
94- Zikr-i Saltanat-ı Evlâd-ı Oktay der Türkistân	47
95- Zikr-i Devlet-i Çağatay îbn-i Cengiz der Türkistân ve Mâverâünnehr	47
96- Zikr-i Devlet-i Cûci îbn-i Cengiz Han der Bahçesarây	47
97- Zikr-i Sebeb-i Tesmiye-i Kaaniyye ve İlhanîyye	48
98- Zikr-i Havâkîn-i Kaaniyye Evlâd-ı Tuli der Gata	48
99- Zikr-i Selâtîn-i İlhanîyye Evlâd-ı Tuli der Memâlik-i İrân	48
100- Zikr-i Eimme-i Zeydiyyîn ez-Şürefâ-i der Yemen	49
101- Zikr-i Mülûk-i benî Merreyn der Fâs ve Merâkeş	49
102- Zikr-i Mülûk-i Kert der Memâlik-i Horâsân	50
103- Zikr-i Saltanat-ı Gûlâman-ı Etrak der Memâlik-i Mısır	50
104- Zikr-i Devlet-i Âl-i Karaman	51
105-Zikr-i Devlet-i Ebed-peyvend Âl-i ‘Osmân Halledallâhu Mülkihim İlâ Âhîrû’z-zamân	52
106- Zikr-i Selâtîn-i Çobânîyan der Memâlik-i Azerbaycan	55
107- Zikr-i Selâtîn-i Âl Mûzâffer der Memâlik-i Fars ve Kirmân	56
108- Zikr-i Mülûk-i Serbederân der Memâlik-i Sebzevâr	56
109- Zikr-i Selâtîn-i İlkânîyân ⁴⁸ der Memâlik-i ‘Irak-ı ‘Arab ve Azerbaycan	57
110- Zikr-i Devlet-i Ümerâ-i Çağataiye der Mâverâünnehr	57
111- Zikr-i Devlet-i Emir Timur Gûrkân	57
112- Zikr-i Şu’be-i Timur Gûrkân der Horâsân ve Mâverâünnehr ve Turkistan	58
113- Zikr-i Şu’be-i Timur Gûrkân der Fars	58
114- Zikr-i Şu’be-i Timur der Endecan ve Ferğân ve Kâbil-Hind	58
115- Zikr-i Mülûk-i Terâkeme	59
116- Zikr-i Mülûk-i Karakoyunlu der Azerbaycan ve Irak	59
117- Zikr-i Mülûk-i Akkoyunlu der Memâlik-i Azerbaycan ve Irakayn	59
118- Zikr-i Mülûk-i Zulkadiriye ez-Terâkeme der Elbistan	60
119- Zikr-i Mülûk-i Ramazaniyye ez-Terâkeme der Adana	60

⁴⁷Ögödey, Ogaday, Oktay şeklinde yazılıp okunmaktadır.

⁴⁸İlhaniyan şeklinde de okunmaktadır.

120- Zikr-i Devlet-i Çerâkes der Mısır ve Şâm	61
121- Zikr-i Hanân-ı Kırım der Bahçesarây	61
122- Zikr-i Mülûk-i Özbekiyye der Mâverâünnehr	62
123- Zikr-i benî Vattas der Mağrib-i Aksa	63
124- Zikr-i Mülûk-i ‘Acem ve Kızılbaş	64
125- Zikr-i Mülûk-i Mağrib der Fas ve Merâkeş	64
126- Zikr-i Rûm-i Saniye kî Benî Asfer	64
127- Zikr-i Fırkâ-i Sâniye-i Rûm ez-Nasâra-i der Konstantin	65
128- Zikr-i Devlet-i Frencê der Paris	66
129- Zikr-i Mülûk-i Alaman Yani Nemçe (Zikr-i Devlet-i Nemçe der Peç)	67

2

FİHRİST-İ DÜVEL

Hamd u sipâs ve şükr-i bî-kıyâs ahd-i samed *lem yelid velem yûled velem yekûn lehü küfüven ehad* hazretlerinin dergâh-ı akdes ve bâregâh-ı mukaddeslerine şâyeste ü ahrâdır ki rûy-i zemîn-i selâtîn ‘adl-i âyin ve hevâkîn-i ma’delet-güzîn ile müzeyyen eyleyüb ve vücûd-ı bihbûdların vesîle-i nizâmü’l-‘âlem ve zerî’-i asâyiş-i benî âdem eyledi ve sâlavât-ı zekiyye ve teslîmât-ı behiyye beşîr ve nezîr, sirâc-ı münîr hazretlerinin rûhuna pâk ve türbe-i ‘ıtır-nâklarına olsun ki ve debdebe-i devlet-i İslâm ol Nebîyy-i zîşân ihtimâmı ile nüh-kıbâb-ı âsumâna tanîn-endâz ve velvele-resân oldu ve âl-i ashâbına olsun ki i’lây-ı livâ-yı dîn-i mübîn için sa’y-ı tamâm ve bezl-i cehd ü îkdâm eylediler ammâ ba’d sâhib-kırân-ı zamân-ı Ardeşir ‘asr u âvan a’del-i selâtîn eşref-i hevâkîn hâmiyyin-i beyzau’d-dîn gavsü’l-müslimîn kehf-i emân-ı mazlûmîn kuvvet-i kalp sedd-i medîd kân-ı cihân pâdişâh-ı dîn-i penâh Ferîdûn-ı İskender-sipâh nâşir olub birr ü ihsân berbâd-kon-ı diyâr-ı küfr ve bid’at ve tuğyân Sultân benî sultân bin sultân el-sultân el-Gazi Ahmed Han ibn-i sultânü’l-gazi Muhammed Han lâzâl bisât-ı re’fetü’l-berâya mebsûta ve itnâb şevket-i âli evtâdi’l-devâm merbûte hazretlerinin vezîr-i a’zam sıhr-ı muhterem ve mükerremleri düstûr-ı zîşâne vezîr-i âsaf-ı unvân hâtem-i mekârim-şiyem bermek-i ‘asr-ı kerem kâdir-dân ve ahâlî-yi perver ve nükte-şinâs veme’âlî-güster müşkil-gûşa-yı dîn ü devlet nâzım-ı umûr-ı mülk ü millet bâsit-i ma’rûf ve mugîs-i melhûf Dâmat İbrâhim Paşa innallâhe fî-dâreyn bimâ yürîd ve yeşâ’ hazretlerinin zihn-i vakkâd ve tab’-

ı nakkâdları cânib-i ‘ulûm-ı mün’atıf ve tarîk-i kemâlâta munsarif olub husûsan vâsıta-ı tedbîr-i saltanat ve râbıta-i teshîr-i memleket mâye-i terfîh-i ‘ibâd ve esâs-ı tevsî-i bilâd olan ‘ilm-i târîhe rağbet tam ve kemâl-i ihtimâmları olmagın bu dest-nişân-ı bâğ-bân-ı re’fet ve perverde-i sehâb-ı ‘âtıfetleri beyt-i kemterîn ez-’ibâd-ı rabb-i mûcib Abdurrahman Münîb kütüb-i ‘ilm-i târîhinden Târîh-i İslâm-ı Zehebî ve Târîh-i Nûriyye ve Târîh-i ‘Aynî ve İbn-i Kesîr ve Ahbâr-ı Düvel ve Târîh-i ‘Aynî-i Yemenî ve Vassâf-ı el-hazare Mîrhând ve Hândmîr ve Mu‘cem Fi-Mülûkü’l ‘Âcem ve Târîh-i İbn-i Cevzî ve Târîh-i Cihângüşâ-yı Cüveynî Nuhbetü’l-Tevârîh ve Mir’atü’l-Kâinat ve Târîh-i Cenâbî ve Kûnhü’l ahhâr ‘ala ve hâl ve ‘akd ve dahi nice mufassâl ve muhtasar te’lîfler mutâla’a edib hübü-tı Âdem ‘aleyhi’s-selâmdan zamân-ı sa’d-ı iktirânımız olan mücerred nübüvve-i ‘âliyye efdâlü’t-tâhiyyenin bin yüz otuz sekiz senesi gâyetine gelince zuhûr ve iştihâr bulan devletlerin

3

icmâlen sebeb-i zuhûr ve makarr-ı saltanat ve ‘aded ve esmâ ve ensâb-ı ricâl ve sebeb-i inkirâzların müştemil Fihrist-i Düvel nâmında mukayyed ve muhtasar bir risâle te’lîf ve ‘atabe-i ‘aliyyelerine bahâne-i duhûl ve mahfil-i ‘aliyyelerine vesîle-i müsûl eyledi tâ kî ahvâl-ı düvele icmâlen tâlib-i vukûf olanlar bu te’lîf-i Peçevîden vâsıl-ı merâm olalar ve rağbet-i tafsîl olanlar dahi bu risâleden zâfer-yâb târîh-i zuhûr ve inkirâz olmalarıyla mufasssâlâta mürâca’at etmede sühûlet bulalar ma’mûldur ki manzûr dîde-i kâbulleri olub kasûr ve kûsûrin güzelliği ‘af u ‘iğmaz ile mahv buyurular ma’lûm olaki tertîb-i düvelde el-akdem-u fel akdem mûcibince her devlete sâl-ı zuhûr ‘itibâr olunmuştur meger ki bir devletin devlet-i âhir-i ile ceheet-i câmia’sı ola çârkâne-i ‘Âcem gibi ki mecmû’una mülûk-u Fars derler vallâhu’l hâdi ilâ sevâi’s-sebîl

Zikr-i Mülûk-i Fars

Der ibtidâ-i vâzi’ âyîn-i saltanat ve tâbâkat-ı Çârkâne-i ‘Âcem Mülûk-i ‘Âcem dört tabakadır Pişdâdiyan Keyâniyân Eşkâniyân Sâsânîyân ibtidâ evlâd-ı Âdem üzere pâdişâh olan Keyûmers idu ki ittifakkerde-i ekseri ehl-i târihtir liken Keyûmersin kim olduğunda ihtilâf olunmuştur ba’zıları Âdem ‘aleyhi’s-selâmın kendidir ve ba’zıları bilâ vasıta Âdem Oğludur ve ba’zıları Şid ‘aleyhi’s-selâm’ın oğludur derler âmâ tashih olunan Keyûmers İbn-i Umeym bin Lâved bin Ârim bin Erfehş bin Sâm bin Nuh ‘aleyhi’s-selâm olmak üzeredir

Tabaka-i evvel-i Pişdâdiyân

Bunların ba'zısı kendi vaktinde olan peygambere îman getürüb ibâdetkâr ve ba'zısı kâfir ve sehârdır pişdâd lisân-i Farsîde evvel-i sîret-i 'adil demektir içlerinde Huşeng Şâh gâyet 'adil olmağın pişdâd deyu telkib olundu sonra kelân mülûk-u mezbûrun târikine sülûk etmekle pişdâdiyan tesmiye olundular sebab-i zuhûrları ekserî muverrihin kavlınce 'ukelâ-yı 'asr beyne'n-nâs kesret-i fisk u fesâd görüb kendilere bir pâdişâhtan lâbûd ettüğüne ictimâ' ettiler Keyûmersi cümleden ekber ve 'adl olmağla pâdişâh eylediler mezbûr dahi tâc giyüb serir-i saltanata cûlûs eyledi Kütub-i tevârihte ibtidâ âyîn pâdişâhi-i Keyûmers vaz' eylediği mezkûrdur sâl-ı zuhûr hübü-tı Âdem 'aleyhi's-selâmdan iki bin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat Fars ve Horâsân sebab-i inkırâz âhir-i pişdâdiyan olan Gürşaseb Kerzab bîn Tahmasın birâder-zâdesidir vefât eyledikte serir-i saltanat bir zamân hâli kâlub ba'de Kiyâniyâne intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hübü-tı Hazret-i Âdem 'aleyhi's-selâmdan dört bin altı yüz sene mürûrundadır

1- Keyûmers 2- Huşeng 3- Tahmurs Deyubend 4- Cemşid -*Nucihân*⁴⁹ 5- Bivarseb Sehak Meray (ba'zı tevârihlerde 'arab 'adiyetinden olmak üzere) 6- Feridun-*İrec* 7- Minuçihr -*Tahmasb* 8- Nevzer 9- Efrasiyab (Feridun neslinden olmak üzere ba'zı tevârihte mezkûrdur) 10- Zâb 11- Kerşaseb⁵⁰ (ba'zı tevârihte Nur-i Şevan birâder-zâdesi olmak üzere meşhûrdur)

4

Tabaka-i Sâniye Kiyâniyân

Bunların kimi ateş-perest ve kimisi dahi vaktinde olan Peygamberlere îman getirmiştir tâ'ife-i mezbûrenin ba'zısının isimlerinin evvelinde 'azîmü's-şan pâdişâh mânâsına şey (ş-y) vezninde gibi lâfzı olmağla Kiyâniyân derler sebab-i zuhûrları Kerşaseb fevt olup taht u mesned bir zamân hâli kalmağla pehlivân-ı meşhûr Zâl-zemân ve oğlu Rüstem destanı sa'y ve ikdâm edib Keykubâd bin Zâb bin Tâhmâsb bin Menuçihr'i mesned-i pâdişâhiye iclâs eylediler sâl-ı zuhûr hübü-tı Âdem 'aleyhi's-selâmdan dört bin altı yüz iki senesindedir makarr-ı saltanat 'Irakeyn sebab-i inkırâz İskender bin Filekus-i Yûnân-i ba'zı husûs için âhir-i Kiyâniyân olan Dara ibn-i Darab

⁴⁹ Bu isim ve diğer bölümlerdeki isimlerde yazar numaralandırma yapmamıştır. Bizde bu sebepten talik yazı tarzı ile bu farklılığı belirttik.

⁵⁰ Kersenab diyede okunur

üzerine sefer ettikde mezbûrî kendi etbâ'ı katl etmekle Keyâniyân pâyâne ermişdir sâl-ı inkirâz hûbûtten beş bin altı yüz seksen bir sene mürûrundadır

1-Keykubâd 2- Keykâvûs 3- Ehraseb 4- Keyhüsrev -*Siyâvuş* 5- Keştaseb-İsfendiyar 6- Erdeşir 7- Hûmâyîçehr 8- Darab-ı Ekber 9- Daray-ı Esğer

Tabaka-i Sâlise Eşkeniyân ez-Tevâif-i Mülûk

Tâ'ife-i mezbûre cümle ateşperst Mecûsîlerdir sebep-i zuhûrları İskender bin Filikus memâlik-i Fârs ve Irâkı teshîr ettikde evlâdı mülk-i 'Âcemden nice şehzâdeleri ahz u haps etmiş idi ol şehzâdelerin katl olunması bâbında Ersetatalims ile müşâvere eyledikde katl olunmalarına razı olmayub kâvai'd-i kasr-ı saltanata rahne vermesünler deyu her birini bir diyara hâkim ve birbirine mua'rız ve zıt olmasını münâsib gördü İskender dahi memâlik-i 'Âceme birer kimesneye ve tâht-gâh-ı mülûk-i 'Acem olan Fars ve Irâk vilâyetlerin kendü âdamlarından ibtehâş Rûmîye verdi Eşk bin Dârâ İskender ile pederi Dârâ vâkâsında Rey şehrinde tıfıl bulunub İskender hayatta iken ihtifâ eyledi vefât ettikde mülk-i tavâif mu'âvenetleri ile zuhûr ve İbtihâş Rûmî üzerine sefer u galebe ve katl edib Rûmîleri Farsten ihrac etti ve pederi tahtına cülûs eyledi sâir tevâif-i mülûk-i mezbûre ta'zim ederler idi sâl-ı zuhûr bu tâbâkâ-i Keyâniyândan sâkin olduğu ma'lûm lâkin sâl-ı zuhûrlarında akvâl-i muverrihin-i muhtelif ve müzdârib olmağla ta'yîn olunmamıştır makarr-ı saltanat Medâyin 'Irak sebep-i inkirâz cenab-i kavlınce Sâsânîyandan Erdeşir bin Bâbek âhir-i Eşkaniyân Erdivan-ı Esğer üzerine sefer edib mezbûru katl etmekle Devlet-i Eşkaniyâne pâyâne ermiştir sâl-ı inkirâz hûbûtten beş bin sekiz yüz kırk senesidir bunlara Tevâif-i Mülûk tesmiye ederler âdetleri muhtelif olduğundan nâşî ekser-i tevârihte akvâli muhtelif olmağla ekserinin tertûbi ihtiyâr olunmuştur

5

1-Eşk 2- Eşk 3- Şâpûr 4- Behrâm 5- Pelâş 6- Tersî 7- Fîrûz (bu dahi silsiledendir) 8- Pelâş 9- Hüsrev 10- Pelaşân 11- Erdivan 12- Erdivan bin Eşğân 13- Hüsrev 14- Pelâş 15- Kuderz Ekber 16- Tersî 17- Kuderz 18- Tersî 19- Erdivan Esğer

Tabaka-i Rabi'a-i Sâsânîyan

Ki Ekâsere dahi derler tâ'ife-i mezbûrun cümlesi ateş perest Mecûsîlerdir lâkin hüsn-ü tedbîr ve sehâ ve dâd ile zâbt-ı bilâd ederler idi sebep-i zuhûrları ibtidâ-i Sâsânîyân olan Erdeşir bin Babek bin Sâsân bin Keybehmen bin Keştaseb ekser-i tevârihte zikr olunduğu üzere mülûk-i tevâifden olub Erdivaniler üzerine teğallüb ve âhir-i Mülûk

Eşkâniyân olan Erdivân Şâh'ı katledib memâlik-i Farsa mâlik olmuştur sâl-ı zuhûr Medâin 'Irak-ı 'acem sebab-i inkırâz âhir-i Mülûk-i Sâsânîyan Yezdicerd bin Şehriyâr âsırında Emîrû'l-mü'minîn Ömer İbnü'l-Hâttab râdiyallâhu te'ala anh fermanı ile Sa'd bin Ebi Vâkkas Râdiyallâhu te'ala anh Kadisiye üzerine 'asker çektikde Yezdicerd tarafından irsâl olunan 'asker münhezim olub Yezdicerd inhizâm-ı 'askerden havfe düşmeğin vâfir zamân der-be-der olub Nihâvend'den Isfahân'a firâr eyledi tarafından vâli-i Isfahân olan Mâhûye hiyanet-i izhâr etmekle andan dahi firâr ederek bir âsiyâbda nihân oldu değirmenciler esvâb-ı nefisesine tamah edib katleylediler sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i 'aliyye efdalü't-tâhiyenin otuz birinci senesindedir Devlet-ü Mülûk-i 'Acem bunda inkırâz bulub 'ilâm-ı küffar-ı Mecûsî haksâr-ı verâyat-ı zafer ayât-ı dînî Muhammed-i 'aleyhi's-selâvatu vesselâm âşikâr velâme' ilâ nevâr oldu elhamdulillâh 'alâ zâlik

1-Erdeşir 2- Şapur 3- Hürmüz 4- Behrâm 5- Behrâm 6- Behrâm 7- Tersî 8- Hürmüz 9- Şapur (zû ilâ ketâf derler) 10- Erdeşir 11-Şapur 12- Behrâm 13- Yezdicerd Esim 14- Behrâm Kür 15- Yezdicerd 16 – Hürmüz 17- Firûz 18 – Pelâş 19- Kubâd 20- Nûş-i Revân 21- Hürmüz 22- Behrâm Çupân 23- Hüsrev Perviz (Bunlara kesri/kisri derler) 24- Şehriyâr 25- Erdeşir 26- Şehriyâr (serdar-ı farsdandır) 27- Buran Duğt (binti Hüsrev Perviz) 28- Huşenşed (Hüsrev Pervizin 'amizadelerindendir) 29- Âzermiduğt (binti Hüsrev Perviz) 30- Firûz (Kendini Nûş-i Revân neslinden olmak üzere 'idda eder) 31- Ferâh Zâd Hüsrev (Nûş-i Revân evlâdından) 32- Yezdicerd bin Şehriyâr-i Sâsânî (Hürmüz neslindendir)

Zikr-i Mülûk-i Süryânî

Bunlar sâbi'îye dînî üzeredir ba'zı ehl-i târîh bu mülûkü Tufândan sonra ibtidâ 'Iraka mâlik olan Mülûk-i Nebtdendir demişler sebab-i zuhûrları ba'de-t-tûfân rûy-i 'arzda bir pâdişâh olmayub evvel Mülûk-i Süryânîyân olan Susân Cebbâr ve bağı fil ârez ve seffâk olmakla ehl-i arz üzere tasallut eylemiştir sâl-ı zuhûr hübüttan iki bin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat 'Irak-ı 'Arab sebab-i inkırâz ma'lûmum olmadı sâl-ı inkırâz bin dört yüz sene mürûrındandır aded-i ricâl dokuz olduğu ittifâk olub isimlerinde ihtilâf olmağı ahabâr-ı düvel tertîb-i ihtiyâr olunmuştur vallâh-u 'alem

1-Susân 2- Beryed 3- Semâsir 4-Ehergür 5- Serâ 6- Eher Âymûn 7-Hûyeryâ 8- Mârdet 9- Ezver Hâlihâs (ba'zıtevârîhide Merdud zikrolunub ezver-i halihâs iki birâderlerdir deyu mestûrdur)

Zikr-i Mülûk-i Türk

Devlet-i etrâk iki tabakadır Tatar ve Moğol sebab-i zuhûrları ba'de-t-tûfân evlâd-ı Nuh 'aleyhi's-selâm kesret bulmağla sâkin oldukları mâhalde müzâyaka-i iktizâ etmegın Yasef bin Nuh 'aleyhi's-selâm pederinden istîzân ettiğı evlâdı ile ber 'arz-ı vasî'aya irtihâl ede Nuh 'aleyhi's-selâm izin verdikde hargâh-nişin olarak Deşte vâsıl olub Sincan nâm mevzi'î vatan ittihâz etti Yasef vefât ettikde oğlu Mencine Han mesnedîne câlis oldu olduğı vefât edib yerine oğlu deyüb Batuy Han câlis oldu ondan sonra oğlu Terk (Türk) Han andan sonra oğlu Mencine Han câlis oldu mezbûrun zamânında Kavmi tuğyân ve ebâ ve ecdâdı dînini terk edib kâfir oldular Mencine Hanın tev'em iki oğlu olub birinin ismini Tatar ve birinin Moğol kodu mezbûr ihtiyâr oldukta mülkünü oğulları Tatar ve Moğola taksim edib ol zamândan beru Türk Tatar ve Moğol nâmında iki şube oldu sâl-ı zuhûr hûbûtta iki bin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat Deşt ve Türkistân sebab-i inkırâz Cengiz Han zuhûr edup iki tâ'ifeye dahi isti'lâ etmekle munkariz olmuştur ikiside sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i 'aliyye efdalü't-tâhiyyeden altı yüz sene mürûruna garîb olmak gerektir vallâh-u âlem

Mülûk-i Tatar

1-Tatar Han 2- Kuku Han 3- Menci Han 4- Ansi Han 5- Elyur Han 6- Erdu Han 7- Baydu Han 8-Sunc Han

Mülûk-i Moğol

1- Moğol Han 2- Kâra Han 3- Ağız Han 4- Gün Han 5- Ay Han 6- Yıldız Han 7- Menkli Han 8- Han 9- İl Han 10- Yıldız Han (İl Han neslinden olmak üzeredir) 11- Çuyne Han 12- İlanku Han 13- Buzancer Han 14- Yukâ Han 15-Dutumin Han 16- Keydu Han 17-Bay Şefer Han 18- Tumbe Han 19 – Kibel Han 20- Kubili Han 21- Pertan Bahadır 22- Basukâ Bahadır (Cengiz Hanın pederi de derler)

Zikr-i Mülûk-i Hint

İbtidâ ehli Hint üzere pâdişâh olan Bırahman Ekber'dir mezbûr için Âdem 'aleyhi's-selâmdır demişler ba'zıları Hinde meb'us bir peygamber-i zîşândır derler eşher ve essâh olan hükemâ-i Hindden bir hâkimdir merkûmun silsilesi Bırahma demekle mâ'ruf olan Hindde mevcuttur ehl-i Hind onlara ikrâm ederler ve erkam-ı tis'a-i meşhûreyi merkûm îcâd edib ilm-i hikmete müte'allik nice âsâr-ı 'acibesı meşhûrdur sebab-i zuhûrları Hindde olan Âdem kesret bulub müteferrik ve müteşe'ib olmalarıyla

cümlesi Bırahman Ekberi ihtiyâr edib tâht-ı şâhâneye layık görüb anı iclâs eyledir sâl-ı zuhur hûbûtta iki bin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat Hindistan sebeb-i inkırâz âhir-i Mülûk Hind olan Kureş vefât etmekle her biri bir tarafa müteferrik ve müteşe'ib olmuştur sâl-ı inkırâz -

7

ma'lûmum olmamıştır

1-Bırahman Ekber 2- Nahud 3- Fevr 4- Dustelim (kelile ve dimne kitabını bu tasnif eylemiştir ba'zı tevârhîde bu destlim yerine destlim vaki olmuştur) 5- Daman 6- Belhit (santraç bunun âsırında icad oldu derler) 7- Kureş

Zikr-i Mülûk-i Çin

Sebeb-i zuhûrları ekser-i muverrihin kavlince 'Âbur bin Tenuvil bin Yafes bin Nuh 'aleyhi's-selâm ruy-i arzı evlâdı beyinde taksim ettikde etrâfa münteşir olub her bir iklime pâdişâh olmuşlar idi onlardan bir fırka dahi evlâd-ı Nuh 'aleyhi's-selâmdan Nestersas bin Fa'ur ile bilâd-ı Çine varub ol araziye müteferrik oldular ve ol etrâfta şehirler ve köyler ihdâs ve pâdişâhları için bir şehir-i 'azim ittihâz edib nâmını Anmû koydular mezbûr dahi ol şehre nüzûl edib teseltan eyledi evvel Mülûk-i Çin mezkûr Nestarsas olmak üzeredir sâl-ı zuhûr hûbûtta iki bin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat şehir-i Anmû sebeb-i inkırâz diyarları mahatt-ı ricâl ve tüccâr olduğundan gûrebadan ba'zı müfsitler ile ihtilat etmeleriyle kelimelerin tefrik ve milletlerin tağyir etmeleriyle beyinlerinde şikâk vakî olub herkes bir tarafı zabt edib tevâif-i mülûk oldular birbirleri ile hilâfları Tatar isti'lâsına ve memleketlerin tahrîbine bâ'is oldu me'a hâzâ Tatar anların reâyâsı idi memleket-i Çin bûldân-i bâi'deden olmak sebebiyle zikr olunacak altı neferden ziyâde mülûke ve tefâsil-i hallerine almamız lâhik olmamıştır vallâh-u te'ala 'alem bi-hakikat-i elhâl sâl-ı inkırâz hûbût-ı Âdem 'aleyhi's-selâmdan üç bin yedi yüz kırk dört senesindedir

1-Nestersas 2- 'Arun 3-'Abrur 4- 'Aynbân 5- Harâban 6- Bubânân

Zikr-i Mülûk-i 'Ad

Tâ'ife-i mezbûr kamere 'ibâdet ederlerdi bunlar iki kısımdır 'Ad-ı evvelî 'Ad-ı sâniye sebeb-i zuhûrları tûfan-ı Nuh 'aleyhi's-selâmdan sonra 'Ad bin 'Avs bin Ârem bin Sâm bin Nuh 'aleyhi's-selâm cebbâr u 'azim'ul-ğilke ve batş ve heybet sahibi olmağla kâvmi üzere teseltan eyledi cennet evsâfın işidüb ana nazır olmak üzere îrem-i zâtü'l-imâd bina eden mezbûr 'Adîn oğlu Şeddâddır makarr-ı saltanat Hâzremvt ve ahkâf

dedikleri şehirlerdir sâl-ı zuhûr hübüttan iki bin beş yüz senesidir sebab-i inkırâz Şeddâd îrem-i zâtü'l-i'mâd binâsını tekmil ve ehl-i memleketi ile temâşasını teveccüh edib bir konâk yer kâldıkta Allâh u azîm'üş-şân gökten bir sayha gönderüb cümlesi helâk oldular sâl-ı inkırâz hübüttan üç bin kırk dört senesidir

1-'Ad 2-Şedîd 3-Şeddad (İştirâka pâdişâh olup ba'de Şeddâdı katledib müstakil olmuştur)

Zikr-i 'Ad-ı sâniye

'Ad-ı evvelin helâkından sonra bâkîye kalanlardır Şeddâd bin 'Adek Merîd nâmında bir oğlu kalmış idi sâhib-i Nusr'ul- Kaman bu taifedendir ba'zıları 'Amâlikâ bunlardandır demişler 'ibde-i esnâm ederler Allâh zul-celâl Hûd 'aleyhi's-selâmı onlara 'irsâl edib ziyâde delâletlerinden nâş-i imâna gelmemeleri ile rîh-i sarsara ile helâk oldular melîklerinin 'aded ve isimleri nâ-ma'lûmdur sâl-ı inkırâz hübüttan-⁵¹

8

Üç bin yüz sene mürûrundadır takrîben

Zikr-i Mülûk-i Mısır Kable't-tûfân

Bu tâ'ifenin cümlesi sehârlardır sebab-i zuhûrları evlâd-ı Âdem 'aleyhi's-selâm beyinde buğz vu hased zuhûr edib Kâbil içlerinden cümleyi oğulları galebe eyledikde Nekkâr Cebbâr İbn-i Mısrîm bin Terâkil bin Rezâ'il bin Âdem 'aleyhi's-selâm yetmiş miktarı cebbârları ile benî âdemden munkatı olmak üzere kendülerine bir mevzi' cüst ü cü eylediler vaktâki Nehr-i Nile vâsıl olup ol etrâfın vüs'ât-ı fezâ ve kesret-i mâsını gördüler anda tevâttun edib ol mâhalli tâ'mir eylediler sâl-ı zuhûr hübüttan üç yüz sene mürûrundadır takrîben makarr-ı saltanat Mısır ve Sûs sebab-i inkırâz âhir-i Mülûk-i Mısır olan Fer'an-i Cebbâr Nuh 'aleyhi's-selâma îman getürmemeleriyle kâvim ve kâbile ve 'askeriyle tufânda helâk oldular sâl-ı inkırâz dahi andan ma'lûm olur tûfandan evvel olan Firavun-ı Mısır cümle mülûkden mukâddem olup mülk-i Fârisîden akdem zikr olunmak gerekti Lâkin bâ'de't-tufân olan Firavun-ı Mısırın şöhretleri olup kable't-tûfân olanların sıhhatleri müselleme-i ekser-i erbâb-ı târîh olmamağla ğayr-i meşhûr meşhûre tâbi kılındı

1-Nekkâr 2-Nekkâr 3-Mısrâm 4-'İbkâm 5- Ğarnâk 6-Lûhim 7-Haslîm 8- Hersâl 9-Nedresân 10- Şemrûd 11-Nuseydûn 12- Serkâk 13-Sehluk 14- Şûrid 15-Hercib 16-Menâviş 17-Ekrûş 18-Ermîyâlinus 19-Fer'ân

⁵¹Nesr: Nesr Kerkenez kuşudur seksen ve doksan sene mamur olur Mezbûr el-Kâmanûllah zülcelâldan yedi yıl nesr kadar 'ömr-ü niyaz edüb du'ası kabul olmağla sâhib-i nesr derler

Zikr-i Mülûk-i Mısır Ba'de-t-tûfân

Bunlara Firavun⁵² derler evvel Mülûk olan Mısırîm mûmîn ve mûvâhhîd olub mâ-
'adası sehâr ve put-perest olmak üzeredir sebab-i zuhûrları Hazret-i Nuh 'aleyhi's-selâm
ekâlîm-i 'arzı oğulları beyninde taksim eyledikte Mısırîm bin Beyser bin Sâm bin Nuh
'aleyhi's-selâm lî 'ûmmin ceddi olan kâhin-i meşhûr İklîmûn talebiyle ârz-ı Mısıra irsâl
edib ol diyarda teseltan eyledi sâl-ı zuhûr hûbût-ı âdem 'aleyhi's-selâmdan iki bin beş yüz
elli sene târîhidir takrîben makarr-ı saltanat Mısır-ı Atîk sebab-i inkırâz âhir-i Firavun-i
Mısır olan Kumes eyyâmında Buhtınassar beyt-i mukaddesi tahrib eyledikte benî İsrâil
Mısıra firâr eylediler Buhtınassar ânları Kumesden taleb eyledi Kumes muhalefet etmekle
dört bin sekiz yüz seksen yedi senesinde Buhtınassar mezbûrun üzerine sefer eyleyüb
âhâlisi katl ve istirkâk ve şehirlerin harâb eyledikte kırk sene miktarı harab kalub ba'de
Buhtınassar tarafından vâli nasb eyledi ba'de İskender-i Yunân-i Fars üzere gâlib ve
Mısıra mâlik olub vâli nasb eyledi İskender vefât eyledikte bir zamân Batâlise mâlik olub
sonra Kıyâsere-i Rûma intikâl etti vâliler nasb eylediler ba'de Nûş-i Revân Kıyâsereye
galebe ve Mısıra mâlik olub tarafından vâli nasb eyledi tekrar Herâkli Kayser-i Mülûk-i
Farsa galebe edib Mısıra Mukevkası vâli eylemiş idi zuhûr-ı şevket-i İslâmda Ömer
İbnü'l-Hattâb râdiyallâhu anh hilâfetine dâhili hâvza-i

9

İslâm oldu sâl-ı inkırâz hicreti nübüvve-i 'aleyhi efdâl'üt-tâhiyaden yirmi sene
mürûrûndadır

1-Mısırîm (lisân-i kıbtî ile evvel bu mükellim etmiştir tabî'-i mezbûr bu soya
mensubtur) 2-Kıbtîm (Kıbsîm) 3- Kefterim (Kefserim) 4- Bûdşîr 5-'Adîm 6- Şeddad 7-
Menkâviş 8- Menâviş (Senaviş) 9-Menâkûş 10- Menkaviş 11- Merkûre 12- Belâtes 13-
Kâlimun 14- Kersun 15- Merkunes 16- İşâd 17- Sâ 18- Nedâres (Nidars) 19- Mâlık 20-
Ğertebâ 21- Kâkin (Kelken) (ilm-i kimyayı ibtidâ-i izhâr eden budur derler) 22- Mâlya
23- Tutis 24- Guryâ (Gurya) 25- Deliğa 26- Eymen (İmen) 27- Velid 28- Reyyân 29-
Dârem 30- Me'dân 31- Kâşim 32- Lâtis (Latas) 33- Zâlma (Zaleme) (Meşhûr olan
Firavun budur) 34- Deluke 35- Derkun 36- Budes 37- Likâs 38- Merina 39- Estemârz 40-
Blutes 41- Malûş 42-Menâkil 43- Bule 44- Menitus 45-Merkude 46-Lekas 47- Kumes

⁵² Metinde Fira'une şeklinde yazılmasına rağmen, günümüzdeki kullanıma uygun olarak Firavun şeklinde yazdık.

Mezbûr Eymen mukaddemâ Mısıra pâdişâh olmak ze'amı ile gelüb Hurba (Hurya) ile cenk edib maktûl olan Endağsin hemşîre-zâdesidir

Zikr-i İkbâl-ı 'Arab ve Teba'a-i Yemen

Ki Yemen Kable'z-zuhûr-ı İslâm Enbâr ve Yemen ve Şâmda fermân fermâ idiler Mülûk-i 'Arab üç tabakadır benî Hâmr benî Lâhm benî Gassân

Zikr-i mülûk-i benî Hâmr ve Teba'a-i der Yemen

Sebeb-i zuhûrları Kâhtan bîn Hud 'aleyhi's-selâmdır 'arâzi-i Yemende sâkin olub zirâat ve 'îmârete meşğul olmuş idi Ye'reb ve Curhum ânın oğullarındandır lisân-ı 'arabi ile evvel tekellüm eden Ye'rubdur ve 'Arab-ı Yemen Kâhtân neslinden kesret bulmuştur ve Ye'ribden Yeşhub ve Yeşhûbden 'Abduş-şemsi âfitâb-perest vucûda gelüb meyâne-i 'arâbda ibtidâ istirkâk ve sebî'atten evvel icra etmekle nâmına Sebâ didiler mezbûr Ye'rib bin Kâhtan karındaşların cem' edib Yemende teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hübûttan üç bin kırk dört senesidir makarr-ı saltanat Yemen sebeb-i inkırâz seyl-i'arm iledir sâl-ı inkırâz kitâb-ı târihi bunda muhtelifedir

1-Ya'rib 2- Yeşheb 3- Abdu'ş-şems (Seba el-Kabidir) 4- Hamîr 5- Kehlân 6- Vâsıl 7- Seksek 8-Ye'fir 9- Zurbâş (Emir Âmr olub Hamîr neslindendir) 10- Nu'mân 11- Esmih 12- Şeddâd 13- Mîrsed (Buna Hud Peygamber'aleyhi's-selâma îman getirmiştir derler) 14- Amru 15- Lokman 16- Zusded (Lokman birâderidir) 17- Hars 18- Zulkârneyn (buna râkîş dahi tesmi olunur) 19- Zulmenar Ebrehe 20- Efrikeş 21- Zevâ el-ez'âr'Amru 22- Sercil 23- Hedhad 24- Belkız (Hazreti Süleymanın zevcesidir ism-i mâliktir demişler) 25- Naşîr'ul- Ne'm (Belkızın 'amisidir) 26- Şemrîr-i 'Aş (İbrahim neslindendir tesmiye elindedir 'Aş evlâd ve 'abiddir) 27- Ebu Mâlik 28- 'İmrân (Kehlân neslindendir) 29- 'Amru ('İmrânın birâderidir)

Mülûk-i mezbûrenin kesret vaktinden ihtilâf olmakla muverrîh cenâb-i tertîb-i ihtiyâr olmuştur ⁵³

10

Zikr-i Mülûk-i Yemen ba'de ez-Perâkende ki Seyl-i 'Arm

Sebeb-i zuhûrları sâbıkuz-zikr Âmr veseyl-i 'arm vukû'unı hissedib ol sebeb ile Yemenden hurûc ettikde evlâd ve etbâi etrâfa ve eknâfa perâkende ve perişân olmuşlar idi ba'de Ekren bin Ebi Mâlik bin Şemrîr-i 'Aş ehl-i Yemen ittifakı ile 'Amrın yerine pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhûr ma'lûmum değildir makarr-ı saltanat Yemen sebeb-i inkırâz

⁵³ 'Ârem mecmu' mâ olan göldür yâhud ol gölün sırrını râhnedar eden fanidir

âhirleri olan Seyf bin Zîyezni-i Hâmîri Hâbeşten bir cema'ât intihâb edib havâssından kılmış idi pes mezbûrlar hile ile Seyf bin Zîyzen-i katleylediler mezbûrun katl olunması ile evlâd-ı Sebâdan saltanat münkat'î olup Ekâsereye intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz ma'lûmum olmadı

1-Ekren 2- Zûhbeşan 3- Tebe' 4- Melik Yekreb 5- Âbû Kerb (Ker) Es'ad 6- Hişân 7- 'Amru 8- Abd-u kelal 9- Tebe' 10- Hâdes 11- Mersed 12- Rabi'â 13- Ebrehe 14- İbn-i Dekikân 15- Ehaşi'azû'l-Şinâsul 16- Zûnevâs 17- Erbât 18- Ebrehetü'l-Hâşiye 19- Yeksûn 20- Mesruk 21- Seyf bin Zîyezni el-Hâmîr

Zikr-i Mülûk-i benî Lahm

El-Münzir dahi derler sebab-i zuhûrları Dâr'ul Mülk-i Yemen olan Medîne-i Sebâ ahâlî-i seyl-i 'arm sebebiyle etrâf ve eknâfa perâkende ve perişân olmuşlar idi Ye'rib bin Kâhtan bin Hud 'aleyhi's-selâm evlâdından Mâlik bin Fehm bin 'Ânem Ezd kâbilesinden cem'i kesir ile Medîne-i Enbâre nûzul eyledi kâbile-i mezbûre i'âneti ile istiklal dâvâsına düşüb Cezîre-i Mûsul vilâyetlerin tâ'kibe-i Hilvândan teshîr edib teseltân eylemiştir sâl-ı zuhûr Eşkâniyan asrındadır makarr-ı saltanat Hire ve Bâhreyn sebab-i inkırâz zuhûr-u şevket-i İslâmdan sonra âhir-i Mülûk benî Lahm olan Münzir bin Nu'man bin Münzir Hâlid bin Velid râdillâhu te'ala ânha yedinde katl olunub memleket-i memâlik-i İslâmiyeye zam olundu sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i efdâl'-tâhiyyenin yirmi birinci senesindedir vallâh-u a'lem

1-Mâlik bin Fehm 2- 'Amru 3- Hezim el-Berz 4- 'Amru 5- Emir el- Kâys 6- 'Amru 7- Evleys 8- Amelika 9- Emir el-Kâys 10- Nu'mân 11- Münzir 12- Esud 13-Münzir 14- Münzir 15- Emir el- Kâys 16- Münzir 17- Hârs 18- 'Amru 19- Kâys 20- Münzir 21- Nu'man 22- İyâs 23- Râdûye 24- Münzir

Zikr-i Mülûk-i benî Gassân

Benî Cefne dahi derler sebab-i zuhûrları Dar'ül Mülk-i Yemen olan Medîne-i Sebâ ahâlîsi seyl-i 'ârm ile kahr-u zül-celâliye mazhar olup ahâlî-i Yemen etrâfa perâkende olduklarında mezbûrlar dâhi iklim-i Şâma düşüb Gassân nâm çeşmesar kenârına nûzul eylemiştir ve Kâyser-i Rûm tarafından vâli-i Şam olan Selih bin Helvân ile beynlerine muhâlefet düşüb mukâtele ve muhârebeden sonra Selih firâr edib memâlik-i Şâmda müstâkillen pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhûr hübütnun beş bin sekiz yüz senesidir takrîben makarr-ı saltanat Şam sebab-i inkırâz âhir-i Mülûk benî Gassân olan Cebele bin Eyhum Ömer İbnü'l-Hattâb radiyallâhu anh ile

11

İle hâcca gidüb tâvaf ederken bir kimesne eteğine basmak ile bir sille vurdu burnunu kırdı Hazreti Ömer'e şikâyet eyledik de Cebeleye dedi ki ya mezbûri irzâ eyle yâ ben dahi sana kısâs ederim Cebelenin kibir ve gururu ikisinden birine dâhi mütehâmmûl olmâyub gece oldukda kâbilesiyle Şâma ba'de Konstantiniyyeye azmedüb dîn-i nasraniye ihtiyârî ile mürted oldu hicret-i nübüvve-i âliye sâl-ı inkırâz efdal'üt-tahiyyenin on altıncı senesidir

1-Cefne 2- 'Amru 3- Sa'lebe 4- Hâris 5- Cebele 6- Hâris 7- Münzir 8- Cebele 9- Eyhem 10- 'Amru 11- Cefne 12- Nu'mân 13- Nu'mân 14- Cebele 15- 'Amru 16- Hâris 17- Nu'mân 18- Münzir 19- 'Amru 20-Hâcer 21- Hâris 22- Cebele 23- Hâris 24- Nu'mân 25- Eyhem 26- Münzir 27- Şeradmîl 28- 'Amru 29-Cebele 30- Cebele

Zikr-i Hükkâm-ı benî İsrâil

Sebeb-i zuhûrları Mûsâ 'aleyhi's-selâm vefât ettikde benî İsrâil üzerine bir pâdişâh teseltan etmeyüb hâkimleri var idi Hazret-i Mûsâ vefâtından sonra ibtidâ benî İsrâile hâkim olan Yuşa' 'aleyhi's-selâmdır sâl-ı zuhûr hübüttan üç bin sekiz yüz altmış sekiz senesidir makarr-ı hükûmet Kuds-ü şerîf sebeb-i inkırâz âhir mülûk olan Samuil Peygamber hükûmetinden on bir sene mürûrunda benî İsrâil mezbûrdan üzerlerine bir pâdişâh nasb eylemeyi rica eylediler zira pâdişâhları olmayub cümle hükkâm ve kuzât ederler pes Samuil benî İsrâile Tâlûtu pâdişâh nasb eyleyüb velâyet-i hükkâm munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hübüttan dört bin üç yüz altmış bir senesi mürûrundadır

1-Yûşâ' 'aleyhi's-selâm 2- Fihâs 3- Kâlâb 4- Utunyel 5- 'Asinyâl 6- Ehuz 7- Şemkâr 8- Bârâh 9- Debûrâ 10- Kez'un 11- Ebmaleğ 12- Bevâire 13- Yûftûh 14- Ebsûn 15- Âlûn 16- 'Abdûn 17- Şemşûn (Şemşûn Cebbar demekle mâ'ruftur) 18- Âli el- Kâhin 19- Samuil ('aleyhi's-selâm)

Zikr-i Mülûk-i benî İsrâil

Sebeb-i zuhûrları Hükkâm-ı benî İsrâilde tafsîl olunduğu üzere Samuil ta'yîniyle Tâlût pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhûrları hübüttan dört bin üç yüz altmış bir senesidir makarr-ı saltanat Kuds-ü şerîf sebeb-i inkırâz Buhtunnasr Kuds-ü şerîf-i muhâsarâ ve istilâ edib âhir-i mülûk-i benî İsrâil olan Sıdkîyâyı katl etmekle devlet-i mülûk-i benî İsrail pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz hübüttan dört bin sekiz yüz altmış sekiz senesi mürûrundadır

1-Tâlût 2- Dâvut 3- Süleyman 4- Rec'am 5- Ekâyya 6- Âsâ 7- Yehûşâfat 8- Yehûdâm 9- Âhîr Yâhu 10- 'Asliyâhu (Süleyman 'aleyhi's-selâm cariyelerindendir ber-

sâhire cârîyedir) 11- Yâvâş 12- ‘Amsiyâhu 13- ‘Azyâhu 14- Yûsem 15 – Âhez 16- Herkiya 17- Menşân 18- Âmon 19- Yûşyâ 20- Behiyâhin 21-Yehûyâkim 22– Yeheyyû 23- Sıdkîyâ⁵⁴

12

Zikr-i Mülûk-i Bâbil

Bunlara Keydâniye ve Nebt dahi derler cümlesi ‘ubde-i esnâmdır sebab-i zuhûrları kütüb-i tevârîhden fehm olunur ki evvel Mülûk-i Bâbil olan Nemrud Cebbâr İbn-i Ken’ânın ceddi Kûşki Arm bin Sâm bin Nuh ‘aleyhi’s-selâm neslinden olup evlâd-ı Nuh bâ’de’t-tufân rûy-i zemine münteşir olup her biri bir mahalde teseltan ettikde mezbûr dahi kavm u kabilesi ile ‘Irak-ı ‘Arabda Medîne-i Bâbil Mûs’ğan-ı ihtiyâr edib tevettün etmişti vefât ettik de oğlu Ken’ân kâlub ba’de oğlu Nemrûd cebbâr zuhûr edib etrâfı istilâ ve teseltan etmiş ola vallâh-u âlem sâl-ı zuhûr-ı inkırâzları kütüb-i târîh-i ızdırâb üzerinedir ba’zıları zuhûrları hübüttan iki bin beş yüz doksan senesi inkırâzları üç bin dört yüz altmış senesindedir ba’zıları zuhûrları dört bin beş yüz doksan yedi senesi ve inkırâzları beş bin otuz bir senesindedir deyü tahrîr ettirmişler iki kola dahi nice eşkâl-ı kavî vârid olmağla bir huş mu’ayyen olmuştur makarr-ı saltanat ‘Irak-ı ‘Arabdır sebab-i inkırâz âhir-i mülûk olan Beltâşâtir bin Buhtunnasr Mülûk-i Farsdan katledib devletleri Mülûk-i Farise intikâl eyledi sâl-ı inkırâz bâlâda zikr olunan vech üzere ihtilâfidir kavî-ı sâni muhtasar ekser muverrihindir deyü tertîbde ihtiyâr olundu

1-Nemrûd el-Cebbâr 2- Anus 3- Kimunus 4- Musyus 5- Kurus 6- Efur Cevân 7- Kûsmûs 8- Asus 9- Kâves (kaveş) 10- Armunus (Armus) 11- Telaves 12- Elhalus 13- Sûres 14- Restâlim 15- Astus 16- Atrus 17- Sâvsân 18- Kârinus 19- Tâtâvus 20- Efrus 21- Kûlâfema 22- Besturus 23- Mezûh 24- Sehârib 25- Tâtâvus 26- Verfiyus (Verkiyus) 27- Afritus 28- Merfetâvus (Mertavus) 29- Menis 30- Sehârib 31- Sercerd 32- Merduh 33- Buhtunnasr 34- Menusân 35- Buhtunnasr el- Cebbâr 36- Meruzeh 37-Baltâşâtir

13

Zikr-i Mülûk-i Yûnân

Mezbûrların mebde-i ve müntehâ ve âhvâl-i sâiresinde kütüb-i târîhin eşedd-i ihtilâfî olmakla zâfer bulduklarımızın sıhhati gârib olanı tahrîr olundu sebab-i zuhûrları bu ki Yunân Kâhtân bin ‘Âbir bîn Şalh bin Erfehşed bîn Sâm bîn Nuh ‘aleyhi’s-selâmın birâderi olup evlâdı kesret buldukda Yemenden mefâreket eyledi ve bir münâsib mesken

⁵⁴ Sıdkîyâ ben’i Davud aleyhisselamdan âher mülûk budur.

tâleb ederek canib-i garbde bir mevzi'yi ihtiyâr ve ikâmet eyledi vefât ettikde oğlu Ceribun makâmına kâim olub 'aded ve 'adedî mûtaziriyit olacak diyâr-ı mağrib ve Frence ve Sekâliyeyi istilâ eyledi âhir-i Mülûk-i Yûnân olan İskendere gelince Mülûk-i Farsa haraç verdiler ve Tavaif-i Mülûk ettiler İskenderin pederi vefât edib İskender mesned-nişini olub etrâfa müstevlî oldukda Mülûk-i Fars Dârâyâ haraç vermeyüb nice muhâbereden sonra Dârâyı katl ve Memâlik-i Fars-ı temlik eyledi İskenderden ma'adası ubde-i esnâm ve kevâkib olub İskender vâcib'ül-vucûd ve vâhdâniyete makarr-ı hâkim idi sâl-ı zuhûr hübüttan dört bin altı yüz iki senesidir makarr-ı saltanat evvela Makedonya ba'de İskenderiyedir sebab-i inkırâz İskender vefât ettikde oğlu İskenderyüs saltanattan imtina' ve târik-i zûht-i ihtiyâr etmekle memâlik-i İskender Mülûk-i Tavaife ve Betâlis tâbir olunan tetimme-i Yûnâniyyine münkasîm oldu sâl-ı inkırâz hübüttan beş bin iki yüz seksen sene mürûrundadır tertîb ve isimlerine fihrist bulunmamıştır ancak evlâd-ı Yûnân ba'de oğlu Ceribunoğulları İskender bin Filikus olub mezbûr ile otuz bir Melîk olduğu musarrâhdır bunlara Yûnân-ı evvel ve Agrikun derler

1-Yûnân 2- Ceribun 3- Filikus 31- İskender

Zikr-i Mülûk-i Tetimme-i Yûnâniyyun

Ki Betâlis tâbir olunur sebab-i zuhûrları İskender vefât ettikde mukâddema zikr olunan vech üzere bilâd-ı mülûk beyninde münkesime olub Mısır ve İskenderiye ve Efrîkiyyeye dahi Bâtlamyus Şisus mâlik oldu ol vakit Mısır ve İskenderiyyeye mâlik olanlara Bâtlamyus deyu lâkab konmuştur sâl-ı zuhûr hübüttan Âdem 'aleyhi's-selâmın beş bin ikiyüz seksen dokuz senesidir makarr-ı saltanat Mısır ve İskenderiye ve Efrîkiyyedir sebab-i inkırâz âhir-i mülûk olan Flubetra üzerine Kıyâsere-i evveliden Augustusa sefer ve ol etrâfı istilâ ve mezbûreyi katl edib devletler-i munkariz olub Kıyâsereye intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hübüttan beş bin beş yüz altmış üç sene mürûrundadır bunlara Yûnân-ı sâni tesmiye olunur ve lisânları ibtidâ Süryânî olub sâkin lisân-ı lâtîn ile tekellüm ettiklerinden lâtiniyyun dahi derler mezbûrların isimlerinde ihtilâf olmağla târîh-i müveyyid kavli ihtiyâr olunmuştur cümlesi felâsefeden olmak üzeredir

14

1-Batlamyus Şuyus 2- Filuzelfus 3- Orahistus 4- Filiptul 5-Afnikubus 6- Filimtut 7- Orağitus 8- Sutira 9- Sidiretes 10- İskendüz 11- Filuzkuz 12- Desyusyus 13- Klubetra

Zikr-i Mülûk-i Cürhem-i sâniye der Hicâz

Cürhem iki sınıftır birisi ‘Âd vâktinde helâk olan Kabâil-i ‘Ârabdan olub haberları munkat’ı olub nâm ve nişâneleri kalmamıştır anlara Cürhem-i evveli derler sâniye ki Cürhem bin Kâhtân evlâdındandır sebab-i zuhûrları Cürhem Ye’reb bin Kâhtânın birâderidir mezbûr Ye’reb Yemene pâdişâh oldukda Cürhem ve ammi-zâdesi Kâturâ evlât ve aşiretleri ile Hicâza vârub Mekke-i Mükerrreme etrâfına nüzûl eylediler Halîlullâh ‘aleyhi’s-selâm oğlu İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmı tıfıl-ı razi’ iken vâlidesi Hâcer ile befermân-ı ilâhi Mekke-i Mükerrremeye getûrub alıkoydukda İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmın berâkatıyla mâ-i zemzem zuhûr edüb Cürhem kâbilesi eser-i mâ-i gördüklerinde İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmın vâlidesinden istizân ettikten sonra onlara hem-civâr oldular ve İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâm Sinn-i şebâba vâsıl oldukda kâbile-i mezbûre ol zât-ı mükerrreme eşref-i buyûteden bir dûhter-i pâkize ahter tezvîc ettikten sonra vilâyet-i beyt-i mükerrreme Hazret-i İsmâ’îlin evlâdında ve sâltânat-ı Cürhemde kârâr-dâde oldu ba’de İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmın ekber evlâdı Bint vefât ettikde vilâyet-i beyt-i mükerrreme dahi Cürheme intikâl eyledi sâl-ı zuhûr hübü-ı Âdem ‘aleyhi’s-selâmın üç bin dört yüz iki senesidir makarr-ı sâltana Hicâz sebab-i inkırâz mezbûrlar dahi bağı ve tuğyân edüb hürmet-i beyt-i mükerrremeyi hetk eylediler pes Allâhu zûl celâl-i celle şân hazretleri Ezv kabilesinden Hûzâ’ayî anların üzerlerine musâllât edib ekserini katl ve tâbi’ilerini dahi ihrâc eylediler anlardan sonra beyt-i mükerrremeye kâbile-i Guzâ’a vâli olub âhirleri Halîl bin Habeş idi Mekke-i mükerrremede ba’zı şeyleri ihdâs edib ve sanemler nasb ettiler ecdâd-ı nübüvviyyeden Kussa mezbûr Halîlin kızı Hûsbayî tezvîc edib mezbûreden evlâd-ı kesîresi olub şân-ı ‘azim oldu Halîl helâk oldukda Kussa İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmın sarîh evlâdından olana karşı cem’ eyledi müteferrik ettiler ve Hûzâ’a elinden vilâyet-i beyt-i mükerrremeyi alub mezbûrları ihrac eyledi evlâdı İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâmdan sonra ibtidâ Mekke-i mükerrremeye vâli olan mezbûredur vâli olduğu Mülûk-i Farisden Behramkûr asrındadır ba’de Mekke-i mükerrreme vâliliği zuhûr-u İslâmâ değin Guzsa evlâdından mustemirr oldu sâl-ı inkırâz Mülûk-i Cürhem hübüttan üç bin sekiz yüz sene mürûrında munkariz olmuşlardır takribâ Târîh-i Hâmis sahibi Enes el-Celilden nakleder ki İsmâ’îl ‘aleyhi’s-selâm Cürhem kâbilesine ve ‘amâlikaya pederi İbrahim ‘aleyhi’s-selâm âhdinde irsâl olunmuş peygâmbere-i zişân idi Vallâh-u âlem

1-Curhem 2- ‘Abdul Yâlil 3- Cerşim (Curşem) 4- ‘Abdulmedân 5- Nekile 6- Âbdulmesih7- Mezaz 8- ‘Amru 9- Hâris 10- ‘Amru 11- Beşîr 12- Mezâz-ı Esğır 13- Hâris 14- ‘Amru

15

Zikr-i Mülûk-i Kinde

Cümlesi put-perest ve ‘ubde-i evsândir sebab-i zuhûrları Diyâr-ı Yemen âhâlisi seyl-i ârm sebebi ile perâkende oldukda Kehlân bin Sebâ evlâdından Kinde ‘Amr bin Amir Mezyikiyya ile Yemenden hurûc eylediler Kinde kabilesinin içlerinde bir Melîk olmadığından nâşî kâvileri zâiflerine te’addî etmekle Âkil-i Merâr Hacer bin ‘Amruyu kendülere melîk ihtiyâr eylediler mezbûr dahi hüsn-ü siyaset edib el-Hâmiyyîn yedinden Diyârbekri âhz ve anda teseltan eyledi sâl-ı zuhûr hûbûttun beş bin sekiz yüz senesidir takrîben makarr-ı saltanat Diyarbekr sebab-i inkırâz âhir-i Mülûk-i Kinde olan Hacerin pederi Hâris evâhir-i ‘ömründe kabâili dört evlâdı beyninden taksim edib Haceri benî Esed ve Şurâhili Bıkr bin Vâil ve mu’addi Kerb-i Kays-ı Ğilân ve selmayi teğallüb ve Temr üzerine melîk eylemiş idi Şurahil ve Mu’addi kerb ve Selmanın tefasîl-i ahvâli ma’lûm değildir ancak Hacer ki benî Esed üzerine Melîk olmuş idi mezbûr şâir-i meşhûr Emir el- Kâysin pederidir bir müddet benî Esed üzerine hükûmet edüb kâhr ve te’addide mübâlâğa etmekle bağıteten üzerine hücum edib katleylediler oğlu Amr’ul-Kâys Kâyser-i Rûma varub pederinin intikamını âhz için istimdâd eyledi ol esnada Kâyserin duhterine âşık olub vafında nice iş’âr söyledi benî Esed Emir’ul-Kâysin ömrünü ifsâd için Temmâh nâm bir kimesne irsâl eylemişler idi duhterine âşık olduğu mâcerasını Kâyseri söyledikde katline ‘azm oldu bir miktar ‘asker koşub irsâl eyledi âkabince zehr-i alud bir hâlde ile adam gönderüb ikrâm olmak üzere Emir’ul-Kâyse ilbâs eyledi Medîne-i Ankara garbinde ‘Asib nâm bir dağ eteğinde helâk olub ânda defnolundu mezbûrun fevt-i ile nesilleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hûbûttan altı bin yüz yetmiş bir sene mürûrundadır tâkrîbân

1-Hacer (Hacr) 2- ‘Amru 3- Hâris -Sele, -Mu’addi Kerbe, -Şurâhil (Surahil) 4- Hacer (Hacr)-Emir’ul- Kâys

16

Tulû’-i Âfitâb-ı İslâm ez-Ufuk u Beytullâh el- Haram

Mühr-i cihân efrûz-u âsimân-i risâlet ve Hûrşid-i ziyâpâş-i sipehr-i nübüvvet Erike-i arâ-î ıstîfâ zîb-i evrenk-i ictibâ Muhammed Mustafa ‘aleyhi mine’s-selevât-ı

ebhâha ve mine't-tâhiyyât-i ez kâhâ hazretlerinin velâdet-i bâ-yemin ve sa'adetleri hübü-
1 Âdem 'aleyhi's-selâmdan altı bin yüz altmış üç sene mürûrında müjde resân-ı âlemiyân
olub Tehzib-i Nevvi ve Târîh-i Hâmisde tâhkik olunduğu üzere Tebâbi'a-i Yemen
cebbârlarından Ebrehe'tûl Eşrem bin Sabâh beyt-i muhterem-i hedim kast edib Mâhmud
nâm bir fil-i kine gûzâr ve nice fil-i nâmdar ve 'asker bî-şumâr ile Mekke-i mûkerremeye
geldikde mazhâr-ı kâhr-ı zûlcelâlî olub âhâli-i Mekke Ğârka-i derya-yı serûr ve hubûr
olduklârı sene şerfeneç-şi tahtkâh-ı vûcûd olmuştur ki ol seneye 'Âm-i fil tesmiye olunub
vâkâ-i âshâb-ı fil ol zât pûr u hayr u berekâtin kâbl'ûl-vilâdet zuhûr eden mûcizât ve
irhâsâtinden ma'dûdedir ol durrî tâbnak-î sedefçe-î 'ismetin şehir-i vilâdetleri
rebî'ülevvelde isneyn günü olduğu müttetekûn 'aleyhdir ancak vâkt-ı vilâdetlerinde
ihtilâf vâki' olub ekser-i muverrîhin şehir-i mezbûrun on ikincisi isneyn günü olmak üzere
tâsrih eylemişlerdir sinn-i şerîfleri erbâ'in ile mükemmel ve ihda ve erbâ'inden yevm ve
âhd-i yahut eyyâm-ı müte'adîde ile müzeyyel oldukda emin-i vahye vâsıl ve pey ender
pey Kur'ân-ı Kerim nâzil olub sekâleyne meb'us ve cihâd ile me'mur ve nebiyyi seyf ile
men'ût oldu on üç sene ve iki ay Mekke-i mûkerremede ba'de hicret buyurub on sene
miktarı Medîne-i münevverede tebliğ-i âhkâm ve teşyid-i mebâni-i islâm ve cihâd-ı
'andehi 'abdehi esnâm buyurdular 'aded-i sinin-i 'ömr-û nâzeninleri selâse ve sittine bâliğ
oldukda mukteziyât-ı beşeriyeden olan hâlet-i nâ gûzîr zuhûru ile hicretin on birinci
senesi rebî'ül evvelin on ikinci isneyn günü zûhr vaktindeki Medîne-i münevvereye
teşrifleri dahi ol vâkit idi bu serâçe-i fenadan gülşenserây-i bekâya teveccüh buyurdular
kabr-i pürnûrları Medîne-i münevverede Emîrû'l-mü'mînin Âişe Sıddıkîye râdiyallâhu
te'ala ânhanın hücre-i şerîfesinde vefât ettikleri mâhâll-i ecel olub meşhûr ve mütevâtir
ve meşhud dîde-i ekâbir ve esâğir olan mevzi'-i mûhteremi ve melâik hâdem olduğu
icma' kerde-i ümmet-i merhumedir ve ba'de'l-vefât rûh-u akdesleri ğurfe-i cesed-i
makaddeslerine îa'de olunub el-ân râvzâ-i pâk ve eternaklarında hâyî oldukları dahi
mecmû'i aleyhdir 'Âl-i kâr-i mîşûkât şerhinde ol hâdi-i târik-i hâkk-u hâlâ hâydır ve rızk-
ı verilir ve cenâb-ı müstetâbından meded-i mutlak ile istimdâd olunur demiştir ecdâd-ı
mekârim mü'tâdi nübüvve-i 'aleyhi efdalü't-tâhiyye İsmâ'il Zebîhullâh bin 'İbrahim
Halîlullâh 'aleyhi's-selâma mûntehiye olduğu bî-şek ve irtiyâb ve 'Adnandan
mütevâtiren mezkûrdur Adnan ile-

İsmâ'il 'aleyhi's-selâm beyninde sâf-û ârâ-i ensâb olan muverrihler neşâbe-i nişâbe-i kizbu'l-nisâbûne olmalarıyla teberrûkan 'Adnandan ecdad-ı kirâmı zevâl-ı ihtiramları zikri ile iktifâ olundu Muhammed Resulullâh bin Abdullah bin Abdulmuttâlib bin Hâşim bin 'Abd-i Menâf bin Gussa bin Kilâb bin Mürre bin Ka'b bin Lûeyy bin Gâlib bin Fihri bin Mâlik bin Nadr bin Kinâne bin Huzeyme bin Müdrîk bin İlyâs bin Mudar bin Nezzâr bin Ma'ad bin 'Adnan

Zikr-i Hülefâ-i Râşîdîn ve Eimme-i Mehdiyyin

Ebû Bekr-i Sıddık

İbn-i Ebi Kûhâfe 'Osmân bin Amr bin Ömer bin Ka'âb bin Ma'ad bin Teym bin Mürre câhiliyyetde isimleri 'Abd-i K'âbe olub Resulullâh sâllallâh-u aleyhi ve sellem Abdullah tesmiye buyurdular ricâlden ibtidâ İslâm ile müşerref olan evvel zât-ı mükerrerdir hicret gecesi Seyyid-i Ebrâre yâr-i gâr oldular menâkıb-ı celilesi bî-hâd ve bî-şumârdır mâye-i iftihâr bu kifâyet eder ki Resul-u Ekrem sâllallâh-u te'ala aleyhi ve sellem eger Rabbinden ğayrı halîl ittihâz edici olaydım Ebû Bekri halîl edînirdim buyurmuşlardır Resûl-u Ekrem Sâllallâhu te'ala aleyhi vessellem teveccüh ve dâr-ı 'ukbâ buyurdıkları gün Muhâcirin ve Ensar Radiyallâhu te'âlâ 'aleyhim ecmâ'in mumâ-ileyh hazretlerinden bey'at edib Hâlife-i Resulullâh deyu tâkib eylediler sâl-ı hilâfet hicretin on birinci senesi rebî'ül-evvelidir makarr-ı hilâfet Medîne-i münevvere sinn-î şerîfeleri altmış üçe bâliğ oldukda ekser-i akvâlde mesmumen vefât edib Ravza-i Resul Ekrem sâllallâh-u aleyhi ve sellem de canib-i şerîfelerine defn olundu sâl-ı vefât on üç cemâziyel âhirinin on altıncı gecesidir Radi'allâhu anh ve erzâh

Ömer Faruk

Bin Hâtât bin Nefil bin el-'Azi bin Riyâh bin Abdullah bin Kert bin Rezâh bin 'Ady bin Ka'ab ism-i şerîfleri câhiliyyetde dahi Ömer idi Resul-u Ekrem sâllallâh-u aleyhi ve sellem Ebu Hâfs künyesini ihsân buyurdu ve Faruk tesmiye eyledi Dâr-ı Erkâmda 'aded-i ehl-i İslâm mumâ-ileyh ile erba'ine baliğ olduktan sonra izhâr-ı şî'ayir-ı İslâm olunmuştur me'asir u mefâhiri ile butûn-u musannefât meşhundur Ebû Bekr Radiyallâh-u anh hasta oldukda müşârun-ileyh hilâfete ta'yîn buyurub Sâhâbe-i Kirâm Rıdvânallâh-u te'ala 'aleyhim ecmâ'in dahi ittifak etmeleriyle mesned-nişin-i hilâfet oldular on sene ve altı ay dört gün hilâfet edib yirmi üç zilhiccesinin yirmi dördüncü günü Mûğîre bin Şu'benin gulâmı Ebu Lü'lü zehr-i 'alud Hânçer ile zerb edib şehîd olmuşlardır

Râvzâ-i mutâhhârada Ebû Bekr râdiyallâhu anh canibine defn olunmuştur sinn-i şerîfleri altmış üçtür Radiyallâh-u anh ve erzâh

‘Osmân Zinnûreyn

Bin’Afvan Ebil’âs bin Ümeyye bin ‘Abd-i Menâf sâbikun filislâmdan olub Resul-u Ekrem sâllallâh-u tea’la aleyhi ve sellem Dâr-ı Erkâma duhul etmeden İslâma gelmiştir ibtidâ İslâma gelenlerin dördüncüsüdür Habeş hicretinde hicret etmiştir Marazı sebebiyle egerçi mevcud değildi lâkin bedriyyinden ma’duttur Bey’at-ı Rıdvanda Resul-u Ekrem sâllallâh-u te’ala aleyhi ve sellem mumâ-ileyh tarafından kendü dest-i şerîfleri ile bey’at buyurdular menâkıb ve müessir-i bi-şumârdır zikr olunanlardan maa’dâ bir eseri-

18

Olmasa kifâyet eder Ömer Râdiyallâhu anh maraz-ı mevtinde hilâfeti altı kimesne yerine olmak üzere müşâvereye hâvale eylemiş idi ki anlardan birisi Hazret-i ‘Osmândır Hazreti Ömer vefâtından sonra müşâvere olunub mumâ-ileyh hazretlerini ihtiyâr etmeleri ile câlis-i mesned-i hilâfet oldu on bir sene ve on bir ay ve yirmi gün hilâfet eyledikten sonra kâtibi olan Mervân bin el-Hâkem için niza’ vâki olub sa’âdethânelerini muhâsara ettikten sonra içeru girub ânı şehit eylediler kâbr-i pir nurları bâki’adadır sinn-î şerîfeleri seksen ikiye balığ oldu idi Radiyallâh-u anh ve erzâh

Eb’ul Hâsan ‘Ali

Bin Ebi Tâlib bin Abdulmuttâlib câhiliyet ve İslâmda ism-i şerîfleri Ali dir Resulullâh Sâllâlâhu te’ala ‘aleyhi ve sellem Ebu Turâb künyesin vaz’ buyurdular vakt-i bi’setde vâsıl-ı hâddi buluş olmamışlar idi sübyânedan ibtidâ İslâm ile müşerref olan mumâ-ileyh hazretleridir ol vakitte ‘adedi senelerinde ihtilâfât-ı kesire vardır Esedullâh ve Haydar ve Ye’sub ve ‘Uzun-i Vâi’yye el-kâb-ı şerîfesindendir hicret gecesi nefsin fedâ edib câme-hâb-ı Seyyid-i Kâi’nâtda yatmıştır ğâzâvatta olan şecâat ve besâleti ve dîn-i mübîne hizmet-i hâddeden efzûn ve kiyâsdan birûn olub kütüb-i târîh ve siyer ve evsâf-ı şerîfesiyle mâlâmâldır ‘Osmân Radiyallâh-u anh şehîd olduğu gün hilâfete senden ehak yoktur deyû Mescid-i Resulullâh ‘aleyhi ve selleme getirüb icmâ’ ve ittifâk ile mumâ-ileyh hazretlerinden bey’at ettiler dört sene dokuz ay hilâfet edüb hicretin kırkinci senesi Ramazan-ı şerîfin on yedinci cum’â gecesi Kûfede Âbdurrâhman bin Mülcem Mûrâd-i nâm bir hâbis seyf-i mesmûm ile cephe-i pâklerin zarb edib dimağlarına vâsıl olmağla şehir-i mezburun on dokuzuncu ehad gecesi ‘azm u Firdevs-i berîn edüb Kûfede defn olundu ba’zıları defn olunduktan sonra oğlu Hasan Hazretleri Medîne-i

Münevvereye nâkl eyledi derler sinn-î şerîfleri kâvl-i essah üzerine altmış üçe bâliğ idi Keremullâh-i veche verâdi'ânh ve erzâh Hasan bin 'Ali bin Ebi Tâlib Resulullâh Ekrem Sâllâlâhu te'ala 'aleyhi ve sellem subut-i muhteremi ve reyhânesidir ve seyyide-i nesâ'ul-'alemin Fâtumâ-tüz-Zehrâ Râdiyallâhu ânhanın oğludur hicretin üçüncü senesi Ramazan-ı şerîfenin nîsfında şerefbağş-i mehdi vücûd oldular Resul Ekrem Sâllâlâhu 'aleyhi ve sellem Ebu Muhâmmmed künyesin vaz' buyurdular lakabları tâkîy ve seyyiddir fezâil-i 'adîdesi bisyâr ve menâkıb-ı celilesi bî-şumârdır Kemâl-ı zühdlерinden nâşi mâşiyân birkaç kerre hâc eylediler Ben Allâhtan istihyâ ederimki beytine mâşiyân vermem deyu buyurdular idi üç defa mallarını Allâh zûl-celâl ile mukâseme edib nıfsını tasâddûk eylediler hatta bir na'lini tasadduk edib birini imsak ederlerdi iki defa mecmu' mallarından çıktılar müessirine nihâyet yoktur hâlim ve kerim ve sâhib-i vera' idiler hilm ve vera' Rızâen lillâh dünyayı ve hilâfeti terk etmekle dâ'î oldu pederi Hazreti 'Ali vefâtından sonra kendinden kırk bin miktar adam bey'at edib yedi ay miktarı hilâfetten sonra Muâ'viyeye kasr-ı yed eyledi ba'de hicretin kırk dokuzuncu senesi rebî'ül evvelin-

19

Beşinci günü mesmûmân hîrâman-i râvza-i cennet olub baki'de defn olundu sinn-î şerîfleri kırk yediye baliğ idi Râdiyallâh-u te'ala anh ve erzâh Hüseyin bin 'Ali bin Tâlib künyeleri Ebu Abdullah lakabları şehîd ve seyyiddir Resul-u Ekrem sâllallâh-u te'ala âleyh-i vessellemin subut-i muhteremi ve reyhânesidir Hicretin dördüncü senesi şâbanın beşinci günü zîb evrenin vücud olmuşlardır mâşiyân yirmi beş kere hâc eylediler fâzl ve sâlavat ve savm ve hâc ve sadakası kesire idi ve cemi' ef'âl-i hâyre mâil idiler evsâf-ı şerîfesi bî-hâd ve müesser-i celilesi lâ-yeû'dedur hicretin altmış bir senesi Muharrem'in 'âşura günü ki yevm-i cumâ idi arz-ı 'Iraktan Kerbelâda şehîd olmuşlardır kâbr-i pir nurları meşhûrdur ziyâret ve teberrük olunur Yezîd-i pelid ile olan vakâ'ları meşhûre muciben melâl ve gurun olmakla zikrine tesâddi olunmamıştır sinn-î şerîfeleri elli altı sene ve beş aya bâliğ olmuş idi Râdiyallâhu te'ala anh ve erzâh

Zikr-i Benî Ümmeyye

Mezbûrları iki tabakadır biri Dımaşkta biri Endülüste

Zikr-i Hülefâ-i Emeviyye der Dımâşk

Sebeb-i zuhûrları evvel hülefa-i Emeviyye olan Muâviye bin Ebu Süfyân Zühr bin Harb mumâ-ileyh hazretleri kable'l-islam müellefetü'l-kulûbdan ve ba'de'l-islam küttab-

ı vâhy-i ilâhidendir Resul-u Ekrem sâllallâh-u te'ala âleyh-i vessellem ile nice ğâzavatta bulunmuş kibâr-i sahabedendir feth-i Mekke günü peder ve mâderi ile ma'a İslâm ile müşerref olmuştur Ömer İbnü'l-Hattâb Râdiyallâhu te'ala anh tarafından Dimaşkta nâib olan birâderi Yezid bin Ebi Süfyanın yanında idi Yezid ecel yastığına baş koyduğunda birâderi Muâviye yerine istihlaf eyledi vefât eyledikde Ömer İbnü'l-Hattâb Râdiyallâhu anh niyâbet-i Dimaşkı Muâviye üzerine ibka ve mukarrer buyurdular nevbet-i Hilâfet Hasan bin 'Ali bin Ebi Tâlibe geldikde yedi ay miktarı hilâfetten sonra tâfsil-i kûtub-i tevârihde mezkûr olan esbâba binaen ve hilâfet-i hüsn ü ihtiyâriyle Muâviye Râdiyallâhu anha ferâgat buyurmalarıyla 'âmme-i islâm ehline imâm oldular sâl-ı zuhûr hicretin kırk bir senesidir makarr-ı hilâfet Dimaşk Muâviye Râdiyallâhu anhdan ictihadda hataya binâen vâki olan zellat bâbında sükût evladır Gazi 'azud-û mevâkıfte sâhabe-i kirâma ta'zim etmek vakadihlerinden keffe eylemek vaciptir zirâ Allâh'u 'azîm'ûş-şan celle-celaluh Kur'ân-ı Kerimin mevâzi-i müte'adidesinde anları meth u senâ eyledi Resul-u Ekrem sâllallâh-u te'ala âleyh-i vessellem onları severdi ve haklarında senâ eder idi makâlini tafsîl eylediği esnâda nakleder ki İmâm Şâfi Rahmetullâh-i âleyh sâhabe-i güzîn beyninde olan hurubdan suâl olundukda bugüne gevher pâş-i kelâm olmuşlar ki sâhâbe cenklerinde sefk olunan ol kânlardır ki Allâhu 'azimu'sş-ân bizim ellerimizi ona bulaştırmayub tadhîr eyledi pes biz dahi lisânımızı andan tadhîr edelim Sa'dettin Tâftâzânî 'Akâyid-i Nesef-i şerhinde zikrederki sâhabe-i kiram beyninde olan muhârebat ve münâza'atın mahmîli ve te'villeri vardır pes sâhebeyi sebb ve ta'n eylemek edille-i kât'iyeye muhâlif olursa küfürdür Kâzf-i Âişe-i Sıddike Râdiyallâhu ânha gibi ve illâ bid'at ve fisktır bil cümle selefi müçtehidîn ve 'ûlemâ-i sâlihinden-

20

Muâviyeye ve etbâ' ve emsâline cevazil'an nakl olunmadı ğayet emirleri bâği ve hurûc 'âl-i 'el-imâm ola ol ise mûcib-i kâfir değildir 'âkaide müte'âllik bu mâ'kûle mesâ'il zikr-i vazifeye kalmaz değildir lâkin 'avâm-ı nâs ve 'amî ve haliyyetu'z-zihn olanların bu bâbda kîl u kâlleri bi-şumâr olmağla mezheb-i ehl-i hâk ne gün olduğu bir miktâr beyân olundu sebeb-i inkırâz evvel hülefa-i "Abbâsiyye olan Ebul 'Abbâs Abdullah es-Seffâh 'Âmisi Sâlih âhir-i benî Ümeyye olan Mervân Hımmâr üzerine 'asker ile irsâl edib nice müddet cenkten sonra mezbûr Mervânı 'imâl-ı Mısırdan Bûsir nâm kâryede katl ve bâşını Abdullah Seffâha irsâl etmek ile Şamda Devlet-i Emeviyye nihâyet

bulub hilâfet-i İslâmiyye Âli Abbâsa intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i ‘âliyye efdalü’t-tâhiyyeden otuz iki sene mürûrundadır

Ümeyye bin Abdu’s-şems bin Abdulmenâf bin Kâziy el-Kureyşî

Ebil -Âs – Harb – Hâkem- - Ebu Süfyân

1- Muâviye 2- Yezîd 3- Muâviye 4- Mervân -*Abdul’aziz–Muhammed* 5- Abdulmelik 6- Velid 7- Selman 8- Ömer 9- Yezîd 10- Hişam 11- Velid 12- Yezîd 13- İbrahim 14- Mervân Hemmâr

Zikr-i Hilâfet-i Abdullah bin Zübeyr

Abdullah bin Zübeyr İbnü’l ‘Avâm sâhâbe-i kiramdandır ve pederi âşer-i mübeşşereden ve vâlidesi Zât’ul-Netâkin Esmâ binti Ebû Bekr Sıddik Râdiyallâhu ânhadır sebab-i zühûr hicretin altmış dört senesidir Yezid-i ‘anîd aleyh-i mâ-yestehak sâkin-i derekât cehim oldukda mumâ-ileyh hazretlerinden bey’at olunub Ehl-i Hicâz Yemen ve ‘Irak ve Horâsân cümle ita’at eylediler sâl-ı zuhûr baladâ mestur makarr-ı hilâfet Mekke-i mükerreme sebab-i inkırâz dokuz sene miktarı hilâfetten sonra Emevîyyundan Abdulmelik bin Mervân hicretin yetmiş iki senesi cemâziyel evvelisinde ümerasından Hâccac-ı Zâlim İbn-i Yusuf Sekafî dedikleri habis Mekke-i mükerremede müşârün-ileyh hazretleri ile mükâteleye irsâl eyledi mezbûr kırk bin miktarı ‘asker ile sefer edib Tâ’ife nüzûl eyledi ve beynlerinden hârb ve kitâl cereyân edib hatta Mekke-i mükerremeye mancınık ile taşlar atub ve vâfir yerleri hârâb eylediler dokuz ay miktarı mûhâsara-i mumtedd oldu akibet-i ‘edâ-i pur dai Hârem-i şerîfe hücum edib mumâ-ileyh hâzretlerini şehîd eylediler beden-i şerîflerin ol zâlim ve gaddar beyt-i şerîf kârşısında bir dârâ selb edib ser-i mübârekin Abdulmelike irsâl eyledi sinn-i şerîf yetmiş üçe balığ idi fezâil-i bi-nihâyed ‘abid ve zâhit bir zât-ı mükerrrem ve muhterem idi sâl-ı inkırâz hicretin yetmiş üç senesindedir Râdiyallâhu anh ve erzâh

Zikr-i Mülûk-i benî Ümeyye der Vilâyet-i Endülüs

Sebeb-i zuhûrları benî ‘Abbâs Irakta câlis-i mesned-i hilâfet olub benî Ümeyyeyi helâke-

21

Sâ’i olmaları ile her biri bir yere firâr eylemişler idi Abdurrahman bin Muâviye bin Hişam bin Abdulmelik bin Mervân ilâ-mûy Endülüse firâr edib A’yân-ı Endülüs kendînden bey’at etmekle teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin yüz otuz sekizinci senesidir makarr-ı saltanat Kurtuba sebab-i inkırâz Hişam bin Muhammed eyyâmında

fitne zuhûr edib ehl-i Kurtuba mezbûr Hişâmı hal' ve Ümeyye bin Abdurrahmanı mesnedîne iclâs eylemişler idi anda dahi memleket nizam bulmayub mezbûr Ümeyye ihtifa etmekle Endülüs ve tevâbi'i ashâbı etrâfa munkasim olub tavaif-i mülûk oldular ol sebeble Devlet-i Ümeyye-i Endülüs ve tevâbi'inden munkatia' olub nihâyet bulmuştur sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz yirmi iki sene mürûrundadır

1-Abdurrahman 2- Hişâm 3- Hâkem 4- Abdurrahman 5- Muhammed 6- Münzir 7- Abdullah- *Muhammed* 8- Abdurrahman en-Nâsr 9- Hâkem 10- Abdurrahman-*Hişâm* 11- Muhammed Mehdi -*Abdulcebbâr* 12- Hişâm er-Reşid-*Süleyman* 13- Süleymân ez-Zâhir-*Hâkem* 14- Abdurrahman-*Abdumelîk* 15- Abdurrahman 16- Muhammed - *Abdullah -Abdurrahman* 17- Hişâm 18- Ümeyye

Zikr-i Hûlefa-i 'Abbâsiyye

Mezbûrlar iki tabakadır tabâka-i evvel-i Bağdâd ve Kûfede tâbâka-i sâniye Mısırdadır

Zikr-i Hûlâfe-i Abbâsiyye der Kûfe ve Bağdâd

Hulâfe-i 'Abbâsiyyenin Resul-u Ekrem Sâllallâhu te'ala aleyhi vesellem hazretine 'umumet cihetinden intisâb küllileri olmağla Mülûk-i İslâm ve selâtîn-i 'izâm beyninde mümtaz ve ser efrâz olub 'asırlarında Hind ve Sind ve Aksa-i balâda isti'lâ ve teseltan eden Mülûk-i İslâmiyye süddelerine ilticâ edib istîzan-ı vilâyet ederler idi husûsen cedleri Abdullah İbn-i 'Abbas Râdiyallâhu te'ala ânhuma fûkahâ-i sahabeden hayr-i ümme ve tercümân-ı Kur'ân ve bâhrî lakabıyla mezkûrdur hîn-i velâdetlerinde seyyid-i 'âlem Sâllallâhu 'aleyhi ve sellem mumâ-ileyh rîk-i mübarekleri ile tahnik buyurub *Allâhümme fekkihu fid-dîn ve 'allemehu ettâvil* ve hikme duası ile müşerref buyurmuşlardır ve vüzerâ-i Devlet-i Abbâsiyye olan Berâmekenin hûd cûdu seha ve bezel ve 'itâları vasfıyla butûn-u musannefat meşhundur cümlesi ehl-i sünnet ve'l-cema'âten Hânefi'ul-mezhep olub ba'zılarından mezheb-i 'itizale ile meyli nâkl olunur sebab-i zuhûrları Abbâsiyyane asâr-ı sahiha ile ma'lûm edindiler ki Emeviyyeden sonra hilâfet kendülere intikâl edecektir pes hafıyyeten mu'temed kimesneler ile muhabbet ve ihtisâs tâhsil edib kırâbet mertebesinden birûn kendilere râm eylediler ve âksâ-i bilâde hafıyyeten halkı imâmetlerine dâ'vet eylemek üzere adamlar gönderdiler mezbûrelerden birisi dahi Ebu Müslim Horâsânidir ki Abbâsiyyeden İbrahim bin Muhammedîn imâmetine halkı dâvet ederlerdi mezbûr İbrahim Emevîyyun hapsinde vefâd edib birâderi Abdullah Seffâh bin Muhammedi veli'aht

Eyledi benî Ümmeyyeden bî-hadd kimesne katlettiği için seffâh lâkâbıyla meşhûr oldu mumâ-ileyh Abdullah Emeviyyun Hûfî ile Kûfede muhtefî iken ümerâ-i Horâsân ve Ebu Müslim ve ehl-i Kûfe sâkin olduğu mâhâlle vardılar ve dâr-ı imârete getirüb rebî'ülevvelin on ikinci cumâ günü bey'at eylediler sâl-ı zuhûr hicretin yüz otuz iki senesidir makarr-ı hilâfet evvelâ Kûfe ba'de Bağdâd sebep-i inkırâz evlâd-ı Cengizden Hülâgü Han Bağdâd üzerine 'asker çekub nice eyyâm-ı cenkten sonra Müste'sim Billâh Halîfeyi evlâd-ı kiramı ile katl etmegin ol havâlîde Devlet-i Abbasi nihâyet bulub mülûk-i Cengiziyeye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicretten altı yüz elli altı sene mürûrundadır

Muhammed bin 'Ali bin Abdullah bin Abbâs bin 'İbdâ

1-Abdullah Sekâfî 2- Ebû Câfer Abdullah el-Mansur 3- Muhammed el- Mehdi 4- Musâ el-Hâdî 5- Harun el-Reşid 6- Muhammed Emin 7- Abdullah el-Memun 8- Muste'sim Billâh Muhammed 9- Vâsık Billâh Harun 10- Mütevekkil 'Alellâh Câfer 11- Mustansir Billâh Muhammed 12- Müste'in Billâh Ahmed 13- Mu'tezir Billâh Zübeyr 14- Mehdi Billâh Muhammed 15- Muhammed 'Alellâh el-Mehdi 16- Müste'im Billâh Ahmed 17- Müktefî Billâh 'Ali 18-Muktedir Billâh Câfer 19- Kâhir Billâh Muhammed 20- Râzî Billâh Muhammed 21- Muttaki Billâh İbrâhim 22- Müstekfî Billâh Abdullah 23- Mutî' Billâh Fâzıl 24- Tâbi'ullâl Abdulkerim 25- Kâdir Billâh el-Ahmed 26- Kâim bi-Emrillâh Abdulhah 27- Mu'tedi Billâh Abdullah 28- Mütezhir Billâh Ahmed 29 – Müstersid Billâh Fâzıl 30- Râşid Billâh Câfer 31- Mu'ktefî Billâh Muhammed 32- Müstencid Billâh Yusuf 33- Müstezi bi-Nurullâh Hasan 34- Nâsruddîn Billâh el-Ahmed 35- Zâhir bi-Emrillâh Muhammed 36- Mustensir Billâh Mansur 37- Muste'sim Billâh Abdullah

Zikr-i Hulefâ-i Abbâsiyye der Memâlik-i Mısır

Sebeb-i zuhûrları Müstensir Billâh Ahmed bin ez-Zâhir bi-Emrillâh Muhammed bin Nasr'ud-dîn'ullâh ki Mustesim Billâh halîfenin 'âmisidir mezbûr Musta'sımı Bağdatda Hülâgü Han katlettikde firâr edib Sultân-ı Mısır olan Baybars talebiyle Mısır varub Sultân-ı Mısır vesayir halkı kendünden bey'at eylemişlerdir mezbûrların mülk ve memleketlere tasarrufları olmayub meşâyih-i ma'kulesi idiler ancak teberrûken selâtîn-i kendülerden tekâllud-i saltanat ederler idi sâl-ı zuhûr hicretin altı yüz elli dokuz senesidir makarr-ı hilâfet Mısır sebep-i inkırâz Müstensik Billâh Ya'kûb Mısırdaki hâlife iken pâdişâh-i Rûm Sultân Selim Han Gazi Râhmetullâh-i âleyh Mısırı Çerâkese elinden

aldıkda mezbûr Müstemsiki ‘İma’eddîne istiğlâf edib oğlu Mütevekkil ‘Alallâh Muhammedi mâ’an İstanbula getürüb ikrâm eylemiş idi pederinin fevti hâberi geldikde pâdişâh-i Rûm tarafından hâlîfe ta’yîn olub vâli-i Mısır Davut Paşa zamânında fevt olmağla Hilâfet-i Abbâsîyye nihâyet bulmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübbüvve-i ‘âliyye efdalü’t-tâhiyeden dokuz yüz yirmi iki senesi mürûrundadır

1-Müstemsir Billâh Ahmet 2- Hâkim Billâh’ul-Ahmed (bin Hasan el- Kayyi İbn-i ‘Ali Ebubekir bin Halefâ-i Müsterşit Billâh Fazıl) -*Mustesmsid Billâh Muhammed* 3- Müstekfi Billâh Süleyman 4- Vâsik Billâh İbrahim 5- Hakem bi- Emrillâhu’l-Ahmed 6- Mütezid Billâh Ebubekir – İbrahim 7- Mütevekkil ‘Alellâl Muhammed 8- Vasik Billâh Ömer 9- Müstesim Billâh Zekeriyya 10- Müste’in Billâh ‘Abbasi 11- Mu’tezid Billâh Davut 12- Müstekfi Billâh Selman 13- Kâim bi- Emrillâh Hamza 14- Mustencid Billâh Yusuf 16- Müstemsid Billâh Yâkub 17- Mütevekkil ‘Allellâh Muhammed 19 – Mütevekkil ‘Alellâh Abdul’âziz

23

Zikr-i Mülûk-i Tâhiryân der Memâlik-i Horâsân

Sebeb-i zuhûrları Abbâsîyeden Memun bin Harun el-Reşid Bağdatda halîfe iken Ebu Tâyyib Tahir bin Hüseyin bin Mus’ab Ğezâyik-i Zeval-ı Yemeynîn lâkâbı ile marufdur Me’mûn tarafından memâlik-i Horâsâna vâli oldukta istiklâl sevdasına düşüb teseltan eylemiştir mezbûr Tâhir müstekilân pâdişâh olub mâ’âdası Abbâsîyye tarafından ta’yîn olunmuştur sâl-ı zuhûr takvim-i târîhde olduğu üzere hicretin yüz doksan beş senesidir makarr-ı saltanat Herât sebep-i inkırâz Ya’kûb bin Leys Seffâr Sicistandan ‘asker çekub Horâsânda âhir-i Tâhiriyye olan Muhammed bin Tâhir akraba ve ‘eşâiri ile âhz ve Sicistanı irsâl etmekle Devlet-i Tâhiryân pâyâne erüb Seffâryâne intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz iki yüz doksan altı sene mururundadır vallâh-u âlem

1-Tâhir 2- Tâlha 3- Abdullah 4- Tâhir 5- Muhammed

Zikr-i Mülûk-i Edârese der Mağrib-i Zemîn

Sebeb-i zuhûrları İdris bin Abdullah bin Hasan bin Hasan bin ‘Ali bin Ebu Talib Râdiyallâhu te’ala anh hilâfe-i Abbâsîyyeden Ebu Abdullah Muhammed Mehdi Havfindan Mağrib-i zemine firâr ettikde ‘âhâli-i Mağrib kâd u menhuş görüb kendinden bey’at eylediler sâl-ı zuhûr ihtilâfidir makarr-ı saltanat Medîne-i Fâs sebep-i inkırâz Fâtîmîyyundan Abdullah zuhûr ettikde âhir-i Edârese olan Hasan üzerine ‘asker gönderüb

memleketlerin ellerinde almakla devletleri nihâyet bulmuştur sâl-ı inkırâz hicretten üç yüz yedi sene mürûrunndadır tâkriben

1-İdris el-Mezkûr 2- İdris –Ömer 3- Muhammed –Kasım 4- Ali–İdris 5- Yâhya-Muhammed 6- Hasan

Zikr-i Mülûk-i benî Midrâr der Sicilmâse

Tâfsil-i hallerine zafer bulmadı bu kadar ma'lûm oldu ki on dört nefer ve âhirleri ve elyese' ve sebep-i inkırâzları Fatimiyyûn ve iki yüz doksan yedi senesidir

Zikr-i Mülûk-i Âl-i Sâman

Sebeb-i zuhûrları Mülûk-i 'Âcemden Behrâm Çûpeyn neslinden olup Memun hâlîfe eyyâmında ba'zı vilâyetlere hâkim olan Esed bin Sâman evlâdından Emir İsmâ'il bin Ahmed bin Sâman Mu'tezid Billâh Abbâsî tarafından Maverâunnehre vâli olup ba'de isti'lâ ile mustakillen pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhûr hicretin iki yüz dört senesidir makarr-ı saltanat Maverâunnehr ve Horâsân sebep-i inkırâz mülk ve diyâr-ı terk olan İlk Han ahir-i Sâmaniyan Abdulmelik üzerine 'asker çekub memâlik-i Mavuraunnehri elinden alub mezbûr Abdulmelik mâhbûsen vefât etmekle Devlet-i Âl-i Sâman pâyâne ermiştir sâl-ı inkâz hicretten üçyüz seksen dokuz sene mürûrundadır

24

1-Emir İsmâ'il 2- Ebu Nâsır Ahmed 3- Emir Sâ'id Nasr 4- Nuh Emir Hamid 5- Abdulmelik 6- Mansur 7- Nuh 8- Ebul Hârs 9- Abdulmelik

Zikr-i Mülûk-i benî Tolun

Sebeb-i zuhûrları Tolun Türk Buhara hâkimi Nuh bin Esed-i Sâmanînin memlûkü olup Memun halîfeye ihda etmiş idi mezbûrun oğlu Ahmed Hülefâ-i Mısır hizmetinde olup rûesa-i etrâkden birinin kızını tezvîc edib etrak miyânında Cûd ve Sehâ ile mevsuf olmuş idi giderek Hülefâ-i Abbâsîyyeden Mu'tez Billâh Menşur ile Mısırâ hâkim olup ba'de etrâfa istilâ ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin altı yüz beş senesidir makarr-ı saltanat Mısır sebep-i inkırâz âhir-i benî Tolun olan Şeyban berâder-zâdesi Harûnu katledib yerine vâli-i Mısır olmuş idi Abbâsîyyeden Muktefi Billâh tarafından Muhammed bin Süleyman el-Kâtib me'mûren 'asker çekub Mısırî zâbt ve mezbûr Şeybânı ve tevabi'ini cümle katl etmek ile Devlet-i benî Tolun nihâyet bulmuştur sâl-ı inkırâz hicretten iki yüz doksan iki sene mürûrundadır vallâh-u 'alem tâhkik-i el-hâl

1-Ahmed 2- Ebul Ceyş-i Hemârûyye 3- Ebul 'Asa Kerciş 4- Ebu Musâ Harun 5- Şeyban

Zikr-i Mülûk-i benî Leys Seffâr

Sebeb-i zuhûrları cedleri Leys Seffâr Kutta’i târîkden iken Abbâsîyyeden Nasır Billâh tarafından Sistanda hâkim olan Derhem bin Nasr mezbûrden imârât-ı hayr müşahede etmek ile istihdam ve sipehsâlar etmiş idi mezbûr Leysin üç evlâdı var idi ekber evlâdı Ya’kûp ismi ile müsemmâ olub hâddinden ziyâde bâhadır ve deli olmağla Derhem bin Nasr mezbûru Nasır Billâh halîfeye hüsn-ü terbiye edib lâıyk-ı istihdâm bende-i gözdedir deyu hevâric üzerine serdâr nasb olunub vesâir seleflerde mansur ve muzâffer olub bu tarık ile Derhem’in gönlüne girmiş idi Derhem pir-i fâni olmağın memâlik-i Sistânı Yâkub bin Leyse taklîd edib cânib-i hâlîfeden dahi tuğ ve kemer gelüb Sistâna hâkim olmuştur sâl-ı zuhûrları hicretin iki yüz kırk dört senesidir makarr-ı saltanat Sistân sebeb-i inkırâz Maverâunnehr hâkimi emir İsmâ’îl ahir-i benî Leys olan Zâhir üzerine galebe edib memleketine mâlik olmağla Devlet-i benî Leys pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz hicretten iki yüz doksan sene mürûrundadır takribân

1-Yâkub bin Leys Muhammed 2- Ömer bin Leys 3- Tâhir

Ma’lûm olaki hükkâm-ı Mekke ve Hicâz şûrefadan dört sınıftır ve cümlesi Hasan bin Âli İbn-i Ebi Tâlib evlâdıdır evvelki sınıfına benî Uhayzer ikinci sınıf evlâdı Musâ es-Sânî derler üçüncü sınıfına Hevâşim dördüncü sınıfına benî Katâde derler hâlâ Şurefâ-i Mekke ve Hicâz benî Kâtade sınıfındadır

Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz min benî Uhayzer

Mezeburlara benî Yusuf dahi derler sebeb-i zuhûrları –

25

Âhir-i Devlet-i Emeviyyede âhâli-i Mekke-i Mükerrreme Mehdi bin Muhammed bin Abdullah Kâ milden bey’at etmişler idi ba’de hâkim-i Yemame olan Hasan bin Yusuf el-Uhayzer ibn-i İbrahim bin Musâ bin Abdullah el-Mâhz bin Hasan el- Meşşenî bin Hasan es-Sebt bin ‘Ali bin Ebi Tâlib Keremullâh u veche Râdiyallâhu te’ala ânha galebe ve istilâ edib vâli-i Mekke ve Hicâz olmuştur sâl-ı zuhûr hicretin iki yüz elli bir senesidir makarr-ı hükûmet Mekke-i Mükerrreme sebeb-i inkırâz âhir-i benî Uheyzer Muhammed bin Câfer vefât etmekle hükûmet-i benî Uheyzer nihâyet bulub Musâ el-sani evlâdına intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten üç yüz yirmi sene mürûrundadır takribân

Yusuf el-Uheyzer

1-Hasan 2- İsmâ’îl Seffak 3- Muhammed -Muhammed -Ca’fer 5- Hasan 6- Muhammed

Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz Min Evlâd-ı Musâ el-Sânî

Davut bin Musâ el-sânî bin Abdullah el-Mâhz bin Hasan el-Messeni bin Hasan es-Sebt bin ‘Ali İbn-i Ebi Tâlib Râdiyallâhu anh sebab-i zuhûrları benî Uheyzerden Muhammed vefât ettikde mezbûr Davut mesnedîne câlis edib vâli-i Mekke ve Hicâz olmuştur sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz yirmi senesidir takrîben makarr-ı hükmet Mekke-i Mükerreme sebab-i inkırâz âhirleri olan Tâc’ul-Me’âli Şukr vefât ettikde evlâdı kalmayub benî Hasandan Hamza bin Davut bir müddet Mekke-i Mükerremeyi istilâdan sonra devletleri benî Hâşime intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz elli üç sene mürûrundadır

Musâ es-sânî

1-Davut 2- Muhammed Ekber (Hazreti Nebî sultân Abdulkadir Geylaninin onuncu ceddi ilâhileri olmak üzere mesturdur) 3- Hüseyin 4- Muhammed 5- Hüseyin 6- Ebu Hâşim Muhammed 7- Ebu Câfer Muhammed 8- Câfer 9- ‘İsa 10- Hüseyin 11- Tac’ül-Me’âli Şukr

Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz Min benî Hâşim

Sebab-i zuhûrları benî Musâ es-sâninin âhirileri olan Tac’ül-Me’âli Şukr vefât eyledikte mesnedîne benî Hasandan Hamza bin Dâvud câlis olmuş idi bir müddetten sonra Ebu Hâşim Muhammed bin Câfer bin Ebi Hâşim Muhammed bin Hüseyin bin Muhammed bin Musâ bin Abdullah Eb’ul-Kirâm bin Mûsâ el-Hûn bin Abdullah el-Mehz bin Hasan el-Mehz es-sani bin el-Hâsan es-Sebt bin ‘Ali bin Ebi Tâlib Râdiyallâhu te’ala ânhum Eb vecedd-î Yenba’ide hâkim idiler mezbûr Ebu Hâşim Muhammed kuvvet bulub ‘asker çekub Mekke-i Mükerremeyi Hamza bin Dâvud elinden alub mesnedîne câlis olmuştur sâl-ı zuhûr hicretin dört yüz yetmiş bir senesidir makarr-ı hükûmet Mekke-i Mükerreme sebab-i inkırâz zâhir Şurefâ-i benî Hâşim mükesser zamânında Devlet-i benî Hâşim zâ’âftari olmağla Yenba’ hâkimi olan Şerîf Katâde ‘asker çekub mezbûrun elinden Mekke-i Mükerremeyi ahz edib mesnedîne-

26

Cülûs eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten beş yüz doksandokuz sene mürûrundadır

1-Emir Tâc’ul-Me’âli Ebu Hâşim Muhammed 2- Emir Ebu Felite Hâşim 3- Emir Felite Hâşim 4- Emir Tâc’ul-Me’âli—’*Umeded’dîn Hâşim* 5- Emir Kâsım 6- Emir ‘İsa 7- Emir Mükesser

Zikr-i Hükkâm-ı Mekke ve Hicâz Min benî Katâde

Sebeb-i zuhûrları Ebu ‘Ûzeyr Katâde bin İdris bin Muttâ’in ibn-i Abdulkerim bin ‘İsa bin Hüseyin bin Süleyman bin ‘Ali bin Abdullah Ebu’l-Kirâm bin Musâ el-Hûn bin Abdullah el-Mehz ibn-i Hasan el-Messenî bin Hasan Es’seltu’l-Kebir bin ‘Ali bin Ebi Tâlib Râdiyallâhu te’ala ânhum mezbûr Katâde Yenbağide hâkim idi âhir-i Şurefâ-i Hevâşim olan Mükesser bin ‘İsanın zûlüm ve te’addide mübâlağasından ehl-i Mekkenin tenâfürünü ve ol sebeb ile Hevâşimin za’âfını istima’ ettikde ‘asker çekub Mekke-i Mükerreme ve ‘âmme-i memâlik-i Hicâzı Hevâşimden ahz edib Mekke-i Mükerremede fermân fermâ-i hükûmet olmuştur sâl-ı zuhur hicretin beş yüz doksan dokuz senesidir makarr-ı hükûmet Mekke-i Mükerreme

1-Emir Ebu ‘Aziz Katâde bin İdris 2- Emir Hasan 3- Emir Râci 4- Ebu Sâid 5- Şerîf-i Hicâz 6- Ğanem 7- İdris 8- Ebu Ğame Muhammed 9- Hâmza (iştiraka) 9- Vermişe 10- Muhammed 11- Ebul Ğays el- Mezbûr (iştiraka) 12- İclân 13- Şâhabeddîn Ahmed (iştiraka) 13- Seyyid 14- Muhammed Meğamis 15- ‘Anân 16- ‘Ali 17- Hasan 18- Ebu Zâhir Berekât 19- ‘Ali 20- Ebu’l Kâsım 21- Muhammed 21- Muhamed Berkat 22- Kâytbay -*MûsâHamza Ye’li Muhammed* 23- Berekat 24- Ebu Nem-i Muhammed Yârâb Lâ teslebin Cehennem ebada Ve yeğfirallâh ‘iba’dan ekâl Eminâ 25- Hasan 26- İdris 27- Fehid 28- Ebu Tâlib ‘Abdul Hasan -*Ğaleb* 29- el- Âmed 30- Abdulah -*Abdullmuttalib* 31- Nâmi 33- Muhsin 34- Zeyd 35- Berkât 36- Sâid 37- el- Âmid 38- Ahmed 39- Mübarek 40- Muhsin 40- Abdulkermiz -*Cemzeh-Câ’fer-İbrahim-Muhammed* 41- Berkat 42- Sâid 43- Sâ’id (Yerif Şerîf bu derac vefu’ şerîf olmuştur) 44- ‘Ali 45- Yâhya 46- Berkat 47- Abdullah (hâlâ’ Amr defter-i şerîfibu zat-ı mükerremdir Zâdellâh şerfa)

Zikr-i Mülûk-i Fâtîmiyye der Memâlik-i Mağrib Mısır ve Şâm

Bunlara ‘Ubeydiyye ve ‘İsmâ’îliyye dahi derler sâdâtdan olup Câfer-i Sâdık olan evlâdından olmak üzere ‘iddi’a ederler ekseri ehl-i târîh bu vechle Neseplerini/Nebîlerin inkâr edib mezbûrlar ârz-ı Şâmda Selime nâm şehirde bir demirci Yahûdi neslinden-

27

Olmak üzeredir demişler bu bâbda ehl-i târîhin ahvâli muhtelifdir vel ‘uhiddet ‘aleyhim lâkin İbn-i Esir Kâmilde sâdâtdan olmak üzere tasrîh eylemiştir ba’zı tevârîhte tâ’ife-i mezbûre-i şî’adan oldukları münfehim olur sebeb-i zuhûrları evvel Mülûk Fâtîmiyye ‘Abidullâh el-Mehdi Medîne-i Mezbûre-i Selimede hurûc ve teseltan sevdasında olduğu Müktefî Billâh Abbâsîyenin mesmû’u olup ahz etmek murad ettikde

havfindan firâr edib Ebu Abidullâh Şî'î nâm kimesneyi kendüye zâhir edîtib mezbûrun cem' ettiği 'asker kuvvetiyle âhir-i Benî Midrâr olan el-Yesa'i katl ve tahtkâh-ı mağrib olan Sicilmâsa şehrini zâbt edib tedric ile cümle diyâr-ı mâğribe istilâdan sonra evlâdından Muğreleddîn'üllâh Ahmed cülûs ettikde Ceşî el-Asl Cevher nâm ser 'askerini Mısırâ gönderüb feth eylemiştir sâl-ı zuhûrları hicretin iki yüz doksan yedi senesidir makarr-ı saltanat Sicilmasa ve Mısır sebep-i inkırâz âhir-i Mülûk Fâtimiyye 'Âzdeleddîn'üllâh eyyâmında ümerâ-i devlet beyninde ihtilâf vâki olub umûr-u memlekete ihtilâl gelmekle tâ'ife-i Frenk etrâf-ı Mısırâ isti'lâ eyledigin ve Aksungur evlâdından Sultân-ı Şâm Nûreddîn şehîd-i istima' ettikde bir miktar 'asker ile Selâhaddîn Eyyûbiyi Mısırâ gönderib 'Azdîn devletine nizâm vermek üzere vezir-u vekil mutlâk-ı makûlesi eylemişidi bir müddetten sonra 'Azd vefât ettikde Selâhaddîn teseltan eylemiştir Anınla devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicretin beş yüz altmış yedi sene mürûrendadir

1-Abdullah el-Mehdi 2-Kaim bi-Emrullâh Ebu Kâsım Muhammed 3- Mansur Billâh İsmâ'îl 4- Makreddînullâh Ebu Temim 'Ahmed 5- 'Aziz Billâh Ebu Mansur Nuzzâr 6- Hâkem bi-Emrillâh Mansur 7- Ebul Hasan 'Ali 8- Müstansir Billâh Me'id 9- Müste'li Billâh Ahmed 10- Emir ba-Hükkamullâh Mansur 11- Hâfezettin'ullâh Abdulmecid 12- Zâfer Billâh İsmâ'îl 13- Kâyz bi-Nâsrullâh 'İsa 14- 'Adâlettin'ullâh Abdullah-Yusuf -Muhammed

Zikr-i Mülâhede-i İsmâ'îliyye

Mezbûrlara Karâmita derler sebep-i zuhûrları Hârûn er-Reşid zamânında Hemedân Kârmât nâm hâbis Muhammed bin İsmâ'îl bin Câ'fer Sâdıkın imâmetine kâil olub cümle muhârremâtın hâllini müş'er bir mezheb-i bâtıl ihdâs ve halkı hafıyyeten dâ'vet eyledi ba'de Mu'tezîd Billâh Abbâsî vaktinde tâ'ife-i mesfûreden Yâhya bin Zekerıyya bin Mîhreviye nâm hilekâr Kâtif şehrine varub benî İmâm Mehdi ırsâl eyledi deyu nice kimesneleri izlâl edib sâhîl-i bâhr-i Fârisîde Cîbâye Kâryesinden Ebu Sâid nâm kimesneyi kendüye yâr u zâhir etmekle nice fesâdât icrâ eyledi Hâkîm-i Bâhreyn hallerine muttâli' oldukta Yâhyayı teşhir ve te'dip etmegın Ebu Sâ'id ve Yâhya ol diyardan çıkub gittiler Yahya Kâbâil-i 'Arabdan Ben-i Kilâbe vardı ve Ebu Sâ'id ba'zı Karâmita ile gelüb Kâtif şehrini feth ve teşğir edüb ba'de Hacere ve Basra diyârını kâbz-ı tasarrufuna

Aldı Yâhya dahi benî Kilâbeden çok adam izlâl ve mezhebine mütebe'it ettûrub ve Diyâr-ı Şâmı zabt eyledi sâl-ı zuhûr Fâtîmîyyun zûhûr-ı vakitleridir makarr-ı habâset Basra ve Şâm sebeb-i inkırâz âhir-i rûesâ-i Karâmita fevt oldukta Ebu Sâ'id Cibâbi neslinden altı nefer kimesne iştirâkı üzere Kûfe şehrini zabt eylediler Hâlife-i İslâm Tâbi'üllâh Abbâsî 'asker gönderüb cümlesini istîsâl vechî üzere katl etmekle Karâmita cem'iyeti perişân olub târis-i mülhed Hasan Sâbbâh zuhûr edinceye dek nâm ve nişanları pedîdar olmadı sâl-ı inkırâz hicretten üç yüz yetmiş altı sene mürûrundadır

Yâhya bin Zekeriya – Hüseyin bin Sâhib-i Şâm

Ebu Sâ'id Cibâyî – Ebu Tâhir – Sâ'id

Hüseyin birâderi Ebu Sâ'id - Ebu Ya'kûb -Mezbûr Zekeriyya

Zikr-i Mülûk-i benî Ziyâd

Bunlara Diyalime dahi derler cümlesi mecûsî olub ba'zıları İslâma gelmişlerdir deyu menkûldur sebeb-i zuhûrları Ziyâd Deylemi nâm kimesnenin oğlu Merdâvîc Cûrcan vâlisi olan Esfar bin Şirûyenin ser'askeri iken üzerine hûruc ve katledüb mesnedîne cûlûs ba'de etrâfa istilâ ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz on dokuz senesidir makarr-ı saltanat Cûrcan sebeb-i inkırâz Sultân Mahmûd Gaznevi Menuçîhr bin Kâbûs üzerine galebe edib yine Menuçîhre ibkâ eyledi Menuçîhr vefât ettikde oğlu Anûşîrevâna mukârrer eyledi bir müddetten sonra ahir-i benî Ziyâd Gilân Şâh bin Kâvs vefât etmekle devletleri bil külliye münkârîz olmuştur sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz yetmiş mürûrundadır

Ziyâd Deylemi

1-Merdâvîc 2-Veşemkir 3- Zâhir'üd-devle Beysetun –İskender 4- Şemsü'l-Me'âli Kâbus 5- Menuçîhr 6- Anûşîrevân 7- Kavus 8- Gilânşâh

Zikr-i Mülûk-i Âl-i Buveyh

Sebeb-i zuhûrları Behrâm Kûr neslinden Ebu Şucâ' Buveyh bin Fennâ Hüsrev nâm kimesnenin oğulları 'Ali Hâkîm-i Deylem olan Merdâvîc tarafından Kerec nâhiyesine hâkim olmuş idi giderek şân-ı 'azim oldu ba'de Merdâvîci hâmamda gûlâmları katledüb mezbûr 'Ali câlis-i mesned-i hükûmet olub 'Îmâd'üd-devle deyu telkîb olunub nâmına hutbe okutmuştur sâl-ı zuhûr üç yüz yirmi senesidir takrîben makarr-ı saltanat 'Irakeyn sebeb-i inkırâz âhir-i el-Buveyh olan Ebu Mansur Fûlâdestûn birâderi Melîk Râhim Bağdâdda Sultân Tuğrul elinde mahbûs ve Rey Kal'asına irsâl olunub mahbûsân

anda vefât ettikten sonra âhir berâderi Ebu Sâ'id Hüsrev şâh üzerine hûruc edib beyenlerinde mûkâteleden sonra Ebu-Sâ'id katl olunub Ebu Mansur müstâkil pâdişâh olmuştu ba'de müdebbir umûrî olan Vezir-i Sâhib 'Adli katl etmekle sâltânâtına ihtilâl gelüb mezbûr 'Adlin hevâsından Fâzlû Şebânkâre a'yan-ı Fars ile ittifâk edib mezbûru katl etmekle devletleri nihâyet bulub-

29

Mülûk-i Şebânkâreye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz kırk sekiz sene mürûrindadır

Ebu Şucâ' Buveyh

1-'Îmâdu'd-devle Âli 2- Rûkn'ud-devle Hasan 3- Meğru'd-devle Ahmed 4- 'Azdu'd-devle 5- 'Azadu'd-devle Bahtiyar 6- Ebu Nasır Buveyh 7- Meğre'd-devle 'Ali 8- Muhammedü'd-devle Ebu Tâlib 9- Şerefü'd-devle Ebul Ğevariz 10- Semsâmü'd-devle Ebi Kelğaz 11- Badü'd-devle Ebu Nasr 13- Şerefü'd-devle Ebu 'Ali Hasan 14- Celalü'd-devle Ebu Tahir 15- 'Azl'el Mülûk Ebu Kâlinar Merzebân 16- Melîk Râhim Ebu Nasır Firuz 17- Ebu Mansur Fulad-ı Sütun

Zikr-i Mülûk-i Âl-i Hemedân

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Hemedân bin Hamdun bin benî Haris benî Tâğlebî Devlet-i Abbâsîye ümerasından olub Hulef-i Abbâsîyeden Müktefir Billâh bin Mû'tezîd Billâhın menzûr-ı inâyeti olmağla mezbûrun oğlu Ebul Hicâ Abdullahı Mûsula vâli nasb eylemiş idi ba'de Hâlebi isti'lâ etmeleriyle teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz yirmi senesidir makarr-ı saltanat Mûsul ve Hâleb sebeb-i inkırâz Ebul Fezâil bin Sâ'ad'ed-devle mesned-nişin oldukda ceddînîn mu'taklarından Lûlû-i kebîr saltanatı istilâ etmiş idi Lûlû vefât ettikde oğlu Ebu Nâsır kaldı Ebu Fezâil dahi vefât edib Nasır müstâkilen pâdişâh oldu ba'de Hâleb ve Dizdâre olan fetih ile beyenlerinde muhasıma vâki' olub mezbûr feth Fâtîmîyyundan Hâkim bî-Emrillâh tarafına haber gönderüb kal'ayı anın ümerâsına teslim eyledi Ebu Nasır Hâlepten Antakyaya ve andan Ruma gidüb Nâbud ve Nâ peyda oldu sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz dört sene mürûrındadır

Hemdân bin Hamdun

1-Ebul Hicâ 2-Abdullah Nâsru'd-devle Hasan 3- Seyf'ud-devle 'Ali 4- Fazlûllâh Ebu Tâ'lib 5- Ebul Me'âli Şerîf 6- Ebu Fezâ'il 'Ali 7- Lûlû-i Kebir 8- Ebu Nâsır

Zikr-i Mülûk-i İhşidyân der Memâlik-i Mısır

Mezbûrlara benî Tuğuç dahi derler sebab-i zuhûrları Muhammed bin Tuğuç bin Cef bin Batkîn İhşid tesmiye olunan Mülûk Ferğana neslinden olub ‘akıl ve müdebbîr olmağla Râzi Billâh Abbâsî tarafından bu dahi İhşid lâkabıyla telkib olunub Mısır ve Şâma vâli nâsb olunmuş idi giderek Hülâfe-i Bağdâdın zâ’âfından nâs-i teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz yirmi üç senesidir makarr-ı saltanat Mısır sebab-i inkırâz Ebûl Misk-i Kâfur İhşid-i vefât edib mesnedîne Ebul Fevâris Ahmed bin ‘Ali iclâs olunmuştur lakin sâğır’us-sin olmağla zamânında herc-û merc olub Mağreddîn’ullâh Fâtîmi tarafından Cevher Kâid nâm ser’asker ‘asker-i Ferâvan ile mezbûrun üzerine gelüb Mısır zâbtetmekle Devlet-i İhşidiyân nihâyet bulub Fâtîmîyyûna intikâl eyledi

30

Sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i aliyye efdâl’ut-tâhiyyeden üç yüz elli yedi sene mürûrundadır

1-Muhammed bin Tuğuç Ebul Kâsım 2- Enûcûr 3- Ebul Hasan ‘Ali 4- Ebul Mesk Kâfur İhşid 5- Ebul Fevaris Ahmet

Zikr-i Mülûk-i Sebüktegin

Şâfi’ul-mezheb olmak üzere mezkûrdur sebab-i zuhûrları Emir Sebüktegin âhir-i Mülûk-i Fârs Yezdcerd neslinden olub mezbûr Yezdcerd katl olunub devleti munkariz oldukta evlâd û etbâ’ı Diyâr-ı Türkistânda mütemekkîn ve te’âdûd-i butûn ile etrâk ile mühtelit olmağla onlar ile mâ’en istirkâk olunanlardan idi mezbûr Sebüktegin ümerâ-i Sâmanîyandan Emir’ül-bekin iştirâ ve kendüye dâmat eyledikten sonra Kâid-i Ceyş-i Horâsân olan oğlu Ebu İshakı da Hâcib-i kâbir eyledi ve medâr-î ûmûr-î mezbûr Sebüktegin idi Ebu İshâk vâli-i Gazne iken vefât mesned-nişini olacak kimesne bulunmamağla ümerâ-i mezbûrun nâsiye ahvâlinde asâr-î necâbet müşâhede edib cânîşinî eylediler ba’de etrâfı Hinde gazâvat ve tevsî-i bilâd ve terfî-i ‘ibâd edib teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz altmış yedi senesidir makarr-ı saltanat Gazne sebab-i inkırâz Mülûk-i Gurdan ‘Alâ’adîn Gurî âhir-i Mülûk Sübügtegin Hüsrev Şâh üzerine ‘asker çekub Gaznede mesnedîne cülûs edib Hüsrev Şâh ve evlâdını şerbet-i şehâdete nûş ettirmekle saltanat-ı Al-i Sebüktegin pâyâne ermiştir Fesubhânallâh lâ-yezûl Melîke u Sultân sâl-ı inkırâz hicretten elli beş sene mürûrundadır vallâh-u ‘alem’ul-bî sevâb

1-Nâsru’d-devle Sebüktegin -Nasır 2- İsmâ’îl 3- Yeminu’d-devle Mahmûd 4- Celâl’-u’d-devle Mehmed 5- Nasru’d-devle Mes’ud 6- Şehâbu’d-devle Mevdud 7-

Mes'ud 8- Beha'ud-devle 'Ali 9- Cemalu'd-devle Abdurreşid 10- Ferğezad 11- Zâhiru'd-devle İbrahim 12- 'Alâu'd-devle Mes'ud 13- Kemâlu'd-devle Şirzâd 14- Sultânu'd-devle Arslan Şah 15- Yeminu'd-devle Behrâm 16- Zâhiru'd-devle Hüsrev Şâh

Zikr-i Hevâkin-i Türk

Kendülerin Efrâsiyâb evlâdından olmak üzere za'am ederler sebab-i zuhûrları mezbûrlar nehr-i Seyhun verasında Kâşgâr şehrinin karibî Bâlâsagûn nâm şehirde olurlar idi cedleri olan Şebk Kârâ Han bir rüya görüb İslâma geldi mezbûr Karahânın Pederi kâbilesinin reisi idi Buharadan Berfekîye gelüb mezbûr fâkihten pederinin katline fetvâ alub katleyledi ba'de Kâşgârı feth edib ol diyarları istilâ eyledi andan sonra oğlu Şehâbu'd-devle Buhârayı istilâ edib cümle Maverâunnehri Emir Nuh Sâmâni yedinden ahz-

31

Ve teseltan eyledi sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz seksen senesidir makarr-ı saltanat evvelâ Bâlâsagûn ba'de Buhara ve Semerkand sebab-i inkırâz Muhammed Harzemşâh Maverâunnehre 'ubûr edib etrakı hata ile mukâtale eylediği esnâda âhir-i mülûk olan 'Osmân Hanı Semerkanda muhasara ve ahz ve katl edib Maverâunnehrde Devlet-i etrak-ı bîl-küllîye munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i aliyye efdalü't-tâhiyeden altı yüz seksen sene mürûrundadır fesubhânel'dâim'ul-bâkiyye

1-Şebk Karahân –*Musâ-Âli Karahân* 2- Şehâbu'd-devle Harun Buğra Han (ber-sehar kim olduğu ma'lûm kökler) 3-İlikhân Ahmed 4- Doğan Han 5- Şerefu'd-devle Arslan Han -*Nasır* 6- Karz Han Yusuf –*Daver-Saman* 7- Ebu Şucâ' Arslan Han 8- Buğra Han Harun 9- İbrahim 10- Turağaç Han İbrahim 11- Şemsü'l-Mülûk 12- Hızır Han 13- Ahmet Han 14- Mahmûd Han el-Asım 15-Kâdir Han Cembrâ'il 16- Arslan Han Muhammed 17- Mahmûd Han 18- Tamğaç Han 19- Celâledîn Cur Han (silsileleri ma'lûmum olmamıştır) 20- 'Osman Han

Zikr-i Mülûk-i benî Mervân-ı Kürdî Hükkâm-ı Diyarbekr

Sebeb-i zuhûrları evvel Mülûk benî Mervân Emir bâd Kürdî 'Az'ûd-devle ümerasından olub mezbûr vefât ettikde tedriciyle Bilâd-ı Diyarbekri istilâ edib Hısn-ı Keyfâda mütemekkîn idi Mûsul garbinde benî Hemdândan Ebu Tâhir İbrahim ile muhâbere edib katl olundukda hemşire-zâdesi Ebu Ali zevcesini tezvîc edib tedriciyle memâlikini zâbt eyleyüb mesned-nişin oldu Hâlife-i Mısır Mağreddîn Fâtimiden Hâleb menşûrîn dahî alub ol diyarlarda teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin üç yüz seksen

senesidir makarr-ı saltanat Diyarbekir sebab-i inkırâz âhirleri olan Mansur bin Nasr Kûnende Melîkşah Selçûk tarafından veziri Fahr'üd-devle İbn-i Cehir 'asker çeküb memleketlerini zabt etmekle devletleri inkırâz bulmuştur sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz yetmiş sekiz sene mürûrundadır

Mervân

1-Emir Bâd 2- Ebu Ali 3- 'Ahdu'd-devle 4- Ebu Nasır Ahmed 5- Sâ'id 6-Nasr 7- Mansur

Zikr-i benî Cemûd 'Alevi

Mezbûrları Ali İbn-i Ebi Tâlib Râdiyallâhu te'ala anh neslinden olmak üzeredir sebab-i zuhûrları ibtidâları olan mütevekkil Ali bin Cemûd bin 'Ayş beraderi Me'mûn Kasım ile Süleymana Emevi etbâ'inden idiler anları kâid-i meğârib edib ba'de Mütevekkili Sebteye Kâsım Cezîre-i Hezâreye vâli eyledi ba'de Ümerâ-i Emeviyye beynine ihtilâf ve ızdırâb düşmekle-

32

'Ali bin Cemûdun dimâğına heves-i saltanat düşüb Endülüsü istilâ ve teseltan eyledi sâl-ı zuhûr hicretin dört yüz yedi senesidir makarr-ı saltanat Kurtuba ve Mâlaka sebab-i inkırâz âhirleri olan Muhammed Mehdi vefât ettikten sonra birâderi Hasanın iktidarı kalmayûb sâhib-i Gırnâtâ Bâdis bin Ceyuşî Sinhâce memleketlerini isti'lâ etmekle devletleri pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz kırk dokuz sene mürûrundadır

Cemûd bin 'Ays

1-Nasr'ud-dînullâh 'Ali-Yahya 2- Me'mun Billâh Kâsım 3- Yâhya 4- İdris 5- Hasan 6- İdris 'Ali 7- Muhammed Mehdi 8- Hasan Sâmi

Zikr-i Mülûk-i Sinhâciye benî Bâdîs der Efrîkiyye

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Yusuf Belekkin İbn-i Zizî bin Menâd Sinhâci kabilesinden mü'teber ve mâldâr olmağla Meğreddîn'ullâh 'Alevi anı Bilâd-ı Efrîkiyyeye vâli etmiş idi giderek istiklâl sevdası ile cemî'i Efrîkiyyeyi isti'lâ edib teseltan eyledi sâl-ı zuhûr ihtilâfidir makarr-ı saltanat Mehdiyye-i Efrîkiyye sebab-i inkırâz âhirleri olan Hasan bin 'Ali eyyâmında Efrîkiyye de Kâht û Ğelâ ve tâ'ûn ve bâd sâir esbâb-ı zâ'âf zuhûr etmek ile Frenk donanma ile gelüb Mehdiyye şehrine ba'de sâir bilâd-ı Efrîkiyyeyi istilâ etmek ile devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicretten dört yüz elli üç sene mürûrundadır

-Zîzî 1-Yusuf Bellekkin 2- Mansur 3- Ebu Menâd Bâdis 4-Mu'âz 5- Temim 6-Yâhya 7- 'Ali 8- Hasan

Zikr-i Şu'be-i Sinhâciye der Gırnâtâ

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Zâvi bin Zizi bin Menâd berâderi Bellekkine ber tarikiye hâtır mânde olub ehl-i beytiyle Endülüse revân oldu sâhib-i Endülüs ana ikrâm edib Gırnâtâ ve a'mâlına vâli eyledi ba'de mezbûr Zâvi umûrunda müstakıl olub Küffâra Gaza ve cihâd eyledi Sinhâciyeden yanına feth için çok kimesne varub cem'i 'azim oldu sâl-ı zuhûr hicretin dört yüz on senesidir makarr-ı saltanat Gırnâtâ sebeb-i inkırâz âhirleri olan Abdullah bin Belekkin bin Ceyûş zamânında Yusuf bin Taşkin Gırnâtâyı ellerinden almağla devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvveden dört yüz seksen sene mürûrundadır

Zîzî

1-Zâvi -Belekkin 2-Ceyûş-Mâkis 3- Bâdis 4- Abdullah

33

Zikr-i Hükkâm-ı Hâlle benî Mezîd Esediyyin

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Sa'âd'ud-devle Ebu Hasan 'Ali bin Mezîd Esedi i Selâtîn-i benî Büveyhe hizmet ve 'aşiretiyle cenklerde onlara 'iânet edib yanlarında 'azm'ül-kâder olmuş idi Sultân'ud-devle ana hil'ât'ul-libâs edib Hâlleye vâli eyledi benî Cufafe vesâir mu'ânidan kaba'il ile harb ve kıtâl ve galebe edib ol memlekette neslen ba'de neslin müstekîr oldu sâl-ı zuhûrları hicretin dört yüz yedi senesidir makarr-ı saltanat Hâlle sebeb-i inkırâz âhirleri olan Emir 'Ali bin Debis eyyâmında Sultân Muhammed bin Mahmûd Selçûk tarafından Emir Mûhelhel 'asker çekub Hâlleyi mezbûrun elinden aldı mezbûr Emir 'Ali nâ-bud ve nâ-peyda olub asla haber ve eseri zâhir olmamağla munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicretten beş yüz elli bir sene mürûrundadır

1-Sa'adü'd-devle Ebu Hasan 'Ali 2- Nuru'd-devle Debis 3- Bahâu'd-devle Mansur 4- Seyfû'd-devle Sıddık 5- Emir Debis 6- Emir Sıddık 7- Emir Muhammed 8- Emir 'Ali

Zikr-i Selâtîn-i Selçûkiyân der Memâlik-i Horâsân ve Isfahân

Cedleri olan Selçûk bin Dukâk Efrâsiyâb evlâdından olmak üzere meşhûrdur evâili halinde hâkîm-i Deşt-i ğarez olan Peyğunun ser'askeri olub ba'de beynerine 'adâvet düşmekle firâr edib Semerkand nahiyesinde Cend nâm nâhiyeye vardıkda şeref-i İslâm ile müşerref olub ol havâlide ğazavat ve şecâ'at ile şöhret buldu ba'de Cendde vefât

edib Arslan ve Mikâil ve Mûsâ nâm üç oğlu kaldı Mikâil dahi şehîd olub üç evlâdı kaldı Peyğu Tuğrul bin Muhammed Çağrı bek Davud ba'de memâlik-i kesireyi istilâ etmeleri ile üç tabaka olub her biri bir iklimde teseltan eylemiştir Tabaka-i evveli Horâsân ve Irakeyn ve Fars ve Azerbaycanda pâdişâh olanlardır sebab-i zuhûrları Tuğrul Muhammed bin Mikâil bin Selçûk cedd-i Selçûk vefâtından sonra birâderi Çağrı bek Davud ile ol havâlinin terâkimesinden 'asker-i bî-şumâr cem' edüb zikr olunan memâlike isti'lâ ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin dört yüz otuz üç senesidir makarr-ı saltanat Horâsân ve Isfahân sebab-i inkırâz ahir-i Selçûkiyân Tuğrul bin Arslan Şâh Sultân Tekiş ile muharebe edib şehîden vefât etmek ile mülkleri mûnkâtî' olub Hevârezmîyâne intkâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten beş yüz doksan sene mürûrundadır

-Selçûk -Mikâil -Çağrı bek Davut

1- Tuğrul 2- Alparslan Muhammed 3- Sultân Melîkşâh 4- Berkayaruk 5-Sultân Muhammed 6- Sultân Sencer Ahmed 7- Mahmut 8- Melîkşâh 9- Tuğrul 10- Mes'ud 11- Muhammed 12- Melîkşâh 13- Süleyman Şâh 14- Arslan Şâh 15- Tuğrul

34

Zikr-i Tabâkâ-i sâniye ez- Selâtîn-i Selçûk der Kirmân

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Kâvurd bin Çağrı Beg bin Mikâil 'Ammisi Tuğrul Beg tarafından Kirmâna hâkim olmuş idi etrâfta ba'zı bilâda dahi istilâ edib bir müddetten sonra Sultân Melîkşâha muhalefet gösterüb cenkde esir olub mesmûmen vefât etmekle mesnedîne evlâdı cülûs eylemiştir sâl-ı zuhûr hicretin dört yüz otuz üç senesidir makarr-ı saltanat Kirmân sebab-i inkırâz âhirleri olan Muhammed Şâh bin Behrâm Şâh zamânında kâvmi 'İzz'ed-dîn Melîk Dînarı Kirmâna müstevlî olub Âl-i Selçûkun devletleri Kirmân ve Levâhikinde pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i aliyye efdalü't-tâhiyenin beş yüz seksen üç sene mürûrundadır

-Kavurd -Sultân Şâh -Turan Şâh -İrân şâh -Muğiseddîn Muhammed -Tuğrul Şâh -Muhiddîn-Behrâm Şâh -*Kirmân Şâh*-Arslan Şâh -Muhammed Şâh -Turan Şâh -Arslan Şâh

Zikr-i Tabâkâ-i Sâlise es-Selâtîn-i Selçûk der Memâlik-i Rûm

Sebeb-i zuhûrları Süleyman bin Kutalmış bin İsrâil bin Selçûk bin Dukâk Melîkşâh bin Alparslan Selçûk-i tarafından sipâhsalar olub Antakyayı fethettikten sonra Melîkşâh tarafından ba'zı husûsi için havfe düşüb kendîni helâk etmekle mansıbı ekser tevârih kavlınce oğlu Kılıç Arslana tevcih' eylemiş idi ol eyyâmda Kayser-i Rûm Mülûk-

i Danişmendiye üzerine sefer ettikde mezbûr Kılıç Arslan Danişmendlû ile müzâheret edib Kayser-i Rûm ‘askerini münhezim edib ba’de Kayserin tahtı olan Konya şehrini cenk ile alub kendîne Dar’ul-Melik ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûrları hicretin dört yüz elli altı senesidir makarr-ı saltanat Konya sebep-i inkırâz âhir-i Selçûkiyân Keykubâd bin Ferâmuzk mezâliminden Gazan Han Cengiziye şikâyet edib ol dahi ‘asker gönderüb mezbûri tarafını ihzâr-ı murâd ettik de havfından firâr edib bir ğarde ihtifa eyledi etrâk-ı cüst ü cû edib buldular Gazan Hana getürdüler ol dahi Isfahâna gönderüb bir miktar şeye ta’yîn eyledi nedimesinden biri bed bir söz istimâ’ etmekle mezbûri katl eyledi bundan sonra Sultân Gıyâsettin Mes’ud bin ‘İzz’ed-dîn bin Keykâvus Gâzân fermanıyla mesnednişin olub bir müddetten sonra felç marâzından vefât etmek ile Rumdan Devlet-i Âl-i Selçûk münkâriz olub bilâd-ı ümerâ-i Tatar elinde kaldı mülûk-i tâvaifi zuhûr edinceye dek mesela Rumda her bir fırkaya bir mülûk ve her şehirde bir emir peyda oldu ezcümle Konya ve Aksaray ve İç ile Kâramanoğulları ve Aydın iline ol vilâyette kışlayan etraktan-

35

Aydınoğulları mutasarrıf oldular ve Menteşe ve Hâmid selâtîn-i Selçûkiyye Begleri idiler ol memâlike müstevlî oldular Sultân Mes’ud kulları Sâru Han ve Karesi gibi ba’de tulû-i âfitâb Devlet-i ‘Osmâniyye ebedehu’l-lah ilâ yevm’ül kıyame ile cümle müzmehil olub memleketleri ol fırkâ-i hîdayet bedreka intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicretten yedi yüz dört sene mürûrundadır

Kutalmış

1-Süleyman –’İzz’ed-dîn 2- Kılıçarslan 3- Mes’ud 4- Sultânü’l-devle Kılıçarslan 5- Gıyas’ud-dîn Keyhüsrev 6- Süleyman Nükreddîn Şâh 7- Kılıçarslan 8- Keykâvus 9- Keykubat 10- Keyhüsrev 11- Keykâvus 12-Süleyman 13-Keyhüsrev 14-Mes’ud 15- Ala’ud-dîn Keykubat –*Ferâmurz*

Zikr-i Ahval-ı Tâc’üd-devle Alparslan der Memâlik-i Şâm ve Hâleb

Sebeb-i zuhûrları Tâc’üd-devle Tutuş bin Alparslan Melîkşâh Selçûk tarafından Şâma hâkim olub Melîkşâh fevt oldukda saltanat dâvâsı edib bazı memâlik-i tahsir ettikten sonra Isfahânda Berkyâruk Selçûk ile cenk edib vefât ettikde mesnedîne evlâdı cülûs eylemiştir sâl-ı zuhur dört yüz yetmiş bir senesidir makarr-ı saltanat Şâm âhirleri olan Dukâk bin Tâc’üd-devle Tutuş Selçûk vefât ettikde Atabek Tuğtekin mezbûrun bir yaşında oğlunu tahta iclâs edib birkaç günden sonra Bektâş bin Tutuş iclâs edib ba’de anı

dahi ref' edib Tuğtekin kendisi pâdişâh oldu sâl-ı inkırâz dört yüz doksan yedi sene mürûrundadır

1-Tâcü'd-devle Tutuş 2- Fahrü'l Mülûk-i Rıdvan -Haydar 3- Alparslan Âhers 4- Sultân Şâh 5- Dukâk

Zikr-i Mülûk-i Şebânkâre

Şebânkâre cibal-i Farsta sâkin tâ'ife-i ekrâddan adedleri nâ mâhsur bir gürûtur ba'zıları cedleri Mülûk-i Farisiden Erdeşir bin Bâbektir demişler sebab-i zuhûrları Bağdâdda Sultân Tuğrul Selçûk-i Âl-i Büveyhiden Melîk Râhimi hapsettikde birâderi Ebu Mansur cânîşin olmuş idi evvel Mülûk-i Şebânkâre olan-

36

Fazluye ol vakitte kabilesinin reisi olup etrâf-ı Fariside ba'zı kal'a'î isti'lâ etmiş idi Melîk Râhimin mahbûs olduğunu istima' ettikde fırsatı ganimet bulub 'ayan-ı Fars ile ittifâk ve Ebu Mansur üzerine hücum ve mezbûr öluncaya dek kal'a da habs edup Şirâza ve cemi' Bilâd-ı Farsı istilâ ve teseltan eyledi sâl-ı zuhûr dört yüz kırk dokuz senesidir makarr-ı saltanat Şirâz sebab-i inkırâz Bilâd-ı Farsı evlâdı Cengiz ve Tatar istilâ etmekle mezbûrların devletleri yevmen fe yevmen za'if olup melîkten ismi ve bilâdeden resmi kalmış idi âhir-i Mülûk Şebânkâre olan Erdeşir üzerine Ümerâ-i Selçûkiyyeden Muhammed oğlu Mahmûdu 'asker ile irsâl edüb yedinde bulunan kal'ayı bil külliye âhz etmekle devletleri nihâyet bulub Selçûkiye intikâl etti sâl-ı inkırâz altı yüz doksan sene mürûrundadır takribân

Hâsnûye Şebankârî

1-Fazluye 2- Mahmûd -Yâhya 3- Hezârseb 4- Hasneviye 5- Hezarseb 6 – Muhammed 7- Gıyas'ud-dîn 8- Kutbu'd-dîn 9- Hasneviye 10- Tayyib Şâh ('âmu-zâdelerindendir) 12-İsmâ'îl (birâder-i Tayyib)12- Nizâmeddîn 13- Gıyas'ud-dîn 14- Erdeşir (akrabadandır)

Zikr-i Mülûk-i Mülsemin der Memâlik-i Mağrib-i Zemîn

Mezbûrlara Murâbeteyn dahi derler Kibâr-i Gubâr ve Herâtan muhâfaza için lisâm yâni ağızlarına yaşmak bağlamalarıyla Mülsemin tesmiye olunmuştur sebab-i zuhûrları mezbûrların aslı Yemende Hamir kabilesinden olup Ebû Bekr Sıddık Râdiyallâhu te'ala anh zamânında Şâm tarafına gitmişler idi ba'de Mısıra andan Mağribe varub tevettun etmişlerdir içlerinden Guzâle kabilesinden Cûher nâm bir kimesne Hâc arzusu ile Efrikiyeye varub 'avdedde Medîne-i Kirvandan Abdullah bin Bes nâm fâkihi

kendülere ta'lim-i dîn için istishâb edib getürmüş idi zirâ sahrâ-nişîn olmaları ile anlarda İslâmdan şehâdetin ve ba'zılarında da selatdan ğayrı nesne kâlmamış idi mezbûr Cûher fâkih-i mezkûr ile Lemsûn kabilesine varub şerayi' İslâm ile emredib ita'at edenlere Murabbeteyn tesmiye edib imtina' edenlerin fâkih-i mezbûr katline fetvâ verûb kendilerine bir emir ikamete lazım olduğunu bildirdikde fâkihe teklif olunub îbâ ettikde kâbile-i Lemsûn reisi Ebû Bekr bin Ömeri emir nâsb edib Emirü'l-müminin derler mezbûr vefât ettikde tâ'ife-i Murabbeteyn ictimâ' edib 'amû-zâdesi Yusuf bin Tâşkîni nasb eylediler sâl-ı zuhûr dört yüz kırk sekiz senesidir makarr-ı saltanat Merakeş sebab-i inkırâz âhirleri olan İshâk bin 'Ali Sağır es-Sîn olmağla selâtîn-i Mûvâhhidînden 'Abd'ul-Memûn 'asker çekub mezbûru katl etmek ile devletleri nihâyet bulub Mûvâhhidîne intikâl eyledi sâl-ı inkırâz 542 senesidir

37

1-Ebû Bekr 2- Yusuf 3-'Ali 4- Tâşkîn 5-İshak

Zikr-i Mülûk-i Dânişmendî der Memâlik-i Rûm

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Ahmed Danişmend Tablu Seyyid Battâlgazi neslinden olub Azerbaycan havâlisinde sâkin-i Türkmen tâ'ifeisinden ve onlarda mu'âllim idi Sultân Alparslan Azerbaycana gelüb Rûmâ gâza murâd ettikde ümerâ-i Türkmen anınla ma'iyyed eylediler Ahmed Danişmend dahi ma'a idi Alparslan Ahmedde asâr-ı necâbet görüb yanında kâdrî 'âli oldu hatta Sivas ve Tokat ve Niksar ve Elbistan ve Malatyaya vâli eyledi küffara gâza ederek iştihâr bulub 'azimu'ş-şân oldu ve teseltan eyledi sâl-ı zuhûr dört yüz altmış dört senesidir makarr-ı saltanat Sivas ve Malatya sebab-i inkırâz Kılıç Arslan Selçûk-i âhir-i Mülûk Danişmendiye olan İsmâ'ilin ümerasıyla haberleşub nice 'ahd ve mevâsiki zâbt etmekle mezbûru katl ettürüb mâlik olduğu memâlike mâlik olmağla Devlet-i Dânişmendiye pâyane ermiştir sâl-ı zuhûr 568 sene mürûrundadır

1-Melîk Dânişmend Tablu Ahmet el-Gazi 2- Gümüştekin 3- Muhammed 4-Yağî Arslan 5- Melîk İbrahim 6- Melîk İsmâ'il 7- Zûn-nun 8- İsmâ'il

Zikr-i Saltanat-ı benî Artuk İbn-i Eksük

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Emir Artuk bin Eksük Azerbaycan havâlisinde sâkin-i Türkmen tâ'ifesinden olub sultân Alparslan Selçûki Azerbeycan ve Artukda mumâ-ileyhe intisâb ile Ümerâ-i kibârından olmuş idi ba'de Melîkşah bin Alparslan hizmetinde olmağla mezbûri Fahrü'd-devle nâm veziri ile Diyarbekre benî Mervân üzerine gönderüb

cenk ettiklerinde mezbûrun imdadına gelen Sâhib-i Mûsul Şerefü'd-devle Müslim Âkile esir olmaya az kalmış iken Emir Artuka mal va'âd edib ol dahi sebilini tahliye etmiş idi bu haber Melikşâha veziri Fahrü'd-devle 'arz eder deyu havfe düşüb Şâmda Melikşahın birâderi Tutuş bin Alparslana varmağla kâd ü menhüş görüb Kuds-ü Şerîf hükûmetini vermiş idi bir müddetden sonra vefât ettikde evlâd ve ahfâdı iki fırka olub etrâfı isti'lâ ve nice memâlike mâlik olmuşlardır sâl-ı zuhûr dört yüz altmış dört senesidir makarr-ı saltanat Mardîn ve Hasankeyfa ve Kuds sebab-i inkırâz benî Artuk ekseri fesâd ve zülme meyl ettiklerinden bir fırkasının yedînden Hartberti sâhib Ala'ud-dîn Selçûki ölüb vesairelerinin yedînden memleketlerin Sultân-ı Mısır Melik Kâmil nez' etmek ile iki fırka dahi munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvveden sekiz yüz on dört sene mürûründadır

Fırkâ-i evvel-i ez benî Artuk Hükkâm-ı Diyarbekr ve Hasan Keyfa ve Hartbert

38

1-Emir Artuk 2- Emir Sekman 3- İbrahim 4- Davud 5- Kara Aslan 6- Nûru'd-dîn Muhammed 7- Nasr'ud-dîn Mahmut 8- Mes'ud 9- 'Îmâdu'd-dîn 10- Nizameddîn Ebû Bekr 11- İbrahim 12- 'İzz'ud-dîn Hızır 13- Nûru'd-dîn Şâh

Fırkâ-i sâniye ez Evlâdı İl Gazi bin Artuk Hükkâm-ı Mardîn

1-Emir İl Gazi 2- Hüsamettin Temirtaş 3- Necm'ud-dîn Alp 4-Kudbettin İl Gazi 5- Hüsamettin Yolluk Arslan 6- Nasr'ud-dîn Artuk 7- Sâ'id Necm'ud-dîn 8- Muzaffer Kara Arslan 9- Şemsettin Davud 10- Necm'ud-dîn İl Gazi 11- 'Adil 12-Sâlih Muhammed 13- Davud 14- Melik Tâhir 'Ays 15- Şehâbeddîn Ahmed

Zikr-i Atabekân

Selâfîn-i Selçûkkiye oğulların ve mu'temedlerinden birinin terbiyesine verüb ol kimesnenin adına Atabek derlerdi ba'de Atabek olanlar velinîmetleri tarafından ba'zı vilâyetlere vâli olub giderek istiklâl tahsil eylediler ol gürühun evlâd ü ahfâdı fûrû'undan teseltan edenler Atabek lâkabıyla mezkûrdur lâkâb-ı mezbûr ile mevsûm olanlar birkaç fırkadır ki her biri 'âl-i hiddetin zikr olunur inşallâh-u te'ala

Zikr-i Fırkâ-i evvel-i ez-Atabekân-ı der Mûsul ve Şâm

Mezbûrlar benî Aksungur demekle ma'rûftur sebab-i zuhûrları ceddi a'lâları olan Kasım'ud-devle Aksungur Sultân Melikşâh Selçûkinin havâss-ı memâlikinden olub ana kendüyu terbiye edib vâlidesi makamında olan dâyesini tezviç etmiş idi Sultân mezbûr

Hâleb vesair bilâd-ı Şâmı teshîr ettikde mezbûr Aksungura teslim edib vâli eyledi olduğu âdalet ve hüsn-ü siyâset ile ol vilâyetde hükûmet edib vefâtında sonra oğlu ‘İmâdu’ d-dîn Atabek Zengi cânîşini olmuştur sâl-ı zuhûr dört yüz seksen senesidir makarr-ı saltanat Mûsul sebeb-i inkırâz âhirleri olan Nasr’ud-dîn Mahmûd eyyamında Atabekleri Bedrû’ d-dîn Lûlû devletlerine istilâ edib Nasr’ud-dîn için asla hükûmet kalmamış idi vefât ettikde mezbûr Lûlû cânîşini olub müstakil oldu natike tabakasında zikr olunur sâl-ı inkırâz altı yüz otuz sene mürûrundadır ki zikr olundu

1-Aksungur 2- ‘İmadu’ d-dîn Zengi 3- Seyf’ud-dîn Gazi 4- Kutbu’ d-dîn Mevdud 5- Seyf’ud-dîn 6- ‘İzz’ud-dîn Mes’ud 7- Nûru’ d-dîn Arslanşâh 8- Melîk Tahir Mes’ud 9- Nûru’ d-dîn Arslanşâh 10- Nasr’ud-dîn Mahmûd

39

Zikr-i Fırkâ-i sâniye ez-Atabekân-ı der Şâm

Sebeb-i zuhûrları fırkâ-i evvelîde zikr olunan ‘İmâdu’ d-dîn Zengi bin Kâsım’üd-devle Aksungur Câ’ber kal’ası muhâsarasında iken memlûkleri şehîd edildikde oğlu Nûru’ d-dîn Mahmûd şehîd yanında bulunmuş idi pederinin hâtimen alub sur’âtiyle Hâlebe vardı ve mâlik oldu ba’de Frenk ile’azim ğazalar edib bi-şumâr memâlikî zâbt ettikten sonra sâhib-i Dımâşk Atâbek Tuğtekin evlâdından olan Mecireddîn Âbik yedinden Frenk istilâsı havfe ile Dımâşkı dahi alub mâlik oldu mumâ-ileyh Nûru’ d-dîn Mahmûdun dîn-i mübîne nûsreti ve hizmeti dillerde dâstandır pederi ‘İmâdu’ d-dîn Zenginin dahi müessir-i çoktur ber dûdmân mübarektir Allâhu te’ala rahmetlerin ziyâd ile pederi Emir-i şehîd nâmıyla meşhûr olduğundan oğluna dahi sîrâyet edib şehîd lâkabıyla mezkûr oldu valla Nûru’ d-dîn Hunak marazından hatfe enfîhi vefât etmiştir Rahmetullâh-i âleyh sâl-ı zuhûr beş yüz kırk senesidir makarr-ı saltanat Hâleb ve Dımâşk sâl-ı inkırâz âhirleri olan ‘İmadu’ d-dîn eyyamında Sultân-ı Mısır Selâhaddîn Eyyûbi nice cenk vecidâlden sonra memâlik-i Şama mâlik olub ol diyârdan Devlet-i Atabekiyye munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i ‘âliye-i efdalü’t-tâhiyeden beş yüz yetmiş dokuz sene mürûrundadır

-İmâd’ud-dîn Zengi - Kutbu’ d-dîn Mevdud

1-Nûru’ d-dîn Mahmûd 2-Melîk Sâlih İsmâ’îl 3- ‘İmadu’ d-dîn Zengi

Tetimme-i Atabekân-ı Şâm

Sebeb-i zuhûrları âhir fırkâ-i sâniye olan ‘İmâdu’ d-dîn Zengi Haleb şehrini Selâhaddîn Eyyûbi ile Sincar ve Habur ve Nusaybin ve Rakka ve Suruç ile mübâdele

etmiş idi Sincara varub anda hâkim oldu sâl-ı zuhûr beş yüz altmışaltı senesidir makarr-ı saltanat Sincar sebab-i inkırâz Celâle'd-dîn Ömer eyyâmında Melîk Eşref Eyyûbi ol memâlik-i istilâ eyledi mezbûr dahi ol esnâda vefât etmek ile Sincar ve 'imalından Devlet-i Atabekiye munkariz oldu sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvveden altı yüz on yedi sene mürûrundadır

Kutbu'd-dîn Mevdud

1-'Îmâdu'd-dîn Zengi 2-Kutbu'd-dîn Muhammed 3-'Îmâdu'd-dîn Şâh 4-Celâle'd-dîn Ömer

Tetimme-i Atabekân-ı Şâm der Cezîre İbn-i Ömer

Sebeb-i zuhûrları Seyf'ud-dîn Gazi bin Kutbu'd-dîn Mevdûd bin Atabek Zengi maraz-ı mevtime Cezîre İbn-i Ömer oğlu Mu'iz'ed-dîn Sencer Şâha verüb mezbûre dahi vâli olmuştur sâl-ı zuhûr beş yüz yetmiş altı senesidir makarr-ı saltanat Cezîre İbn-i Ömer sebab-i inkırâz Kutbu'd-dîn Sencer Şâhın birâderidir Mahmûdun etba'i katletmekle Cezîreden devletleri munkariz olub mâliklerin ba'zısı Bedrü'd-dîn Lûlûya ve ba'zısı Eyyûbiyeye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz altı yüz yirmi dört sene mürûrundadır

1-Mu'izzeddîn Sencer Şâh 2- Mu'izzeddîn Mahmûd 3-Kutbu'd-dîn Mahmûd

40

Zikr-i Fürû'u Atabekân-ı Şâm ez-Memâlik-i der Mûsul

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Bedrü'd-dîn Lûlû Atabek Nûru'd-dîn Arslanşâh bin 'İzzeddîn Mes'ud Memâlikinden ve ErmeniyyetÜ'l-asl idi anda asâr-i necâbet-i meşâhide etmek ile mekarriblerinden edib ekseri umûrda mezbûr ile müşâvere ederdi maraz-ı mevtime oğulları Mes'ud ve 'Îmadu'd-dîn üzerine vâsi eyleyüb olduğu tedbîr-i mülkde hüsn-ü sülûk eyledi Mahmûd bin Mes'ud bin Arslanşâh vefât ettikde müstakilen zâbt-ı memâlik eyledi sâl-ı zuhur altı yüz otuz senesidir makarr-ı saltanat Mûsul sebab-i inkırâz Lûlû fevt oldukda oğlu İsmâ'il Mûsula ve İshâk Cezîre-i İbn-i 'Ömere ve Muzaffer 'Ali Sincara mâlik olub Hülâgü Han tarafından Argûn Noyan 'asker ile gelüb memâlik-i ellerinden ahz ve anları şehîd etmeleriyle devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz altı yüz altmış sene mürûrundadır

-Bedrü'd-dîn Lûlû -Melîk -Mücâhid İshak (sâhib-i Cezîre) Melîk Sâlih 'İsmâ'il (sahib-i Mûsul) – Melîk Muzaffer 'Ali (Sahib-i Sincar)

Zikr-i Fûrû'u Atabekân-ı Şâm ez Hâvvas-ı etba'i der Erbil

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan 'Ali Küçek bin Begtegin Atabek 'İmadu'd-dîn Zengi nin hâvâs-ı anı Mûsula vâli ve Erbil ve Şehr-i Zûrda hâkim etmiştir idi mezbûr Erbili ihtiyâr edüb ehl-ü 'iyâli ve malını anda koydu ve kendi Mûsulda hükûmet ederdi pir ve 'âma oldukda cümle bilâd-ı Kutbu'd-dîn Mevdûda teslim edib bâkiyye-i 'ömrün Erdebilde geçirdi sâl-ı zuhûr beş yüz kırk senesidir makarr-ı saltanat Erbil sebeb-i inkırâz âhirleri olan Muzaffer'ud-dîn hasta oldukda silsilelerinden kimesne kâlmamağla mülkünü halîfe-i Bağdâda vasiyet etmegin halîfeye nâib gönderüb zâbt etmiştir sâl-ı inkırâz altı yüz otuz senesi mürûrındadır

1- Zeyn'ud-dîn Küçek bin Begtekin bin Muhammed Türkman 2- Zeyn'ud-dîn Yusuf 3- Muzafer'ud-dîn Küçek Gökbörü

Zikr-i Fırkâ-i Sâlise Atabek Tuğtekin ve Evlâd u der Memâlik-i Şâm

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Tuğtekin Tâc'ud-devle Tutuş bin Alparslanın memâlikinden olub giderek havâsından olmuş idi Tutuş vefât ettikde Dukâk ibn-i Tutuşun vâlidesi olub Atabegi ve cümle mülkü oldu Dukâk dahi vefât ettikde mukâddemâ zikr olunduğu üzerine mesnedîne cülûs ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr dört yüz doksan yedi senesidir makarr-ı saltanat Şâm sebeb-i inkırâz âhirleri olan Mucire'ed-dîn Ebik eyyâmında ehl-i Dimaşk Frenkten havf edib hâkim-i Hâleb Nûru'd-dîn Mahmûda haber gönderdiler ol dahi gelüb Dimaşkı muhâsara ve sulh ile duhûl edüb Mucire'ed-dîni ba'zı hükûmette istîhdâm murâd eyledi mezbûr kâbul etmeyüb Bağdâda varüb anda vefât eyledi devletleri memâlik-i Şâmda nihâyet bulub ol diyârın hükûmeti müstakillen Nûru'd-dîn bin Mahmûd bin Atabek Zengiye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvviyeden beş yüz kırk sene mürûrındadır

1- Zâhir'ud-dîn Atabek Tuğtekin 2- Tac'ül-Mülûk Buriy 3- Şemsü'l-Mülûk İsmâ'îl 4- Şehâbeddîn Mahmûd 5- Cemal'ed-dîn Muhammed 6- Mucire'ed-dîn Ebk

41

Fırkâ-i Rabi'a Atabek İl Deniz ve Evlâd-ı u der Memâlik-i Azerbaycan

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan İl Deniz fil asıl Sultân Mahmûd bin Melîkşâhın veziri Kemâl'ed-dînîn memlûkü olub veziri mezbûrun bâfîniyyen katl ettikde Sultân Mahmûd hizmetine vâsıl ve giderek menzûr'ul-nezara tefâti olub birâderi Tuğrulun emmi veledînî mezbûra tezvîc ve Azerbaycana hâkim eylemiş idi bu takribiyle ol hâvâlide müstekilen fermân fermâ olmuştur sâl-ı zuhûr beş yüz kırk bir senesidir makarr-ı saltanat

Azerbaycan ve Aran sebab-i inkırâz âhirleri olan Atabek Özbek bin Muhammed eyyâmında Sultân Celâle'd-dîn bin Sultân Kutbu'd-dîn Hârezmî Azerbaycana müstevlî olub mezbûr Özbek Gence kala'sına firâr edib anda maraz-ı kulunç ile vefât etmek ile Devlet-i Atabekân Azerbaycanda dahi münkat'ı olmuştur sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i 'âliyye efdalü't-tâhiyeden altı yüz yirmi iki sene mürûrundadır

1-Atabek İlideniz 2- Emir Muhammed Hilvan 3- Kızıl Arslan 'Osmân 4- Nasr'ud-dîn Ebû Bekr 5- Kutluk İnanc 6-Muzaffer 'Özbek

Fırkâ-i Hamse Atabekân-ı der Memâmâlik-i Fars ve Kirmân

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Sulgar-ı Terâkimededen ve Selçûkiyân hizmetinde olub evlâdı cânib-i Farsa gidüb nevâhî-i Hûzistan ve Luristân ve Kûh Kilule de ikâmet edib giderek etrâfı teşğir etmişler idi hâkim-i Fars olan Buzâbe maktûl olduktan sonra Atabek Sungur bin Mevdud bin Sulgar Şîrâzda Melîkşâh üzerine hurûc edib firâr ettikde mesnedîne cûlûs ve teseltan eylemiştir bunlara Atabekân derler sâl-ı zuhûr beş yüz kırk bir senesidir makarr-ı saltanat Şîrâz sebab-i inkırâz Selçûk Şâh bin Sulger Şâh Moğol elinde vefât edib Atabeklerde şâyeste-i hükûmet bermurad olmayub eyâlet-i Fars Hülagü tarafında Atabek Sâi'dîn kızı İbişe tefviz olunur ba'de zamân Hülagünün oğlu Mengü Timur mezbûreye tezvîc edib hâtta Fars Hülagü zâbtına girmiştir sâl-ı inkırâz hicretten altı yüz altmış üç senesi mürûrundadır

Mevdud'us-Sulgar

1-Atabek Sulgar 2-Atabek Tekle 3- Atabek Zengi 4- Atabek Tekle 5- Atabek Tuğrul 6- Atabek Sâ'id 7- Atabek Ebû Bekr Suğar 8- Emir Sâ'id 9- Emir Muhammed 10- Emir Muhammed 11- Selçûk Şâh 12- İbiş Hatun

Zikr-i Mülâhede der Kûhistân

Sebeb-i zuhûrları mezbûrlara batîniyye ve İsmâ'iliyye dahi derler kendi zi'amellerince teb'iizi nevâs Yusuf el-Hâmîri neslinden olub ibtidâları olan Hasan Sabbâh bin 'Ali bin Muhammed bin Câ'fer bin Hüseyin bin Muhammed el-Sâbbah el-Hâmîri ilm-i nücûm ve sahr ve nice 'ilm-u ğaribe bilûr hilekâr bir şâhıs olmağla Fatimîyyundan Müstensir Billâhın 'ûrukuna girib ol-hâdde semtine terğib eylemiştir ba'de varub diyâr-ı 'aceme mezheb-i batîniyye tervîc edeyim deyu gidib Kûhistân halkını izlâl edib etrâfta nice kal'aya mâlik olub batiniyye nâmına bir mezheb icâd ve nice zamân ol havâlide hükûmet eylemiştir mezbûr Hasan ibtidâ-i şî'idin olub ba'de İbn-i 'Attas nâm batından-

Telemmiz etmek ile İsmâ'îliyye mezhebini ihtiyâr eylediği ba'zı tevârihde mezkûrdur sâl-ı zuhûr dört yüz seksen üç senesidir makarr-ı saltanat kal'a-i Elemut sebeb-i inkırâz âhirleri olan Hür Şâhın üzerine Hülagü Han 'asker çekub kendûyu katl ve etrâfta olan mülahede kal'asını hedm etmek ile devletleri pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz altı yüz elli dört sene mürûrundadır

1-Hasan Sâbbâh 2-Kiyâ Buzurk Emid 3- Kiyâ Muhammed 4- Hâned Hasan 5- Hâned Muhammed 6- Hâned Hasan 7- Hâned Muhammed 8- Rûkn'üd-dîn Hürşah

Zikr-i Ashab-ı Ahlât-ı Ermeniyye

Mezbûrlara Şâhermen derler sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Sekbân-i Kûrdî-i Kûtb-u Selaçukadan Kûdb'üd-devle İsmâ'il bin Yâkutinın hevass-ı etbâ'ından olup kendü mukâta'âtından olan Ahlât ve 'imâlında anı istî'mâl etmiş idi İsmâ'il katl olundukda mezbûr Sekbân Ahlâtta istiklâl tâhsil eyledi sâl-ı zuhûr dört yüz seksen altı senesidir makarr-ı saltanat Ahlât-ı Ermeniyye sebeb-i inkırâz âhirleri olan Nasr'ud-dîn Muhammedîn evlâdı olmağla mülk-i 'atikâsından Seyf'ud-dîn Bektemure vasiyet etmegin nesilleri munkariz olup mülkleri âtikâya intikâl eyledi sâl-ı inkırâz beş yüz seksen bir sene mürûrundadır

1-Sekban-ı Kûrdi Kutbi 2-Zâhir'ed-dîn İbrahim 3- Devlet Şâh Nasr'ud-dîn Muhammed

Zikr-i Ashab-ı Ahlât ez-Memâlik-i Şâh-ı Ermen

Sebeb-i zuhûr ve sâl-ı zuhûr ve makarr-ı saltanat ve vilâyetleri efendilerinin sebeb-i inkırâzlarında zikr olundu sebeb-i inkırâz âhir Memâlik Şâh-ı Ermen olan Muzafer'ud-dîn Belbâni sâhîb-i Meyyâfarikin Necm'ud-dîn Eyyûb bin 'Adilden tâhlis için îmdâda gelen Tuğrul Şâh bin Selçûk mezbûre ğadr ve bağteden katledib Ahlâta geldikde âhâli anı kâbul etmeyüb Necm'ud-dîne haber irsâl ve bilâdı ana teslim etmeleriyle devletleri münkârîz ve Eyyûbiye muntakil olmuştur sâl-ı inkırâz altı yüz beş sene mürûrundadır

1- Seyf'ud-dîn Pektumur 2- Zâhir'üd-dîn Hezar Dînâr 3- Şücâ'ud-dîn Kutluğ (cümlesi şah-ı Ermen memlûkleridir) 4- Muzafer'ud-dîn Belbân

Zikr-i Selâtîn-i Harezmi Şâhiyân der Memâlik-i İrân

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Nuş Tekin Ğarşa Sultân Melîkşâh Selçûkinin memlûkü ve taşh hizmetinde olan Bulga Tekinin ğulâmı idi ol devlet-i Harezmi taşh

hizmetinde olanlara hâs verile gelmegin Harezmi Bulga Tekinin hâssı idi mezbûr fevt oldukda memlûkû olan Nuş Tekin Ğarşa hizmet-i mezbûrede istihdâm olunub Harezmi kendüye hâs verildi Melîkşâh vefâtından sonra mezbûrun eli âhir’ul ‘ömründe oldu fevt oldukda Sultân Berkıyâruk bin Melîkşâh hâssını oğlu Kutbu’d-dîn Muhammed bin Nuş Tekine verüb lakabını Harezmi Şâh koydu mezbûr Kutbu’d-dîn adâlet ve ehl-i îlm ve diyanete riâyet ve hüsn-ü sülûk sâhibi olmağlan iknâm ve mahâll-ı ‘âli peydâ eyledi sâl-ı zuhûr dört yüz seksen senesidir makarr-ı saltanat Harezmi sebeb-i inkırâz-

43

Ahir-i Harezmîyane olan Celâle’d-dîn Mengüberti Cengiz Han fitnesini nice defa Moğol ile cenk edib mağlub ve münhezîm olmağla devletleri munkariz olub Cengizîyeye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz altı yüz yirmi senesi mürûrundadır

Nuş Tekin Ğarşa

1-Harezmşâh Muhammed 2- Harezmşâh Atsız 3- İl Arslan 4- Sultân Mahmûd Şâh 5- Ala’ud-dîn Tekiş 6- Kutbu’d-dîn Muhammed 7- Rûkn’ud-dîn Gursancı 8- ‘İyâseddîn Hürşâh 9- Celal’ud-dîn Mengüberti (ve ced’i tesmiye yüzünde bir hâl olduğundan nâşidir)

Zikr-i selâtîn-i Müvahhidîn der Memâlik-i Mağrib ve Endülüs

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Muhammed bin Abdullah bin Tumert el-Âlevi el-Hüseyni ki aslı mağribi olub evlâd-ı ‘Ali Râdiyallâhu ânhdan olmak üzere ‘iddâ ederler tâhsil-i îlm için cânib-i şârka sefer ve ‘Irakda İmâm-ı Gazalîden ahz-ı ulum etmiş idi andan Merrâkeşe gelüb beyne’n-nâs nehy-i münker ederek Mehdi olmak üzere kendiden çok adam bey’at edib kendüye tabî olanlara muvahhidûn deyû ad koymuştur bir zamân hâlife nâmına olub fevtinden sonra ser’askeri ve veliahtı Abdülmü’min bin Ala’ad-dîn el-Kûfi cânîşini ve gittikçe kârî bulend olmağla ‘ammeten Mağrib-i zemin ve Endülüse mâlik olmuştur sâl-ı zuhûr beş yüz on dört senesidir makarr-ı saltanat Merrâkeş sebeb-i inkırâz âhirleri olan Vasık Billâh İdris benî Merreyne ba’zı mevâî’de edib taht-ı Merrâkeşi Murtezi elinden aldıkda Encâzı vâ’d etmek ile benî Merreynden Yâkub bin Abdülhâk kâbâ’il-i ârab ile yekdil olub Merrâkeşe istilâ ve mezbûrî katletmek ile devletleri nihâyet bulub benî Merreyne intikâl eyledi sâl-ı inkırâz altı yüz doksana sene mürûrundadır

-İshak -İbrahim -Abdullâh

1-Muhammed el-Mehdi 2- Abdullah Mü’min 3- Yusuf 4- Yâkub 5- Melîk Nasır Muhammed 6- Yusuf 7- Abdülvahid 8- Abdullah 9- Yâhya 10- İdris 11- Abdülvahid er-Reşid 12- Sâ’id ‘Ali 13- Ömer’ul-Murtaza- Vasık Billâh İdris

Zikr-i Fer'i Müvahhidîn-i Hâfseyîn Mülûk-i Tûnus ve Efrîkiyye

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Ebu Hâfız Ömer bin el-Hıntâtike Ömer İbnü'l-Hattâb Râdiyallâhu anh neslinden olmak üzere za'm eder reis-i Müvahhidîn İbn-i Tumertîn ekber âşhabından olub Abd'ulmü'minden sonra hâlife olmasını vasiyet etmiş idi vefât ettikde Abd'ulmü'min letâîf-i hile ile velâyeti âhd-i mezbûr Ömerden kendi evlâdına tâhvîl eyledi mezbûr Ömer Abd'ulmumin ile cenklerde ve harblerde ma'an olub cem'i umûrunda müsteşârı idi vefât edib yerine oğlu Abdullah nâsb olundu Abd'ulmü'min Mehdiyi fethettikde Efrîkiyyenin-

44

Cümlesini mezbûr Abd'ullâha tefvîz edib olduğu ol tarafta istiklâl tâhsil eyledi sâl-ı zuhûr beş yüz elli beş senesidir makarr-ı saltanat Tûnus ve Efrîkiyye sebeb-i inkırâz âhirleri olan Mevlay Muhammed bin Hasan eyyâmında Dudman 'Osmânîye sînet bâ'ûn el-Rabbâniden merhum Sultân Selim Han 'aleyh-i rahmete vel-ğâferâna vezir Sinan Paşâ ve Kapudan Kılıç 'Ali Pâşa ile donanma gönderüb Tûnus ve halk-ı elvâd kal'asını muhasara ve fethedib mezbûr Muhammedi Estâneye getürdüklerinde yedi kûleye haps olundu anda vefât etmek ile devlet-i hâfseyin münkârîz olmuştur sâl-ı inkırâz dokuz yüz seksen iki sene mürûrundadır

1-Ebu Hâfız Ömer 2-Abdullah 3- Abdulvâhid 4- Abdullah 5- Yâhya 6- Muhammed 7- Yâhya 8- İbrahim 9- Ömer 10- Muhammed 11- Ebû Bekr 12- Hâlid 13- Zekerîya 14- Ebû Bekr 15- Ahmed 16- Abdul'aziz 17- Muhammed 18- 'Osmân 19- Yâhya 20- Abd'ulmü'min 21- Zekerîya 22- Muhammed 23- Hasan 24- Hamid 25- Mevlây Muhammed

Zikr-i selâtîn-i Ğûr der Memâlik-i Ğûristân ve Ba'zı Horâsan

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan 'İzz'ed-dîn Hüseyin bin Sâm Sultân bin İbrahim bin Mes'ud Sebügtekin hizmetinde perverde olub Sultân Mes'ud bin İbrahim 'asrında Ğûra vâli olmuş idi vefât ettikde oğlu Kutbu'd-dîn Muhammed ba'de diğer oğlu Seyf'ud-dîn Sûrî ba'de diğer oğlu Beha'ud-dîn Sâmba'de diğer oğlu Ala'ud-dîn Hasan mesnet neşîn oldukda devlet-i Gazneviyân noksân-pezir olmuş idi birâderlerinin intikâmını almak için Hüsrev Şâh Gaznevi ile cenk edib mûkâddemâ zikrettiğimiz gibi gâlib olub mesned-i padişahiye cülûs eylemiştir sâl-ı zuhûr beş yüz kırk beş senesidir makarr-ı saltanat Firuzkûh ve Gazne ve Herât sebeb-i inkırâz âhirleri olan Ala'ud-dîn Muhammed Hasan ihtiyârı ile saltanat-ı Harezmi Şâh ferâğat ve teslim edib Harezmi şah-i mezbûre Harezmi

nevahiyesinden bir hâs ta'yîn edib el-i el-vefat anda sâkin olmağla Devlet-i Mülûk-i Ğûrreye münkariz olmuştur sâl-ı inkırâz altı yüz on iki sene mürûrundadır

1-Hüseyin bin Sâm 2- Kutbu'd-dîn Muhammed 3- Seyf'ud-dîn Suri 4- Behâ'ud-dîn Sâm 5- 'Adal'ud-dîn Hasan 6- Seyf'ud-dîn Muhammed 7- Gıyas'ud-dîn Muhammed 8- Şehab'ud-dîn Mahmûd 9- Mahmûd 10- Beha'ud-dîn Sâm 11- Ala'ud-dîn Atsız 12- Ala'ud-dîn Muhammed (âmuzade Gıyas'ud-dîn Muhammed)

Zikr-i Atabekân-ı Lûr-i Bûzûrg

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Ebu Tâhir-

45

Muhammed bin 'Ali padişâh-i Memâlik-i Fars olan Ebû Bekr Sengar bin Mevdud hizmetinde mertebe-i bulend sahibi olub onların 'askeri ve kuvveti sebebiyle Lûrîstanı tesğir ve anda temekkîn ve istikrar bulmağla kendüye Atabek lakabını vaz' ve taraf-ı surğaryân-ı serkeşlik edib Lûrîstanda müstakillen pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhur beş yüz kırk beş senesidir makarr-ı saltanatı Lûr-i Bûzûrg sebeb-i inkırâz âhirleri olan Gıyas'ud-dîn üzerine Sultân İbrahim bin Şâhruh-u 'Azim 'asker gönderdikde mezbûr firâr edib nâbud ve nâ peyda olmağla devletleri Timuryâna intikâl eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten sekiz yüz yirmi yedi sene mürûrındadır mezbûrlar benî Fâzlûye tesmîye olunur

1-Atabek Ebu Tâhir (Muhammed bîn Ebu'l Hasan Fazlûye) 2- Hezâr Esef 3- 'Îmâm'ed-dîn Hilvan 4- Nasr'ud-dîn Kılınç 5- Muzafer'ud-dîn Beklâ 6- Alp Argun 7- Yusuf Şâh 8- Efrâsiyab 9- Nasr'ud-dîn Ahmed 10- Yusuf Şâh 11-Efrasiyab 12- Pişenk 13- Ahmed 14- Ebu Sâ'id 15- Şâh Hüseyin 16- Gıyas'ud-dîn-Huşenk -Kaves

Zikr-i Atabekân-ı Lûr-i Kûçek

Mezbûrlara benî Hûrşîd derler sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Şücâ'ud-dîn Hûrşîd bin Ebû Bekr bin Muhammed Hûrşîd Selçûkiyan tarafından Hûrîstan hâkimi olub Lûr-i Sâğire 'isti'lâ eden Hüsâm'ud-dîn Atabek Şemle-i Türkmenî hizmetinde olub mezbûrun tarafından Lûr-i Kûçek vilâyetinin ba'zısına hâkim olmuş idi Hüsâm'ud-dîn fevtinden sonra Atabek lakabıyla telkip olunub vâli-i Lûristan olmuştur sâl-ı zuhûr beş yüz yetmiş senesidir makarr-ı saltanat Hürremâbâd zafer bulduğumuz târîhler takriri üzere Muhammed Beg bin Cihângir Şâh vefât ettikde mesnedine oğlu Şâh Verdî bin Muhammed Beg cûlus edib cümle birâderleri ve 'ayân-ı devleti kendüye itâat eyleyüb Şâh-ı 'acem olan Sultân Muhammed Sâfevi tarafından mezbûre menşûr gelmiş idi ba'de

Şâh ‘Abbas dahi menşûr gönderûb bin beş senesinde Hâkim-i Lûrîstan idi andan sonra olanlar ve hallerine müntic olduğuna henüz zafer bulunmamıştır

Ebubekir bin Muhammed bin Hûrşîd

1- Şücâ’ud-dîn Hûrşîd 2- Seyf’ud-dîn Rüstem 3-Şeref’ud-dîn Ebû Bekr–*Nûru’ d-dîn Muhammed* 4- ‘İzz’ud-dîn Kerşasif - *Nûru’ d-dîn* 5- Hüsâm’ud-dîn Halîl -*Ziya’ud-dîn* 6- Bedrû’d-dîn Mes’ud 7- Tac’ud-dîn Şâh 8- Felek Ers 8- ‘İzz’ud-dîn Hüseyin 9-Hasan Cemal’ed-dîn Hazır 10-Hüsâm’ud-dîn Ömer–*Şems’ud-dîn* 11-Semsam’ud-dîn Mahmûd –*Nûru’ d-dîn Muhammed* 12- Bedrû’d-dîn Mes’ud 12- İzettin Muhammed 13-Devlet Hatun 14- ‘İzz’ud-dîn Hüseyin 15- Şücâ’ud-dîn Mahmûd 16- ‘İzz’ud-dîn Hüseyin 17- Seydi Ahmed 18- Şâh Hüseyin 19- Şâh Rüstem 20- Uğur Şâh 21- Cihângir Şâh 22- Rüstem Şâh 23-Muhammed Rebik 24- Şâh Verdi

46

Zikr-i selâtîn-i benî Eyyûbî der Memâlik-i Mısır ve Şâm

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Şâdi el-Kûrdi Azerbaycanda Devîn şehrinde sâkin olub fil ‘asl Eşref-i kabâ’il olan Râdeviye kâbilesinden idi mezbûr Şâdi fevt oldukda oğulları Necm’ud-dîn Eyyûb ve Esed’ud-dîn Şirkûh Atabek ‘İmam’ud-dîn Zengi hizmetine varmışlar idi mezbûr şehîd oldukda oğlu Nûru’ d-dîn Mahmûd hizmetine vârub mertebe-i bulend sahibi olmuşlar idi ba’de mukaddemâ Fatimîyyun inkîrâzında zikr olunduğu gibi etrâf-ı Mısır Frenk isti’lâsın Mısırın ihtilâlini Nûru’ d-dîn Mahmûd istimâ’ edib mezbûr Esed’ud-dîn Şirkûh ile birâder-zâdesi Selâhâddîn Yusuf Mısır nizam verûb Freng istilâsını def’ etmek için ‘asker ile irsâl etmiştir Esed’ud-dîn Şirkûh Mısırdaki vefât ettikten sonra mezbûr Selâhâddîn Yusuf Âzad-billâh Fâtimiyye vezir olub mezbûr Âzad vefât ettikde teseltan eylemiştir sâl-ı zuhur beş yüz altmış yedi senesidir makarr-ı saltanat Mısır sebeb-i inkîrâz Melîk Sâlih Necm’ud-dîn Eyyûbinin memâlik-i Bâhriye tâbîr olunur bir miktar köleler olub âhir-i Mülûk Eyyûbiye olan Melîk Eşref Musânın sağır-i sinnine binâen Emir-i memlûk mühtel ve müşevviş olub bir taraftan Frenk istilâsı havf olmağla zikr olunan memâlik-i etrâkdan ‘İzz’ed-dîn Aybek bundan akdem teseltan eden Şeceretu’t-Derrenin zevcesi olmağla beyinlerinde mezbûr Muğr’ud-dîni ihtiyâr edib ol dahi teseltan etmekle Devlet-i Eyyûbiye Mısırdaki nihâyet bulmuştur sâl-ı inkîrâz altı yüz elli iki senesidir

1-Selâhâddîn Yusuf –*Şâdi el-Kûrdî* 2- Melîk ‘Aziz ‘Osmân 3- Mansur Muhammed 4-Melîk ‘Adl Ebû Bekr–*Necm’ud-dîn Eyyûb* 5- Melîk Kâmil Muhammed 6-

Melîk ‘Adil Ebû Bekr–Yusuf 7- Melîk Necm’ud-dîn Sâlih 8- Turan Şâh 9- Şeceretu’t-Derre 10- Melîk Eşref -Yusuf

Zikr-i Zuhûr-u Cengiz Han

Ala’addîn Cûveynî Târîh-i Cihânuşâyide zikr eder ki gürûh-u Tatarın menşei ve mevlidi vilâyet-i Hıtây ve Uyğur ve Bâkarkad ve Selengây ve Netket ve Tibet ile mâhdûdu dâiresi yedi sekiz aylık bir vadidir ki ekim ve biçim olmaz Cengiz Han hûrûcundan evvel anların müstakillen bir hâkimi olmayub her bir kâbile yâ iki kâbile başka başka ve dâima birbiriyle cenkde idiler tâ’ife-i mezbûrenin bir dîn ‘iddasında bir alakası olmayub kelb derisi giyerler ve kelb ve fare yerler ve behâyim sütünden şarab ederler ve nükûlleri kusak derler bir meyve idi ifrât-i sermâden gayri nesne hâsıl olmaz idi emirlerinin alâmeti şu idi ki rikâb-ı âhenden ol sâhir tecemmülât dahi ana kıyas olunur sebab-i zuhûr vassaf’ul-hazeret tâkriri üzere Tataryani Moğol nice kâbilelerdir ve anların eşheri Kıyâtdır ki ecdâd-ı Cengiz Han ol kabiledendir fi’lasl nâm-ı Timurçin bin Beysûga bin Birtan Bâhadır olub silsilesi Moğoldan Oğuzhana muntehiye olmak üzeredir mezbûr tevellût ettikde avcunda dolu kan bulunub ziyâde sefk-i demâ etmesine alâmet eder demişler kâvim ve kâbilesi içinde bâhadırlık ile meşhûr olub ol vakte de kaba’il-i Moğoldan Nayman ve Sâker ve Kerayt ve dahi nice kâbilelerin hâkimi olan Onk Han gayet nazır ve iltifatında idi hâsûdler mezbûr Onk Hanı şammaz edib Onk Han mezbûrdan vehme düştü Onk Hanın kastından Cengize haber verdiler kâvmi ile ağırlığın kaldırub firâr etti Pâlçund çeşmesinde Onk Han ‘askerleri ile eruşub cenk ettiklerinde Cengiz zafer bulub Onk Han ‘askeri münhezîm oldu Cengiz ol-gün bulunan kimesneleri deftere alub çok zamân geçmedi ki her biri münâsib ref’ia sâhibi oldular ve ol-haber veren-

47

Adamları Tarğan eyledi ba’de kebâ’ile elçiler gönderüb ita’at edenleri şâyeste-i avâtıf ve serkeşân edenleri ta’amına şimşir eyledi pes cümle kebâ’il taht hükmüne girdiler Tengrinâm bir şahıs ki dâvâyı velâyet edib vâkıf-ı esrâr olmak da’vasını ‘idda erdedi anâ bin Firstâde-i hedaim-i pâdişâhlık senkder ve nâmına ki Cengiz koydum dedi manası muhkem demektir Cengiz tesmiyesi ol vâkten kâlmadır ba’de hurûc edib âksâ-i Çinden ki şarktır tâ ğarba varınca istilâ eyledi mezbûr Cengiz bir dîn ile mütedeyyin olmayub meşhûr olan kendi yasâ nâmesiyle âmel ederdi kendinden sonra olan evlâdı ve âhfâdı ba’zısı şeref-i İslâm ile müşerref ve ba’zıları kâfir olmak üzere mûfâssâlatda mestûrdur

sâl-ı zuhûr beş yüz doksan dokuz senesidir makarr-ı saltanat Karakum sebab-i inkırâz Cengiz helâk oldukda memâlik evlâdı mâbeyninde munkasim olmuştur sâl-ı helâk altı yüz yirmi dört sene mürûrındadır mezbûr Cengiz Hanın gerçi evlâdı çok idi lâkin Buzurgterini hevâtin-i Cihângüşâyı tâkriri üzere Besûncin Beg olub ol vâktede ‘itibar evlâdın vâlidesi tarafına olmakla mezbûrun evlâdı dört oğluna memâlik taksim ettiği anlar Cûci Oktay Çagatay Tulidir Hıta memleketini birâderi Cûciye ve Harezmi Bulğara varınca oğlu Cûciye ve Uyguru Semerkanda varınca Çagataya ve makarr-ı saltanatı Oktaya verûb veliâhd eyledi ve herâin ve memlûkâtını küçük oğlu Tuliye verûb ve dâr-ı Mülküne gârib ba’zı vilâyeti dahi ona verdi pes bunların evlâdı her biri bir devlet-i müstâkille oldular nitekim zikrolunur inşallâh’u te’ala

Zikr-i Devlet-i Oktay Kaan bin Cengiz ve Evlâd u der Memâlik-i Karakum

Sebeb-i zuhûrları Cengiz Han helâk oldukda tâ’ife-i Moğol âdetleri üzere Kurultay yani cemiyet müşâvere edib velî’âhd-ı Cengiz olan Oktay Kaan bin Cengizi serîr-i saltanata iclâs edüb âdetleri üzere diz çöküb zemini bûs eylediler mezbûr hüsn-ü sert sâhib-i vâferât üzere cömert idi sehâ ve kereme müte’allik mufâssâlatla nice hikayat âcibesi mesturdur sâl-ı zuhûr altı yüz yirmi altı senesidir makarr-ı saltanat Karakum sebab-i inkırâz âhirleri olan Mengü Kaan bin Tuli vefât ettikde evlâdı müteferrika olub Kâvm-i Karakum bir ahd üzerine ictimâ etmediler sâl-ı inkırâz altı yüz elli altı sene mürûrındadır

Cengiz Han -*Tuli*

1-Oktay Han 2- Küyük Han 3- Mengü Kaan

Zikr-i Saltanat-ı Evlâd-ı Oktay der Türkistân

Sebeb-i zuhûrları evlâd-ı Cengiz beyninde ihtilâf vâki olub her biri bir diyarda istibdâd ve istiklal dâvâsına düşmüştü ki Gaydû Han bin Kaşın bin Oktay bin Cengiz Han dahi memâlik-i Türkistâna isti’lâ ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhur altı yüz elli yedi senesidir makarr-ı saltanat Türkistân sebab-i inkırâz âhirleri olan Sultân Mahmûd bin Seyur Ğatmış vefâtından sonra memleketlerine Timur isti’lâ eylemiştir sâl-ı inkırâz hicretten sekizyüz beş senesi mürûrındadır

1-Gaydû Hanbin Kâşın bin Oktay bin Cengiz Han 2-Cebbâr Han–*Melîk –Timur Han –Gaydû* 3- Âli Sultân–*Geydik Oglan –Bine –Erk Timur* 4-Danişmence 5-Seyum Hâtmiş

Zikr-i Devlet-i Çagatay bin Cengiz ve Evlâdı ve Ahfâd-ı u der Türkistân ve Maverûnnehr

Sebeb-i zuhûrları mukâddimen zikrettiğimiz gibi pederi Cengiz Han ta'yîni ile zikr olunan memâlikde pâdişâh olmuştur sâl-ı zuhûr altı yüz yirmi dört senesidir makarr-ı saltanat Maverâunnehr ve Türkistân sebeb-i inkırâz âhirleri olan Kâbi Şâh Emir Hüseyin vâkâsında esir olub nâbud ve nâpeyda olmağla devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz yedi yüz yetmiş yedi sene mürûrindedir

1-Çagatay –*Mamkân-Besunkarâ* –*Baydu* 2- Bisûmenka 3- Kara Hülâgü 4- Pebyuhan 5- Mübarek Şâh –*Baydu* 6- Elğu 7- Barak Han 8- Betki Han –*Paydar Han* 9- Buka Timur Han 10- Deva Han 11- Kuncak Han 12- Bâliğu Han –*Mesur* 13- İşbu Han-*Kadam-ı Sey Han–Buka Timur –Ertek Timur Han* 14- Kebek Han–*Ebuka–Beysunemûr*15- İlceket Han –*Devreci (Deverci)*16- Deverya Timur Han–*Esregdû* 17- Tume Şir bin Han 18- Cengsi Han 19- Luran Timur Han 20- Fulâd Han 21- Muhammed Han 22- Gazan Sultân Han 23- Bayan Kâli Han 24- Timur Şâh 25- Kâbil Şâh

Zikr-i Devlet-i Cûci bin Cengiz Han

Sebeb-i zuhûrları mezbûr Cûci pederi Cengizden mukâddem vefât etmek ile Cengiz helâk oldukda velî'ahdı olan Oktay Kaan Cûciye ta'yîn olunan Memâlik-i Sâyn Han demek ile mâ'ruf Batu Han bin Cûciye teslim ve tefviz eylemiştir sâl-ı zuhûr altı yüz yirmi dört senesidir makarr-ı saltanat Bahçesarây sebeb-i inkırâz âhirleri olan Berkây Han bin Batuhan maraz-ı kulunç ile vefât etmek ile Batuhan silsilesi nihâyet bulup devletleri Cûci bin Cengiz evlâdına intikâl edup mufasssâlatında zikr olunduğu gibi nice şu'be olmuşlardır hâlâ Kırım Hanları Cûci neslindendir inşallâh-u te'ala mâhâllinde zikr olunur sâl-ı inkırâz altıyüz altmış dört sene mürûrundadır

1-Batu Han bin Cûci 2- Sertak Han 3- Evlağci 4- Berkay Han

Zikr-i Sebeb-i Tesmiye-i Kaaniyye ve İlhâniyye

Tuli bin Cengiz helâk oldukda Mengü ve Kubilay ve Hülâgü ve Artiğ nâm dört oğlu kalup Mengü Geyük Handan sonra Karakumda serir-i hanîyyete cülûs eyleyüb birâderi Kubilay Hıtaya ve Hülâgüyü İrâna tahsis ve irsâl etmegin evlâd-ı Tuli iki fırkâ olub Mülûk-ı Hıtay Kaaniyye ve Mülûk-ı İrân İlhâniyye tesmiye olundu ki her biri zikr olunur inşallâh-u te'ala

Zikr-i Havâkîn-i Kaaniyye Evlâd-ı Tuli der Ğata

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Kûbilay Kaanın birâderi Mengü Kaan sabıkan zikr olduğu üzere Hıtaya ta'yîn etmiş idi Mengü Kaan Çine sefer ettikde mezbûr dahi ma'a olub Mengü Kaan vefât ettikde Hıtaya âvdet ve muhalifleri olan birâderi Artığ Buka ve Keydu Han bin Kâşin bin Oktay ile münâzaa' ve cenk ve galebeden sonra serir-i kaaniyye cülûs ve Han Balık şehrini binâ eyledi sâl-ı zuhûr altı yüz kırk sekiz senesidir makarr-ı saltanat Han Balık sebep-i inkırâz âhirleri olan Tebzî Kaan üzerine kabâ'il-i Tatardan Kâbile-i Oyrat ümerâsı hurûc ve mezbûri habs edib eceli dahi gelmekle vefât-

49

Etmegin ol diyar hükûmeti ümerâ-i Oyrata intikâl eyledi sâl-ı inkırâz hicret-i nübüvve-i 'aliyye efdalü't-tâhiyeden sekiz yüz otuz bir sene mürûrundadır

-Cengiz -Mengilây -Tuli -Çim Kim -Berçemelâ

1-Kubila Kaan 2- Timur Kaan 3- Cişan Kaan 4- Bertermâberi Kaan bunlar dahi ahfâd-ı Tulidendir 5-Kâşlı Kaan 7- Kantayizi Kaan 8- Anuşirvan Dârâ 9- Div Timur Kaan 10- YusuderKaan 11- EnkeKaan 12- Elçi Timur Kaan 13- Tâbizi Elçi Kaan 14-Tâbiz Kağan

Zikr-i selâtîn-i İlhâniye ez Evlâd-ı Tuli der Memâlik-i İrân

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Hülagü bin Tulli birâderi Mengü Kaanı bilâd-ı İrâna gönderüb Kanun-ı Cengiz üzere mutî' olanlara ikrâm ve muhalefet edenlere hâlife-i Bağdâd dahi olursa katliam emretmiş idi mezbûr dahi Mülâhede-i İsmâ'îliyyeyi katl ve istisâl ettikten sonra Nâsir-i Tûsi tedbîri ile Bağdâda dahi Mâlik olub 'İrakeyne ve nice diyara isti'lâ ettikten sonra Tebrizi dâr-ı Mülk edûnûb onda vâsıl-ı derekât-ı cehîm oldu ba'de evlâd ve ahfadı kendînden sonra mesnedîne culûs eylemiştir sâl-ı zuhûr altı yüz elli üç senesidir makarr-ı saltanat Tebriz ve Azerbaycan sebep-i inkrâz âhirleri olan Cihân Timur Han hûrûbde kusuru olduğundan naşi 'azl olunmuş idi ol sebepten memleketlerine Timur-u Gurgan istilâ eyleyüb devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz yedi yüz elli dört sene mürûrundadır

-Cengiz -Tulli-Arık Buka -Melîk Timur -Se'ban

1-Hülagü Han -Mengu Timur -İnarci -Timur -Tulli Kutlug2-İbka Han 3- Ahmed 4- Oğun 5- Geyhâtu Han 6- Baydu Han -Tara Ğazi -Ali7- Sultân Mahmut Ğazan 8- Olcayto Hudabende Muhammed 9- Ebu Sâid Bahadır Han 10- Arpa Han 11-Mûsâ Han

12- Muhammed Han 13- Sâti Beg Hatun 14- Selman Han –*Muhammed –Segi –Beşmet* -
15- Cihân Timur Han -*Efrend*

Zikr-i Eimme-i Zeydiyyîn ez-Şurefâ-i Hüseyînîyîn ve Âhsenîyîn der Memâlik-i Yemen

Sebeb-i zuhûrları ibtîdâları olan Mansûr Abdullah bin Hâmza bin Süleyman bin Hâmza bin ‘Ali Hâmze’tul-Alevi el-Hüseyîniyi zeyd mezhebinde olan Şurefâ ve fukahâ imâm nâsbeylediler mezhepleri olan Zeyd bin ‘Ali el-Esğher Zeynel Âbidîn bin Hüseyin es-sebt bin ‘Ali bin Ebi Tâlib Râdiyallâhu te’ala anhum mezhebine göre mezbûrda şerâât-i imâmet mevcuda olduğuna binâen pes mezbûr dahi San’aya ve ekseri Bilâd-ı Yemene istilâ eyledi sâl-ı zuhûr altı yüz senesidir makarr-ı saltanat Bilâd-ı Yemen mezbûr Mansurdan sonra Ebu Muhammed bin Hüseyin bin Vehas bin Hâmza bin Süleyman ba’de imâm Yâhya Muhammed Hüseyin ba’de Hüseyin bin el-Hasan ba’de imâm Hüseyin bin Muhammed el-Hüseyin-i ba’de imâm İbrahim Ahmed el-Hüseyin-i ba’de imâm Mûtâhhar bin Yâhya imâm olub ba’de mezbûr Yâhyanın neslinden silsilesi imâm olmuşlardır hâlâ imâm olan mezbûrun neslindendir dokuz yüz kırk senesine gelince isimlerine zâfer bulunub-

50

Tertîb üzere zikr olunmuştur mezkûrlardan ma’âdasına henüz zâfer bulunmamıştır vallâh-u âlem tahkik-ul-hâl

1-İmâm Mutâhhar bîn Yâhya 2- İmâm Muhammed 3- İmâm Mutâhhar 4- Şerîf ‘Ali 5- Şerîf Sâlah 6- Şerefu’d-dîn Şems’ud-dîn (bu dahi silsiledendir)

Zikr-i Mülûk-i benî Merreyn der Fâs ve Merrâkeş

Bunlara Kâbile-i Hemâme dahi derler Mağribde keba’il-i ‘Arabdan bir kâbiledir sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Ebû Sâ’id Abdûlhâk bin Mahbû bin Hemâme Merreyne Mülûk-i Mûvâhhidînîn nîzâmlarına hâlel gelmekle Mülûk-i mezbûreden Abdulmu’minin tâ’atından çıkub kendi için bir memleket istihlas eyledi kavim u kabilesi dahi kendiye mûnzam oldu mezbûr vefât ettikde birâderi ‘Osmân bin Mâhbû bin Hemâme Medîne-i Fası feth edib mûvâhhidînîn yedînden alub ba’de evlâdı Merrâkeşi dâhî isti’lâ eylemişlerdir sâl-ı zuhûr altı yüz on senesidir makarr-ı saltanat Fas ba’de Merrâkeş sebeb-i inkırâz âhirleri olan Abdûlhâk devletlerinde vezir olan benî Vattas gürûhuna mağlub olub ol-mertebeki tahâmmül edemeyüb veziri Ebu Zekerîya Yâhyayı ve Vattâsîyi katleyledi vezir-i mezbûr Hanedan-ı kâdimden olmağla katl olundukda fitne peyda olub

mefâsîd-i kesîreye ve devletlerinin zevâlîne sebep oldu ba'de benî Vettâsdan biri biri urunca birkaçı veziri dahi edib benî Vettâsdan bir kimse vezareti kâbul etmez oldu nâçar bir Yâhudiye vezir eyleyüb tâife-i yâhudi ki Müslimin üzerine tasallutu ziyâde oldu şol mertebeye vardı ki sekiz yüz altmış dokuz ramazanında vezir-i mezbûr Yahûdi bir şerîfe hatûnu müvâhaza ve habs edib malına müsadere ettikde şerîfe-i mezbûre Yâ ceddâh deyû seyha eyledi Lâ'in mezbûr gelsun ceddîn senî benîm elimden halâs eylesün dedi bu haber âhâli-i şehre vâsıl oldukda ayağa kalkub ve üzerine hücum edib Yahûdiye katl ve ihrâk eylediler Allâh'ul Hâmd vel-menne ba'de Abdülhâk dahi 'ahz edib anı dahi katl eylediler bundan sonra fitne sükûn bulmayüb mecmû' Yahûdiye katl eylediler ancak on beş adam halâs oldu ba'de ehl-i Fas şerîf Muhammed bin 'İmran Âlûvîyyeyi imâm nâsb eylediler çok zamân mürûr etmeyüb Melîk benî Vettâsi mûntakîl olub Devlet-i benî Merreyñ mûnkârîz oldu sâl-ı inkırâz hicretten sekiz yüz altmış dokuz sene mürûrundadır Mâhbu'

1-Abdülhak 2- 'Osmân 3- Muhammed İla 'İrc 4- Ebû Bekr 5- Ömer 6- Yâkub 7- Yusuf -Abdullah 8- İbrahim 9- Amir 10- 'Ali 11- Süleyman 12- 'Osmân 13- 'Ali 14- Taş'in 15- Abdul'âziz 16- Sâ'id Muhammed 17- Ahmed 18- Muhammed -Ebûl Fezl 19- Abd'ul-'Aziz 20- Abdullah 21- Ebu Sâ'id 'Osmân 22- Muhammed 23- Abdurrahman Merreyñi 24- Abdülhâk

Zikr-i Mülûk-i Kert der Memâlik-i Horâsân

Kert lûgat-ı Harezmdede katı' ve şekk-

51

Demektir mezkûrlar şâkk-ı sefûf-ı 'asker ettiklerinden Nâşî Harezmi Şâh onlara bu lâkabı vâz' eyledi sebep-i zuhûrları vâlideleri tarafından cedleri olan 'İzz'ed-dîn Ömer bin Muhammed Mîr Gazi Mülûk-i Gurdan Gıyas'ud-dîn Muhammed bin Sâmeke hâss-ı havasından olub anı Herâta nâib etmiş idi mezbûr vefât edib oğlu Rûkn'üd-dîn Muhammed kaldı ve dühterini a'yan-ı devlet-i Gurreye ve nesl-i Selaçûkadan Ebû Bekre tezvîc edib anlardan evvel-i Mülûk-i Kert Şems'üd-dîn tevellid eyledi ve ceddî Rûkn'üd-dîn yanında terbiye oldu mezbûr Rûkn'üd-dîn Cengiz tarafından bilâd-ı Gure hâkim olmuş idi vefât ettikde Şems'üd-dînden gayrı nesli olmamak sebebiyle vâsiyeti mûcibince mesned-nişini olub etrâfı isti'lâ ile 'azim u şân sâhibi oldu sâl-ı zuhûr altı yüz kırk üç senesidir makarr-ı saltanat Ğensâr ba'de Herât sebep-i inkırâz âhîrleri olan Melîk Gıyas'ud-dîn eyyâmında Timur Horâsân ve Herâtı istîlâ edib mezbûru ve ensâbını katl

etmek ile memleketlerin Timura intikâl edib münkariz olmuştur sâl-ı inkırâz yedi yüz seksen üç sene mürûrundadır

1- Şems'ud-dîn Muhammed 2- Rûkn'ud-dîn 3- Fahr'ud-dîn 4- Gıyas'ud-dîn 5- Şems'ud-dîn 6- Mülûk Hafız 7- Muğr'ud-dîn 8- Gıyas'ud-dîn

Zikr-i Saltanat-ı Gulâmân-ı Etrak ve der Memâlik-i Mısır

Sebeb-i zuhûrları Melîk Sâlih Necm'ud-dîn Eyyûbi etraktan yek nefer-i gulâm iştira edib Mısırdaki Bulak garibinde bir kal'a bina edib ol gûlamları kal'ayı mezbûreye vaz' ve memâlik-i bahriye deyû tesmiye etmiş idi içlerinden müste'id olanları kendi hizmetlerinde istihdam ederlerdi Mûkâddimen Eyyûbiye inkırâzında zikr olunduğu gibi âhir-i Mülûk Eyyûbiye olan Melîk Eşref Musânın sağiresi olub etrâfa Frenk istilâsı havfı dahi olmakla zikr olunan etrakdan Melîk Mû'izeddîn Aybek es-Sâlih el-Çâşnegîr ki Eyyûbide teseltan eden Şecr'ud-derr-i tezvîc edendir mezbûrun kâvm-i Mısıra ihtiyâr olmağla ol dahi Melîk Eşref Musâyı hal'edib kendi nâmına hutbe okutmuştur sâl-ı zuhûr altı yüz elli iki senesidir makarr-ı saltanat Mısır ve Şâm sebeb-i inkırâz zâhir-i mülûk etrâk olana Melîk Sâlih bin Eşrefin sağîresini olmağla ba'zı müfsidler saltanat sevdasına düşmek havfdan nâşi Atabek olan Berkuk-i Çerkez-i ümerâ ile ittifak edib mezbûru hal' ve mesnedîne câlîs olmuştur bundan sonra devlet-i etrâk pâyaneye erüb Çerâkeseye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz yedi yüz seksen dört sene mürûrundadır

1-'İzz'uddîn Aybek 2- Nasr'ud-dîn 'Ali 3- Seyf'ud-dîn Katar 4- Baybars bende Kedâri 5-Melîk Sâid Berged 6- Bedrû'd-dîn Selâmeş 7- Seyf'ud-dîn Kal'avune 8- Selâhaddîn Halîl 9- Nasr'ud-dîn Muhammed 10- Zeyn'ud-dîn Kebğa 11- Hüsâm'ud-dîn Lâçin 12- Rûkn'ud-dîn Baybars 13- Seyf'ud-dîn Ebû Bekr 14- Ala'ud-dîn Kuçek 15- Şehab'ud-dîn Ahmed 16- Ala'ud-dîn İsmâ'il 17- Zeyn'ud-dîn Şâban 18- Emir Hâc Gaznefer 19- Melîk Nasır Hasan 20- Selâhaddîn Melîk Sâlih 21- Melîk Mansur Muhammed 22- Melîk Eşref Şâban 23- Melîk Mansur Muhammed 24- Melîk Sâlih Zeyn'ud-dîn Emced Hasan

52

Zikr-i Devlet-i Âl-i Kâraman

Vech tesmiye-i Kâraman lâfzı Karaman Kamer'ud-dînden tağyîr olunmuştur ki mezbûr Selçûkiler eyyâmında vâl-i Ermenak idi a'vam ğaled edib Kamer'ud-dîn yerine Kâraman dediler sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Muhammed Begin pederi Kâraman Türkmenlerinden odun kömür satar Nure Sôfi nâm kimesnenin oğlu idi mezbûr Kâraman

kat'-ı târik ve nice fesâd ile bâşına ve eşkıya cem' etmegın Sultân Rûkn'üd-dîn Selçûk kendüye râm etmek için Ermenake vâli eyleyüb ümerâ-i kibardan olmuş idi fevt oldukça oğlu Muhammed dahi pederi târigi ile nâil-i rütbe-i emaret olub Selaçukaya za'âf geldik de bilâd-a isti'lâ ve teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr altı yüz yetmiş altı senesidir makarr-ı saltanat Konya ve Larende sebeb-i inkırâz Gedik Ahmed Pâşa ekser-i memleketlerini aldıktan sonra âhirleri olan Kasım bin Hersek-zâde Ahmed Pâşa havfı ile Hasen-i Bâyıındırı oğlu Sultân Yâkub sayesinde firâr edib devletleri munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz sekiz yüz seksen sene mürûrındadır

-Nure Sôfi -Kâraman

1-Muhammed Beg 2- Mahmûd Beg 3- Yâhya Beg 4- Ala'ud-dîn 5- 'Ali Beg 6- Musâ Beg 7- İbrahim Beg 8- Pir Ahmed Beg 9- İshak Beg 10- Kasım Beg

53

Zikr-i Devlet-i Ebed Peyvend Âl-i 'Osmân Ğalledallâh-u Mülkihim İla Âhîru'z- zamân

Mülûk-i Âl-i 'Osmân ve ol-dûdmân-dâd u emân miyâne-i selâtîn-i a'zâm ve hevâkîn-i zûy-i ihtiramda tevsî-i bilâd ve terfî-i 'ibâd ve teksîr-i ğazâ ve cihâd ve tebdîd-i mevâd-i bâği ve 'înâd ve tevkîr-i ülemâ-i millet ve tâ'zîm-i sülehâ-i ümmet ve teskîn-i câş-i zâ'fa ve tefrîh-i kâlb-i fûkâra ve bezelî mâ'rûf ve iğâse-i mâlhûf ile meşhûr ve mâ'rûf olub ol hânedâna ebed peymânın mefâhîr-i ve müessir-i mütesâdîyâne 'addu ihsâye âcz-u fermâdır mebâ'di-i hâllerinden ilâ-yevmînâ hâzâ ol- fırkâ-i înâyet bedrîkâdan bedîdâr olan ğerâyîb-i âsâre tâ'mîk-i nazar ve î'mâl-ı basiret ve bâsâr edenler Subhânallâh gûyân midhat ve Muhammedetleri bî-hâdd u pâyân olduğuna vâkıf olurlar nukûd-i hâyatları kâl' u kâm' 'abede-i lât ve menâta masruf olub ve settâr-ı tevfiğ-i bârî ve rahnemâ-i teyr u sînân ve şemşîr ile âkas-i büldân-i ehl-i küfür ve tûğyândan Pertev resâne-i hûrşîd-i îman olmalarıyla sed hezâr kenâyis cevami' ve mesacîd ve müdâris ve bi-şumâr hâdeme-i deyr ve nâkûs sedene-i dinn ve nâmus oldular fezâ'il-i hâmidelerindendir ki Hülefâ-i Râşîdîn Rıdvânallâh-i te'ala 'aleyhim ecmâ'in eyyâmından sonra bu an gelince Hilâfet ve saltanat nâmı ile tahtnişin ve mâlik-i tâc ve nekîn olanlar her gürûhtan küllen veya bâ'zen mücânebet-i târik-i îtidal ve î'ânet-i erbâb-ı ziğ ve zelâl ve muhâsama-i eime-i din ve ihânet-i müctehîdîn mezkûr ve meşhûrdur Allâh'ul Hâmd ve el-menned kî ol dûvedten tâyyibe-i Gülşen serasından asla râ'ihâ-i 'aka'id-i fâside ve istismâmm olunmâyûb av'îye-i 'ilm ve kemâl-i 'itr-î şâh-i ikrâm ve ihsanları ile mâlamaldır bu dahi mestûr

cerîde-i feza'îl 'adideleridir ki islâf-i mülûk-i ba'zısı ba'zına ihânet ve me'mûr âmire ğadr-u hiyânet etmekle âleme ifrâz-ı velâyet olmuşlardır bu gûrûh-ı bâ 'âzamet ve şûkuk cânîb-i ğadrden mecânîb olub mû'âzzam ve memâlik-i küfr ve înat ve bâĝi ve fesâd erbâbı yedînden feth ve tesĝir etmeleri ile cümlesi mahsud-u dâsi hânçer-berrân ve mâhsûl bâs tîĝ ve senânlarıdır ki Şeydellâh-u rûknehûm ve eyyedehîm ve 'âleserîr'ül mülk-i ebedehûm sebab-i zuhûrları 'atr-i fûrûşan-i kûçe-i rivâyet bugüne ânbersüz mecmere-i hikâyet olurlar ki Cûrsûme-i mekârîm mevsûme-i 'Osmânîyye sînet-i bi-'înayet el-râbbâniye nesl-i Yâfes bin Nuh 'aleyhiselâmdan vâ'z-u tesmiye olunan Türkmenden Kâyı Han bin Kârâhana müntehîye olub Âl-i Selçûk Maverûnnehrden Îrâna intikâl ettikde yanlarınca olan kabile-i Kayı Han dahi hûdûd-ı Merv şâh-î cândan Mahân şehrinde mütemekkîn olub Cengiz vâkâ'âsından Ermeniyeye ve Ahlâta rihlet ettiler Tatar-i bedkerdârın ol diyâra dahî ezrâr-ı mûkârrer olmâĝın emîr-i kâbile olan Süleyman Şâh bin Kaya Alp diyar-i Rûma teveccî etti Âzerbaycan etrâfında-

54

Ârâm edib çerâĝâh-ı mevâşî tenklakından nâşî yine vatana 'avdet niyetiyle nehr-i Fıratı ubûr ederken Süleyman Şâh ĝark olub Sungurtekin ve Gündoĝdu ve Ertuĝrul ve DüNDAR nâm dört ferzend-i bî-mânendi kaldı Sungurtekin ve Gündoĝdu 'azm-i vatan oldular Ertuĝrul ve DüNDAR ittifâk edib Yâsin ovası ve Sermelû çukurda mesken tuttular ba'de zamân Ertuĝrul raĝbet-i cihâd ile oĝlu Savcı Begi Sultân-i Rûm Ala'ud-dîn bin Keykubâd bin Gencesir ve Selçûkiye irsâl edib yaylak ve kışlak olacak bir mahal ta'yîni taleb ettiler Sultân-ı mezbûr kudûmeleriyle memnun olarak Engûriyede Karacadaĝı ta'yîn etti Ertuĝrul Gazi Sultân Ala'ud-dîn Hazretlerine Tatar cenginde nûsred edib galebesine sebab oldukda Sultân ta'zim-i bi-pâyen ve tekrîm-i ferâvân ve izhâr-ı ibtihâc ve sûrur ve iş'ar-ı imbisat-ı vûcûdeleri ile onları âramĝâh u vatan olmak üzere nevah-i Enguriyeyi ifraz eyledi mumâ-ileyhi ilâ âhîr'ul-'ömr ĝazavata sarf-u evkât edib 'ömürleri doksanı tecâviz eyledikde altı yüz seksen senesinde azm-ı Firdevs olub Söĝütcek kasabasında defn olunmuştur mumâ-ileyhin dahi üç ferzend-i dilbendi kaldı ki 'Osmân Gazi ve Gündüz Beg ve Savcı Begdir Lâkin dîvân hâne-i tâkdîrîde menşûr-i Hilâfet 'Osmân Gazi nâmına tahrîr olunmaĝla âsâr-ı necâbet-i nâsiye-i halinde vâzh ve eşkâre olmaĝın miyane-i ihvânede haiz kazbu'l-sebk devlet ve sabık hâlebe-i saltanat olub peder bulend-i âhter-i eserine iktifa ile mezmâr-i cihad ve ĝazada enguşt-numâ oldular ulemâ ve sûlehâya ikrâm ve raĝbete ve âşhab-ı enfâs-ı tayyîbeden istimdâd ve isti'aneti ve sâhîb-i kâdr-i 'Ali şeyh

Edebâli Hazretlerine ilticâsı ve ol şecere-i semere-i velâyet-i hâknâs rüyası kütüb-i tevârihide mezkûr ve meşhûrdur Selâçuka devletine za'âf-ı târî oldukda ol dûdmânın kerem dîde ve nimet-i hürdesi onlar sâlîk-i târîk-i istiklâl ve istibdâd olub her biri bir memleketde âlem-i efrâz ve mümtâz oldular amma 'Osmân ve ilâ-şân hukuk-i 'akûka tebdil etmeyüb mehmâemken tebdîde kâni idbâr olan Selçûkiyye sâye efken olurdu mumâ-ileyh hazretlerinin ba'zı ğazavâtta herakât-ı şîrânesinden nâşi Sultân Ala'ud-dîn Selçûki tabl ve âlem ve nefir ve kemer ve hânçer ve şimşir ve müzeyyen esbâb-ı sebâ mesîr ile ikrâmdan sonra Eskişehir ve İnögünü makarr-ı devletleri eyledi ba'de İnegöl ve Bilecik fetihleri müyesser olub Sultân Ala'ud-dîn dahi Tatar elinde giriftâr olmağla ekseri ümerâ-i Rûm zillî himâyet-i 'Osmâniyye iltica ve kenif-i 'inayetinde câ etmegin cülûs-ı sâ'adet manuseleri ol sâl-i Ferhunde faldân-ı itîbâr olunmuştur ki altı yüz doksan dokuz senesidir iki sene mukaddem nâmlarına hutbe okunmuş idi sâl-ı mezkûrde ta'yîn ettikleri bey'at-nâmeden 'ibarettir sâl-ı zuhûr altı yüz doksan dokuz senesidir makarr-ı saltanat Yenişehir ba'de Bursa ba'de Edirne ba'de Konstantiniyye hak subhâne ve te'ala ol-devlet-i ebed-i peyvendi el-yevm'ul kıyâm berdevâm ve berkârar edib 'idâ-i bed-kirdâr benî pâymal ve hâksâr eyleye Âmin Yâmû'in

55

Sultân 'Osmân Gazi bîn Ertuğrul Gazi veladet 607 cülûs 699

Sultân Orhân bîn 'Osmân Gazi veladet 680 cülûs 726

Gazi Hüdâvendîgâr Sultân Murat Han bin Sultân Orhân veladet 726 cülûs 761

Sultân Yıldırım Bayezîd Han ibn-i Sultân Murad Han veladet 761 cülûs 791

Sultân Muhammed Han İbn-i Sultân Yıldırım Bayezîd veladet 791 cülûs 816

Sultân Murad Han-ı sâni İbn-i Sultân Muhammed Han veladet 806 cülûs 824

Fatih Sultân Muhammed Han İbn'ul Gazi Murad Han veladet 833 cülûs 847

Sultân Bayezîd-i sâni İbn-i Fatih Sultân Muhammed Han veladet 851 cülûs 886

Sultân Selim Han İbn-i Sultân Beyazid Han veladet 875 cülûs 918

Sultân Süleyman Han İbn-i Selim Han veladet 900 cülûs 926

Sultân Selim Han İbn-i Sultân Süleyman Han veladet 930 cülûs 974

Sultân Murad Han-ı Sâlis İbn-i Sultân Selim Han veladet 952 cülûs 982

Sultân Muhammed Han Sâlis İbn-i Sultân Murad Han veladet 974 cülûs 1003

Sultân Ahmed Han İbn-i Sultân Muhammed Han Sâlis veladet 998 cülûs 1012

Sultân Mustafa Han İbn-i Sultân Muhammed Han Sâlis veladet 1000 cülûs 1026

Sultân ‘Osmân Han İbn-i Sultân Ahmet Han veladet 1013 cülûs 1027
Sultân Murad Han-ı Rabi’ İbn Sultân Ahmed Han veladet 1021 cülûs1032
Sultân İbrahim Han İbn-i Sultân Ahmed Han veladet 1034 cülûs1049
Sultân Muhammed Han-ı er-rabi’ Gazi İbn-i Sultân İbrahim Han veladet 1051
cülûs1058

Sultân Süleyman Han İbn-i Sultân İbrahim Han veladet 1052 cülûs 1099
Sultân Ahmed Han Sani İbn-i sultân İbrahim Han veladet 1053 cülûs1102
Sultân Mustafa Han İbn-i Sultân Gazi Muhammed Han veladet 1074 cülûs1106
Hazret-i es-Sultân’ül ‘azim zillellâh-u zelîl fil’âlem vasıta-i ‘akdü’s-selâtîn-i
dûrred tâcü’l-Hevakin ilâ ve hûve es-Sultân İbn’üs-Sultân İbn’üs-Sultân es-Sultân’ul
Gazi Ahmed Han İbn’üs-Sultân el-Gazi Muhammed Han lâ-zâl rayat-ı devlete bî’n-nâsr
hâfika ve âyât-ı setûte mütelevvet ‘alel meğaribde ve l-meşârikte veladet bâ sa’adet bin
seksen dört ramazanının yirmi ikinci gecesi şerer resan-ı mehd-i vücûd oldular cülûs-u
hümâyûna bin yüz on beş rebî’ülevvelinin onuncu günü serir-i sultân-ı ve örnek
Cihânbanî cülûs-ı sa’adet ma’nusleri ile müşerref oldu eyyedallâh ve evsele minel ‘amri
ilâ aksâh

56

Zikr-i selâtîn-i Çobânîyan der Memâlik-i Azerbaycan

Emir Çoban seldüz kabilesindendir ced-i’ ‘âlâsı olan Sergân evâîli halinde Cengiz
Hanın ber varta helâkından necâtına sebep olmuş idi Cengiz Han ‘azimu’ş-şân peyda
ettikde Sergân helâk olmuş bulub âhfâdına ikrâm eyledi Emir Çoban dahi ümerâ-i
devletten olub Ebu Sâ’id Bâhâdır Hankunende medâr-ı saltanat olmuş idi ba’zı husûs için
Ebu Sâ’id emri ile katl olundu sebep-i zuhûrları Emir Timurtaş bin Emir Çobânı Ebu
Sâ’id Han Rûma vâli kılmış idi ba’zı müfsidler izlâl edib dava-i saltanata düşürdüler
pederi katl olundukda havfe düşüb Mısırâ firâr eyledi sâhib-i Mısır Melîk Nasırı katledib
başını Ebu Sâ’id Hana irsâl eyledi ba’de mezbûrun oğlu Şeyh Hasan sağîr sultâna
havfından Erzen-i Rûmda ihtîfa eyledi sultân fevt olub herc u merc vâki oldukda hûruc
ve pederi ve ceddi’ etba’ini bâşına cem’ edib teseltan etmişlerdir sâl-ı zuhûr yedi yüz on
sekiz senesidir makarr-ı saltanat Rum ba’de Azerbaycan sebep-i inkırâz âhiri Çobânîyan
olan Melîk Eşrefin mezâlimi olmağla kâdı Muhîyeddîn Berdâ-i Deşt-i Kıpçâka vârup
esna-i ve ‘azde-i mezbûrun mezâlimden şikâyet eyledi Deşt-i Kıpçak Sultân-ı Cânî beg

Han istima' ettikde 'asker çekub mezbûru katletmek ile devletleri munkariz olmuştur sâl-
1 inkırâz yedi yüz elli sekiz sene mürûrındadır

Emir Çoban Selduzi

1-Emir Timurtaş 2- Şeyh Hasan Sağır 3- Melîk Eşref

Zikr-i selâtîn-i Âl-i Mûzâffer der Memâlik-i Fars ve Kirmân

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Emir Mûzâffer bin Mansur bin Gıyas'ud-dîn hâcc-
1 evâyıl halinde Lur-i buzurk Atabekleri hidmetinde olub ba'de Ergûn Han Cengiz-i
yanına varub tabl ve 'âlem sâhibi olub ba'zı memâlike vâli olmuş idi vefât ettikde oğlu
Mübârezeddîn Muhammed Mülûk-i Cengiziyeden Ebu Sâ'id Hanın nazır-ı gözdesi olub
pederi mansıbı kendûye verilmişti Ebu Sâ'id Han vefât ettikde her tarafta ümerâ istiklâl
sevdasına düşüb mezbûr Mübârezeddîn Muhammed dahi Kîrmân ve Şirâz ve Isfahânı
feth ve teshîr edib teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr yediyüz on sekiz senesidir makarr-ı
saltanat Şirâz sâl-ı inkırâz âhir el-Muzâffer Sultân Mû'tasîm ile İskender bin Ömer Şeyh
Gûrgânî beyninde kîtâl-ı şedid vâki olub me'âreke de Mû'tasîm attan düşmekle İskender
'askeri hücum ve katledib silsileleri inkırâz bulmuştur sâl-ı inkırâz yedi yüz doksan beş
sene mürûrındadır

Emir Muzaffer

1-Mübarezeddîn Mahmûd 2- Şâh Şuca' Celal'ud-dîn -Muzaffer 3- Şâh Mahmûd
4- Sultân Ahmed 5- Zeynel Âbidîn 6- Şâh Mansur 7- Şâh Yâhya 8- Sultân Mu'tasim

57

Zikr-i Mülûk-i Serbedârân der Memâlik-i Sebzevâr

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Hoca Abdürrezak bin Fazlullâh Beyhak
kârasından Baştin kâryesinden olub Cengizîlerden Ebu Sâ'id Bahadır Han hizmetinde idi
sefâhât ile bir miktar mâl-ı mîr-i ekel edib edâsı tedârîkinde iken Ebu Sâ'id Han vefâtı
haberini aldıkda mesrûr oldu kâryesine geldikde akrabası zabitlerinin zulmünden şikâyet
ettiler mezbûr hercu merc olmağla ahâlî-i kârye ile zâbit mezbûru katlettiler mezbûr vâli-
i Horâsân Ala'ud-dînin hemşire-zâdesi idi sabah oldukda kâryenin bâhâdırlarından yedi
yüz kimesne Abdurrezâkı emir nâsb edib yolunda baş ve can terkine yemin ettiler ve
harîc-i kâryede dâr ağacı dikub îmâmelerin ve kalpâkların ol darlar üzerine koyub oklarla
nişân eylediler yani ölüm eri olduklarını izhar ederlerdi bu cihetten Serbedâr dediler ba'de
vâli-i Horâsân Ala'ud-dîn üzerine hücum ve katledib istilâ ve teseltan eylemişlerdir sâl-ı
zuhûr yedi yüz otuz altı senesidir makarr-ı saltanat Sebzevâr sebeb-i inkırâz âhirleri olan

Hoca Necm'ud-dîn Timur Han tarafından ekrâd cenginde fevt olub memleketleri Timur zabtına girmiştir sâl-ı inkırâz yedi yüz seksen sene mürûrundadır

Hoca Fazlullâh

1-Hoca Abdurrezak 2- Veciyeddîn Mes'ud 3- Aka Muhammed Timur 4- Kâ İsfendiyar 5- Emir Şems'üd-dîn 6- Hoca 'Ali 7- Hoca Yâhya Kerâbi 8- Hoca Zahir el-Kerâbi 9-Pehlivan Haydar 10- Hoca Lütfullâh 11- Pehlivan Hasan (bunların silsilesi malum değildir) 12- Hoca Necm'ud-dîn

Zikr-i selâtîn-i İlkâniyân der Memâlik-i 'Irak-ı 'Arab ve Azerbaycan

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Emir Şeyh Hasan bin Emir Hüseyin bin Akboğa bin İlkân el-Celâîr-i dûdmân-ı Cengiziyede ümerâ-i İlkâniye gâh Emir ve gâh ser'asker olmalarıyla mezbûr Şeyh Hasan Ebu Sâ'id Han Cengiz-i zamânında vâli-i Rûm olmuş idi Ebu Sâ'id Han vefât ettikde Azerbaycan cânibine 'asker çekub etrâf da hayli muharebeden sonra 'Irak-ı 'Arab ile kânî olub Bağdâda teseltan eylemiştir mezbûr Hasan Buzûrk demek ile mâ'ruftur sâl-ı zuhûr yedi yüz otuz yedi senesidir makarr-ı saltanat Bağdâd sebeb-i inkırâz âhir-i Mülûk İlkâniyân olan Sultân Hüseyin üzerine Karakoyunlu tâ'ifesinden İsfahân İbn-i Kara Yusuf 'asker çeküp Hâlî kal'asında mûhâsara eyledi mezbûr Sultân Hüseyin îman ile çıkub İsfahânın önüne vardıkda ğâdredib katl etmek ile devlet-i İlkâniyân pâyâne ermiştir sâl-ı inkırâz sekiz yüz otuz altı sene mürûrundadır

1-Emir Şeyh Hasan-ı Bûzurg 2- Sultân Üveys 3- Sultân Hüseyin 4-Sultân Ahmed –Ala'ud-dîn 5- Üveys -Şeyh 'Ali –Şah Veled 6- Sultân Mahmûd 7- Sultân Hüseyin

Zikr-i Devlet-i Ümerâ-i Çağataiye der Mâverâünnehr

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Emir Gurğan ümerâ-i Çağataiyenin kibârından olmağla Ğazan Han zâlim ve te'âddi ve sefk de-ma'de hadde tecâvüz ettikde ümerâ vehme düşüb mezbûrun başına cem' oldular ve Ğazan Han muhalefetine ittifak-

58

Eylediler ol tâkrîb ile giderek teseltan eylediler zuhûr-u Timur Han bunların devleti vesîlesi olmuştur sâl-ı zuhur yedi yüz kırk beş senesidir makarr-ı saltanat Mâverâünnehr sebeb-i inkırâz Timur bunlara damat olmağla devletlerinde nâm ve şân bulmuş iken âhirleri olan Emir Hüseyini katl edib memleketlerini isti'lâ eyledi sâl-ı inkırâz yedi yüz yetmiş bir sene mürûrındadır

1-Emir Kar'în –Moslâ 2- Emir Abdullah 3- Emir Hüseyin

Zikr-i Devlet-i Emir Timur Gurkân

Sebeb-i zuhûrları Târih-i Düvelde zikr ederki Timur Bilâd-ı Maverâunnehrden Lekîş şehri kârasından Hâce İlğa nâm kâryede sâkin-i paşmak dikici bir fakirin oğlu olub Nisâ canibinden Cengize ittisâli var idi kemâl-i fakrından hırsızlık edib bir gece bir ğanem sirka ettikde çoban ok ile vurub topal eyledi sirka töhmeti ile Sultân huzuruna getûrulub sâlb etmek murad ettik de oğlu rica edib yanına aldı ve giderek mûlteftî olub hemşiresini tecviz eyledi dâmat manasına Gurkân ol zamân lakabı oldu ba'de veli nimetine hurûc edib memâlike isti'lâ eyledi lâkin ekseri tevârihte Timur bin Emir Toragan Cengiz ile cedd-i rabia'da ictimâ' edib pederi kibâr-ı ümerâdan olub ayağını cenkte ok dokunub 'urc-u hâsıl ve Emir Hüseyin mezbûre dâmat olub ba'de mülûkünü isti'lâ eyledi deyu mezkûrdur vel'ûhdet'ül 'aleyhim sâl-ı zuhûr yedi yüz yetmiş bir senesidir makarr-ı saltanat Semerkand sâl-ı vefât sekiz yüz yirmi sene mürûrundadır mezbûr Timur ekser memâlike isti'lâ ve evlâdı beyninde taksim etmek ile mufasssâlattan tahrîr olduĝu üzere evlâd u ahfâdı şu'be-i kesireye münşâ'ibe olmuştur meşhûre olan üç şû'besi zikr ile iktifa olundu

Zikr-i Şu'be-i Timur Gûrkân der Horâsân ve Mâverâunnehr ve Türkistân

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Şâhruh bin Timur pederi Timur isti'lâ eylediĝi memâlikten Horâsâna vâli edib ba'de Maverâunnehri isti'lâ etmek ile ol diyarda teseltan eylemiştir sâl-ı zuhûr sekiz yüz dokuz senesidir makarr-ı saltanat Horâsân sebeb-i inkırâz âhirleri olan Abdullatif Mirzâ zâlim ve cebbâr ve seffâk olmaĝla kâlub kendiden teneffûr edib ittifak ile katl etmeleriyle Şâhruh oğlu Uluĝ Begden olan Maverûnnehr selâtîn-i silsilesi munkariz oldu sâl-ı inkırâz sekiz yüz elli dört sene mürûrundadır

1-Şâhruh bin Timur Gurgân 2-Muĝiseddîn Mirzâ Uluĝ Beg 3- Abdullâtif Mirzâ

Zikr-i Şu'be-i Timur Gûrkân der Fars

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Mirzâ Pir Muhammed bin Ömer Şeyh bin Timur cedd-i Timur bilâd-ı Farsı temlik etmek ile teseltan eylediler sâl-ı zuhur yedi yüz yirmi senesidir makarr-ı saltanat Isfahân ve Şirâz sebeb-i inkırâz âhirleri olan Muhammed Zamân Mirzâ eyyâmında ol memâlike Şâh İsmâ'îl-i Safevi isti'lâ eyleyüb mezbûr Muhammed Sultâna Kâbil yanına varub ana Belhi vermiş idi bir me'âreke de nehr-i kenki genge düşüb vefât etmek ile ol taraftan Ömer şeyh silsilesi munkariz olmuştur sâl-ı inkırâz

Ömer Şeyh

1-Mirzâ Pir Muhammed 2- Mirzâ Rüstem 3- Mirzâ İskender 4- Mirzâ Seydi Ahmed 5- Mirzâ Baykar 6- Mirzâ Ömer Şeyh 7- Mirzâ Sultân Sencer 8- Mirzâ Muzaffer 9- Mirzâ Mansur 10- Mirzâ Hüseyin 11- Mirzâ Bedi'uz-zaman Muhammed Memun 12- Muhammed Zamân Mirzâ

Zikr-i Şu'be-i Timur der Endecan ve Ferğana ve Kâbil Hind

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Mirzâ Ömer Şeyh Şu'be-i Timurdan Sultân Horâsân ve 'Irakeyn ve Azerbaycan olan Sultân Ebu Sâ'id bin Muhammed Bakırın Halîl Sultân bin Mirân Şâh bin Timur Gurgân oğlu olup mezbûr-i pederi Ebu Sâ'id ümerâdan bir gürûh ile Endecan Özcend ve Fergânaya gönderüb vâli eyledi olduğu ol bilâd-ı tâ'ifeyi Moğol isti'lâsından tadhîr ve hafz edib Mülûk-i Moğol ile cenk ve harb ederek istiklal bulub teseltan eyledi ve hala vaktimiz olan bin yüz otuz sekiz senesine dek pâdişâh-ı Hind olanlar bu gürûhtandır sâl-ı zuhûr hicretin sekiz yüz yetmiş üç senesidir makarr-ı saltanat Memâlik-i Hindden Endecan ve Kâbil

1-Mirzâ Ömer Şeyh Pir Sultân Ebu Sâ'id bin Muhammed Bakır bin Halîl Sultân bin Mirân Şâh bin Timur Gurgân 2- Zâhir'üd-dîn Muhammed Baber Pâdişâh 3- Nasir'ud-dîn Muhammed Hümayun Pâdişâh 4- Celal'ud-dîn Muhammed Ekber Pâdişâh 5- Nûru'd-dîn Cihângir 6- Muhammed Şehriyâr Pâdişâh 7- Baysungur 8- Şâh Cihân Muhammed Hürrem Pâdişâh 9- Evrenkzib Pâdişâh 10- Şâh 'Alem 11- Mu'izzeddîn 12- Muhammed Şâh (hala pâdişâh-ı Hinde mumâileyhtir)

Zikr-i Mülûk-i Terâkeme

Türkmen ta'bir olunan tâ'ife-i Türkistândan mukâddimen Horâsânda rihlet eden Türkden bir sınıftır ba'de bilâde teferrik edib ve kendilerinden sonra hûruc edenler onlara mülhak olup tevellüd ve tenâsül dahi derkâr olmağla kesret buldular ğaza tâ'ifeside onlarda münderic olup onlara dahi Türkmen ıtlâk olundu Türkmen kebâil-i müteferrika olup aşâ'îr ve budunun 'âdde ve ihsâsı mümkün değildir pes imdi tâ'ife-i mezbûreden dört kabile boy begleri mertebe-i saltanata vâsıl ve meşhûr olmaları ile 'al-i hiddetin her biri zikrolunur inşallâh-u te'ala

Zikr-i Mülûk-i Karakoyunlu der Azerbaycan ve 'Irakeyn

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Bayram Hoca Terâkemedin Karakoyunlu kabilesinin boy beği olup Sultân Ahmet bin İdris hizmetinde idi Sultân vefât ettikde Mûsula isti'lâ ile

hükûmet eyledi ba'de oğlu Kara Muhammed Turmuş pederi yoluna süluk ba'de Muhammedîn oğlu Kara Yusuf hûruc ve Azerbaycan ve 'Irakta teseltan eyledi mezbûrdan sonra evlâdı iki fırka olub bir fırkası Azerbaycanda ve bir fırkası Bağdâdda hükûmet eylediler ba'de Azerbaycan hâkimlerinden Mülklerin ahz edib mecmû' devlet Azerbaycanda olan fırkaya münhasira olmuştur sâl-ı zuhûr yediyüz yetmiş yedi senesidir makarr-ı saltanat Tebriz sebab-i inkırâz âhir-i gürûh Azerbaycan olan Hasan 'Ali üzerine Akkoyunlu mülûkünden Hasan beg 'asker çekub mezbûru esir ve katl etmek ile devletlerine inkırâz gelmiştir sâl-ı inkırâz sekiz yüz yetmiş üç sene mürûrundadır

60

Bayram Hoca -Kara Muhammed Turmuş

1-Kara Yusuf 2- İskender 3- Mirzâ Ebu Sâ'id 4- Cihân şâh 5- Hasan Ali

Zikr-i Fırka-i Mülûk-i Karakoyunlu

1-Emirşâh Muhammed bin Kara Yusuf 2- Emir Espan 3- Emir Fulâd

Zikr-i Mülûk-i Akkoyunlu der Memâlik-i Azerbaycan ve 'Irakeyn

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Kara İlik 'Osmân Türkman tâ'ifesinden ve şeca'ati ile mâ'ruf olub ve kabilesi i'aneti ile Diyarbekre isti'lâ etmiş idi vefât ettikde oğlu Âli beg ba'de Hasan Tavi'l 'Irakeyn ve Farsa ve Kirmâna isti'lâ edib teseltan eylemiştir mezbûr Hasan Fatih Sultân Muhammed ile Azerbaycanda muhabere edib ber 'ilâ Tebnece Kahramanı Osmanı yendiği meşhûrdur sâl-ı zuhûr sekiz yüz yetmiş dört senesidir O der Memâlik-i Diyarbekr ba'de Azerbaycan ve 'Irak sebab-i inkırâz âhirleri olan Murad beg âsırında üzerlerine Melik-i Revâfiz Şâh İsmâ'il safevi 'asker gönderüb mukâtele eyledikleri halde mağlûb olub katl olunmağla devletleri inkırâz bulub Safeviyeye intikâl etmiştir sâl-ı inkırâz dokuz yüz yirmi sene mürûrundadır

Zikr-i Mülûk-i Zulkâdiriyye ez-Terâkeme der Elbistan ve Marâş

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Zeyn'ud-dîn Karaca bin Zulkâdir bin Halîl el-Türkman-i şecî' ve bahadır olub kendü kavmi ile ğazalarda Şâm vâlilerine i'anet ve nusret ederdi cenglerde mezbûreden kâtî çok şeca'at zuhur edib ümerâ-i Mısır ve Şâm ana ikrâm etmeleriyle ğazalarda Emvâl-ı Kesîreye mâlik olub ol târik ile 'asker peyda ve celb kılub edib elbistanı isti'lâ eyledi ve yevmen fe yevmen nâm ve Şân ve memleketleri ziyâde oldu Mülûk-i Farsdan Kisrâ-i Ânuşirvâne intisabları olmak üzere mâ'ruftur sâl-ı zuhur yedi yüz kırk senesidir makarr-ı saltanat Elbistan ve Marâş sebab-i inkırâz âhirleri olan 'Ali Beg İbn-i Şahsûvar Sultân Selim Han 'Osmân-i Rahmetullâh-i âleyh ile Mısır ve

Şâm fetihlerinde bulunub hedemât-ı celilesi sebkât etmiş idi ba'de Sultân Süleyman Hazretlerinin veziri Ferhat Paşa ba'zı husûs için mezbûre hased ve 'adavet etmek ile Sultân Süleymana ğamz edüb evlâdı ve ensabı ile mezbûru katl etmeğe izin aldıkda yirmi bin atlı ile 'acem seferi bahânesiyle revan oldu Tokata ğarib oldukda müşâvere için-

61

Mezbûr 'Ali Begi ordusuna dâvet eyleyüb olduğu kaza ve kâder cemi' evlâdı ile geldikde Ferhat Paşa cümlesini katl etmek ile silsilelerine inkırâz gelüb memleketleri Devlet-i 'Osmâniye intikâl eyledi sâl-ı inkırâz dokuz yüz yirmi sekiz sene mürûrundadır

1- Zeyn'ud-dîn Karaca 2-Halîl Beg 3- Sevli Beg 4- Mahmûd Beg 5- Süleyman Beg 6- Arslan Beg 7- Şahsuvar Beg 8- Şâh Budak 9- 'Ala'ud-devle 10- 'Ali Beg

Zikr-i Mülûk-i Ramazaniyye ez-Terâkeme der Adana

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Ahmed Beg ibn-i Ramazan Türkman kabilesi kuvveti ile Adana ve Sisi isti'lâ edib Şâm vâilileri ile cenk ve sulh üzere idi ba'de nâm ve Şân sahibi olub ol tarafa isti'lâ ve teseltan eyledi sâl-ı zuhûr yediyüz seksen senesidir dar'ul-mülûk Adana sebeb-i inkırâz afitâb-i Devlet-i 'Osmâniye etrâf-ı memâlike pertev endâz oldukda sâir düvel-i müzmahil olmağla şuma' hacet kalmaz oldukda sabâh manaları zuhûr edib âhirleri olan Muhammed Beg asrında memleketleri zamime-i memleketi 'Osmâniyye olmuştur mezbûrlardan Kubâd Paşa bin Halîl Beg ve oğlu Süleyman Paşa Devlet-i Aliyyede ba'zı vilâyetlere vâli olmuştur sâl-ı inkırâz mazbut değildir

1-Ahmet Beg benî Ramazan -'Osmân Beg -'Alvan Beg -Muhammed Beg 2- İbrahim Beg -İbrahim Beg 3- Hamza Beg 4- Davud Beg 5- Halîl Beg 6- Mahmûd Beg 7- Piri Beg 8- Derviş Beg 9- İbrahim Beg

Zikr-i Devlet-i Çerâkese der Mısır ve Şâm

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Melîk Zâhîr Seyf'ud-dîn Berkuk Çerkes-i Atabeği Beliğanın memlûkü idi mezbûr vefât ettikde halden hale intikâl ederek Emir-i Hâc oldu mülûk-u etrak-ı Mısriyyenin âhiri olan Melîk Sâlih Atabek olub umur-u devlet cümle anın yedinde idi mezbûr Melîk Sâlih Sağir olmağla Emir memlekete muzdârîb olub ba'zı müfsîdler umura müdâhale tama'ına düşüyorlar deyu gazât ve ümera ve ulemayı cem' ve müşâvereden sonra Melîk Sâlihi hâl' eyleyüb Berkuk Sultân-ı Mısır oldu sâl-ı zuhûr yedi yüz seksen iki senesidir Dâr-ı Mülûk Kâhire sebeb-i inkırâz Mülûk-i Mısır zulm ve fesâd ve ihlâk-ı 'iba'de başlayüb nâsın emvâlini müsadere eylediler zamânlarında

ayât-i mevâris ile âmel olunmaz oldu husûsân Sultân Ğavrının ‘askeri ittihâz eylediği memâlikin zulm ve fesâdlarına nihâyet yok idi pes zâ’fa ve mazlûmana dergâhı hakka gece ve gündüz teveccüh ve niyaz edib ol gürühun gâilesi bertâraf olmak üzere tazarru’ ve dua’ eylediler mûcîb’ed-da’vet celle celâlûh dua’ların kabul edib-

62

Sâhib kırân zamân ve kahraman-ı ‘Osmâniyan merhûm ve mağfûrla Sultân Selim Han ol-ezâ-yı emâte için mülhem oldukda evvelâ Halebde Sultân Gavri ile cenk eyledikde mezbûr katl olunub ve Mısırâ teşrif buyurdıklarında âhir-i Çerâkese olan Melîk Tuman Bay-ı Bâb-ı Züveylede sâlb etmek ile devletlerine inkırâz gelüb iklim-i Mısır sâye-i vilâyet-i ‘Osmâniyeye vâsıl oldu fâl mülûkû’l-lahel-vâhîd’ul kâhhâr sâl-ı inkırâz dokuz yüz yirmi iki sene mürûründadır

1-Melîk Tahir Seyf’ud-dîn Berkuk 2- Melîk Ferc 3- Melîk Mansur Abdul’aziz 4- Ebu Fazıl el-Müste’in Billâh İsmâ’il 5- Melîk Müeyyid Şeyh Kanevi 6- Melîk Muzaffer Ahmed 7- Melîk Tahir Tatas 8- Melîk Sâlih Muhammed 9- Melîk Eşref Barspay 10- Melîk ‘Aziz Ebul Mehâsir 11- Ebu Sâ’id Çakmak ez-Zahiri 12- Melîk Mansur Eb’ul Se’âdar ‘Osmân 13- Melîk Eşref İnal 14- Ebul Feth Ahmed 15- Melîk Zâhir Hoş Kâdem 16- Melîk Tahir Balbay 17- Melîk Tahir Timur Buğa 18- Melîk Eşref Ebu Nâsir 19- Melîk Nasar Ebul Se’âdet Muhammed 20- Melîk Tahir Ebu Sâ’id Kansu 21- Melîk Eşref Canbolat 22- Melîk ‘Adil Tumanbay 23- Melîk Eşref Kasnu Gavri 24- Tumanbây ila Şeref-i

Zikr-i Hanân-ı Kırım

Kırım Hanları Cûci bin Cengiz Han neslindendir sebab-i zuhûrları mezbûrların ibtidâsı olub Kırım dâr-ı Melîk Bahçesarâyı bina eden Muhammed Han Bârak Han bin Gâvri bin Ers Han katl olundukdan sonra ümerâ-i ve rûesâyı ulus ittifakı ile serir-i hanîyyete geçub gazalar etmek ile cem’î kesir ve şân-ı ‘azim olmuştu vefât edib oğlu Hacı Giray Han bin Muhammed Sultân bin Timur Sultân bin Timur Kutluk bin Timur Melîk bin Ers Han bin Çimtay bin Eberzend bin Sâsbuncay bin Tuli bin Averde bin Cûci bin Cengiz cânşini olub Giray lafızı iptida mezbûrun ismine ilhak olunub ba’de evlâdında dahi iltizam olundu liken sebab-i zafer bulmadık mezbûr dahi vefât eyledikde şâyeste-i hanîyet on iki oğlu kalmağla beyinlerine niza’ düşüb hârb ve kıtâl derkâr oldu birisi birkaç gün han olub âkabince birisi dahi olur idi fîtneler peyda olub bilâd-ı hârb oldu içlerinden Mengli Giray Han-ı kibar-ı ümerâ-i Kırımdan Emnek Beg mu’âveneti ile birkaç gün han

olub ba’de birâderi galebe etmek ile Karadeniz sahilinde Ceneviz yedinde olan Menkûb kal’asına firâr edib Frengi iltica ile yanlarında kalmış idi Gedik Ahmed Paşa kal’ayı mezbûreyi kâhriyle feth ve ahâlîsini esir eyledikde Mengli Giray Hanı ma’lûm edînûb ikrâm ile Konstantiniyyeye getirdi merhum mağfurla Fatih Sultân Muhammed Han ikrâm edib bir saray-ı âliye kondurdu ve ta’yînat ve cevâ’iz ve revâtîb ile mütteyib eyledi ba’de Emir-i Kebir Emnek Begden mektub ve Kırım ‘ulema ve sâlihâsından muhazar gelüb Kırım hâli kâlmağla taraf-ı saltanattan Kırım Mengli Giray Han tevcih olunub ol diyâr-ı zemine bilâd-ı ‘Osmâniye olmak üzere taraflardan niyâbeten mezbûru irsâl etmeleri niyâz olunmağla mesâ’ide olunub mumâ-ileyh tabıl ve ‘alem ‘ita olunub irsâl olundu ‘iyan-ı bilâd ve ulûsât kudûmi ile mesrur ve istikbal edib âba ve ecdâd-ı seririne iclâs eylediler sâl-ı zuhûr sekiz yüz otuz senesidir dâr-ı Mülûk-i Kırım bilâdeden Bahçesarây silsileleri ile yûmna hezâmesinde efroz serir-i ganiyettedir-

---

“Giray lafzının sebebine zaferyab olmayanlar ma’lûm ğark olsun ki lafız-ı Giray Girayiden alınmıştır ki Farsîde ulu pâdişâh ve Arabide el vâsıl manasındadır Târîh-i Behmeni kâvli üzere ki lafzın kıyaniyana ibtidâ zâl getürüb bendelikde ve kararda istiğmal olunmak için keyvandanahs edib kiba’de kıkbar tesmiye eyledi ve şems fahri dahi ki lafzını te’yyid edib Şâh ânâm Şeyhebu İshak Ey külah-ı tursek afserki deyu nazm buyurmuşlardır Pâdişahınmeram-ı maksudlerin tiz vâsıl oldukları için tâ’ife-i Tatar sâki el-keîâm olmağla Giray demek de sıklat kelim meşâhiresiyle yani terk edüb Giray lafzını ihtiyâr eylediler ulu tedbîr sahibi manasındadır Hurre Muhammed Taib”

63

Ve ma’aden-ı müesser ve mefâhîr olan dudman-ı ‘Osmâniyye haffet bî’aniyat es-sâmdaniyyenin hayr endiş ve sâdakât kîşi olub dîn ve devlet nice hizmet-i celileleri sebkât etmiştir el-yem’ul-kıyam son eleyhide ber-devâm olalar

1-Mengli Giray Han 2- Muhammed Giray 3- Gazi Giray Han 4- Sâ’adet Giray 5- İslâm Giray 6-Sâhib Giray -Mübarek Giray 7- Devlet Giray 8- Muhammed Giray -Mübarek Giray 9- İslâm Giray 10- Gazi Giray 11- Fetih Giray 12- Selamet Giray 13- Canbek Giray 14- Muhammed Giray-Sâ’adet 15- ‘Înâyet Giray 16- Bahadır Giray 17- Muhammed Giray -Mübark Giray 18- İslâm Giray 19- ‘Adil Giray 20- Hacı Selim Giray 21- Murad Giray 22- Hacı Giray 23- Sâ’adet Giray 24- Sefâ Giray 25- Devlet Giray 26-

Gazi Giray 27- Kaplan Giray 28- Kânih Devlet Giray 29- Mengli Giray (hala mesnedâriserir-ihiyanet olan mumâ-ileyhdır)

Zikr-i Mülûk-i Özbekiyye der Maverâunnehr

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Ebul Hayır Han ki Cûci bin Cengiz neslinden Özbek Han evlâdındır Çağatay bin Cengiz evlâdından olub Deşt-i Kıpçak hâkimi olan Mahmûd Hoca bin Yunus Hanı şikârgâhta ok ile katl edib Deştte serir-i hâniyete cülûs etmiş idi ba'de kuvvet ve şân-i 'azim olub bilâd-ı Maverâunnehre ve Horâsâna isti'lâ eylemiştir sâl-ı zuhûr sekiz yüz otuz beş senesidir dâr-ı Mülk Deşt ba'de Buhara ve Semerkand mezbûr Ebu Hayrın oğlunun oğlu Şeybek Han Şâh İsmâ'il safevi ile 'azim me'ârîkeler edib mezbûr Şah İsmail 'Ali el-Ğafle basûb katl ettikde kellesini cevahir ile murassa' edib anınla şarab içtüğü menkûldur hâlâ Maverâunnehr hâkimi mezbûr Ebul Hâyır Han silsilesindir 'akide-i ehl-i sünnet üzere ve Hânefi'ul-mezhebdır

1-Ebul Hayr Han –*Muhammed Han* 2-Şeyh Cüneyd Han 3- ŞeybekHan –*BudakHan -Mahmûd Sultân-Cani Beg* 4- Kuçgenci Han 5- Ebu Sâ'id Han 6- Abdullah Han 7- Abdullah Han 8- Abdullatif Han 9- Budak Han 10- Piri Han 11- İskender Han 12- Abdullah Han 13- İmâm Kuli Han 14- Nâdir Muhammed Han 15- Abdul'aziz Han

Zikr-i benî Vattas der Mağrîb-i 'Aksa

Vattas tesmiye olunduğu ced-î ilâları Mülûk-i benî Merreyn hizmetinde olub önlerinde taşt getürürdü ba'de rütbe-i vezârete vâsıl oldu evlâdı tavnâş demeden âr edib vattâsı kâlb eylediler sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Mevlây Ebu Zekeriya el-Vattasinin kâvim ve kâbilesi başına cem' olub ehl-i Fas Merreyn, Abdulhâk hazretlerini katl eyledikten sonra üzerlerine Emir nasb eyledikleri Şerîf Muhammed bin 'İmrân el-'ulevi ile-

64

Münâzaa' eyledi şerîf mezkûr Vattasilerle mukabeleden 'acz olmağla Fası ve saltanatını Yahyaya teslim eyledi sâl-ı zuhûr sekiz yüz yetmiş altı senesidir dâr-ı Mülk Fas sebeb-i inkırâz Mülûk-i Merâkeşden Şerîf Muhammed Merâkeşin âhir-i benî Vattas olan Mevlây Ebu Hasun üzerine 'asker çekub memleketi Fası elinden almağla Ebu Hasun firâr edib nâbûd ve nâpeyda oldu ve silsilelerine inkırâz geldi sâl-ı inkırâz dokuz yüz elli altı sene mürûrundadır

1-Mevlay Zekeriyya 2-Mevlay Şeyh 3-Mevlay Muhammed Purnekâl 4-Mevlay Ebu Cûn 5-Mevlay Ahmed 6- Mevlay Muhammed 7-Mevlay Ebu Hasun

Zikr-i Mülûk-i ‘Acem ki onlara Safeviyye Kızılbaş dahi derler

Cümlesi sebbâb-ı râfızîdir içlerinden ba’zıları şer’an ehl-i sünnet mezhebin ihtiyâr eylediği efvâh-ı nâsda mezkûrdur sebab-i zuhûrları ol Mülûk-i Safeviyye olan Şâh İsmâ’îl İbn-i Haydar bin Cüneyd ki silsilesi meşâyih-i kibariden Şeyh Safeviyyi Erdebiliye müntehiyîr olur pederinden sâğir kâlub Çilânede terbiye olmağla Cilân ve Mazenderan halkından râfızî ve ilhâd ve zındike ta’allüm edib kebir oldukda pederi müridlerin başına cem’ edib delâlete düştüler ve râfızî ve sebbâbinin hilatından oldular pes adını Şâh ve başına tac koyub teseltan ve etrâf-ı bilâda tasallut eyledi pederi Şeyh Haydar ba’zı ğazavata teveccüh ettikde müridlerinin başlarına çukadan kırmızı bôrk ilbâs etmek ile Kızılbaş tesmiye olundular sâl-ı zuhûr hicret-i nübüviyyeden ‘aleyhi efdâlüt-tâhiyyenin dokuz yüz altı senesindedir makarr-ı saltanat evvela Tebriz ba’de Gazvin ba’de Isfahân sebab-i inkırâz âhir-i Mülûk ‘acem olan Şâh Hüseyin târik-i islâfz sülûk etmediğinden nâş-i ahâlî-i devletinin ekseri kendinden rû-kerdân olub Havvâs-ı devletinden ba’zıları hafiyeten Kandahar etrâfında Afganiyan gürühundan göçer evvel-i tâ’ifesinin bir cemaatine âşiret begi olub bir tarik ile Kândahara duhul ve isti’lâ eden Emir Âvis vefât ettikde Canışini olan oğlu Emir Muhammed haber gönderüb Isfahân teshîrine tahriz eylediler ol dahi Afganiyandan bir miktar ‘asker ile tahtkâh-ı Şâh-ı ‘Acem olan Isfahâna hücum ve muhasara edib îyan-ı devlet ve rûesâ-i ‘askerinin ittifaka gelmehileri olmamağla mezbûru def’â kâdir olmayub eyyâmı muhasara ve tazyik imtidadı ile ahâlî şehre muzattar ve muzdarib olduklarından Nâçar Şâh-ı mezbûr aman ile Emir Mahmûda varub Isfahânı teslim etmek ile devletlerine inkırâz gelmiştir sâl-ı inkırâz bin yüz otuz beş senesi mürûrundadır

1-Şâh ‘İsmâ’îl 2-Tahmasb 3- Şâh İsmâ’îl 4- Sultân Muhammed Hudabends 5-Şâh ‘Abbas –*Cihângir Mirzâ*6- Şâh Sufî 7- Şâh ‘Abbas 8- Şâh sudi (Süleyman tesmiye olmuştur) 9- Şah Hüseyin

65

Zikr-i Mülûk-i Mağrib der Fas ve Merâkeş

Sebeb-i zuhûrları cedleri olan Şeyh Muhammed el-Mehdi Mülûk-i mağrib neslinden olub âbid ve zâhid kimesne idi daima emr-i mâ’ruf ve neh-yi ‘anil münker ederler idi bir vakte de ‘azm-i hâc olub ba’de geldikde üç yüz miktar süvari ile kâfire ğaza eyledi bir müddetten sonra oğulları Merâkeşe istilâ edib ve benî Vattassaden dahi Fası ağz edib teseltan eylemişlerdir sâl-ı zuhûr dokuz yüz yirmi bir senesindedir makarr-ı

saltanat Merâkeş ve Fas hala Fas ve Merâkeşde mesned-nişin olanlar Şeyh Muhammed silsilesiden olmak üzeredir

Şeref Şeyh Muhammed Mehdi

1-Şerîf Ahmed 2- Şerîf Muhammed 3- Mevlây Abdullah 4- Mevlây Muhammed
5- Mevlây Abdu'l-melîk 6- Mevlây Ahmed

Zikr-i Rûm-ı sâniye

Ki benî Esfer bunlardır İbn-i hakimâ-yi nasrânî târîhinde Mülûk-i Rûma devlet Mülûk-i Yûnândan intikâl eyledi ve Rum Frengden ibarettir kâide-i memleketleri olan bilâd-ı Alamanyadan Rûmîyye-yi 'uzma idi evvel-i Kıyâsere Agustos Yunanilere galebe eyledikde mecmu' bir memleket oldu Konstantinus Melîk-i Rûm oldukda medîne-i Buzantiyayı bina edib kendi ismiyle Konstantiniyye tesmiye eyledi deyu takrir eder Rum tesmiyesi Medîne-i Rûmiyyeye müntesib olduklarıdır ki ol şehir-i zuhûr Rûmîden dört yüz sene mukaddem Rumas bina etmiştir Mülûk-i Rûmdan Agustos Kâysere vâlisi hâmile iken vefât edib batını şek ve ihrac olunmakla lisanlarından şakk-i bâtin manasına Kayser tesmiye olundu ve mezbûr ve evlâdı Bezinisa tevellüd etmedi deyu tefahir ederlerdi benî Esfer deyu mezkûr olan dahi mezbûrlardır kezâ fit-târîh-i düvel tâ'ife-i mezbûr cümlesi Esfer bin Bağır bin 'İsa bin İshâk bin İbrahim 'aleyhi's-selâm evlâdı olmak üzere mezkûrdur Kayser lakabı ile mülakkab olan Kefere-i Mülûk-i Rûm iki sınıftır bir sınıfı 'ubde-i esnâmdır bir sınıfı Nasâridir Mülûk-i Rumdan istibdad ve istiklâl 'idda edib teseltan edenler bî şumârdır lâkin ketep tevârîh-i İslâmiyede mufassâlen ahvâli tahrîr olunan ekallı kâlil olmağla ba'zıları tahrîr olundu

Fırkâ-i evvel-i Rûm 'Ubde-i Esnâm

Sebeb-i zuhûrları kızıl elma dedikleri Rûmîyye-i Kebiri şehrini bina eden Rumelis ve Romanis neslinden Agustos Kayser-i Yûnân üzerine 'asker çekub mülûkleri olan Flubetreyi katlve memleket-i Yûnânî kendi memleketlerine zem' etmek ile memleket-i Yûnân ve Rûmîyye bir olub şânları 'azim oldu sâl-ı zuhûr hübü-tı Âdem 'aleyhiselâmın beş bin beş yüz yirmi sekiz senesindedir dâr-ı Mülk Rûmîyye-i Kebiri İbn-i Esir Kâmilde der ki ol Mülûk-i Rûmdan ahirine varınca tevayif-i Mülûk-i makûlesidir her birinde ihtilâfat-ı kesire vardır fakat fırka-i sâniyede Konstantinden Herakle varınca 'itimat olunur sebeb-i inkırâz ol fırka-i sâniye olan Konstantin dîn-i nasâraya mühtedi olub pederinin şerikleri Makyîmanus ve Maksityus ile cenk ve harb ve kıtalleri harben eyledi mesfurler halik oldukda isti'lâ eyledi-

Ve medîne-i Konstantiniyeyi bina edib dar-ı mülk edindi sâl-ı inkırâz hübûtta beş bin dokuz yüz kırk bir sene mürûründadır mezbûr Agustos âhir-i Mülûk Yûnânîyan olan Flubetreyi katle ve cemi' Memâlik-i Yûnânı isti'lâ etmekle Yûnânîyyun bil-küllîye müzmehîl ve Rum hükmüne dâhil olub Mısır ve İskenderiye ve Şâm ve beyt-i Makdise dahi mâlik olmağın Yûnâniler beyninde İskendernice ise bu dahi Rûmîler beyninde 'azim u şân sahibi olmuştur dîn-i nasârayı terk ve sâibiyye ve 'ubde-i esnâm dînini ihtiyâr etmek ile gürûh-u nasârayı tetbi' ve katle mübaşeret eden meşhûr Dekyanus bu gürûhtandır ki 'ashâb-ı kehf mesfurun havfından firâr edib ğare girdiler hikâyeleri Kur'ân-ı'azimu's-şânda mezkûrdur ve mezbûr tâ'ifeden Taybaryus âsırında Hazreti 'Îsâ 'aleyhi's-selâma sîmandan ref' olundu ve mezbûrlardan Fludiyus zamânında nasâranın ze'âm-ı bâtâli üzerine Mesih 'aleyhi's-selâm sâlb olduğu ağaç tâ'ife-i Yehuda elinden nasâraya intikâl edib nasâra ol-günü rûz-i sūrûr ve hubur ve şadımâni bulub hatta 'ayd-i sâlib eyledi müsemmi bayram ittihâz eylediler

Zikr-i Fırkâ-i sâniye Rum ez-Nasâra

Sebeb-i zuhûrları ibtidâları olan Konstantin bir rüya görüb 'ubde-i evsan dîninden rücû ve tanassur eyledi pederi Kostan şerikleri ile cenk ve cidâlde iken onlar helâk olub mülkde teferrüd eyledi Mülûk-i Kıyâsereden ibtidâ tanassur edib dîn-i nasâra üzerine kital eden mezbûrdur mukaddemâ ismi Buzantma olan Konstantiyyeyi bina edib dar-ı mülûk eyledi Târîh-i Düvelde nakleder ki Süleyman 'aleyhi's-selâm ğazavatta hâlâ Konstantiniyye mevzi'ine teşrif buyurub hâlâ saray-ı âli olan mevzi-i Dılkeş ve Hürremi görmek ile istidlal için ol mâhaller bir köşk ceğiz bina olunması emreyledi vezir-i Asaf Ayasofya mevziini ihtiyâr eyledi bâki 'askeri at meydanına kondular ve Târîh-i Buldan'da zikr ederki Îsâ 'aleyhi's-selâm Konstantiniyye âlem-i seyahatte dâhil olub ol-şehre bereket ile dua eyledi mukâddimen mevzi'i Konstantiniyyenin etrâf-ı erbâisi bahr olub gemiler yürür idi ve cezîre idi sonra ba'zı Melûk ber-canibin doldurdu sâl-ı zuhûr hübûtta beş bin dokuz yüz bir senesidir makarr-ı saltanat Konstantiniyye sebeb-i inkırâz âhir-i Kıyâsere nasâri olan Konstantin üzerine cennet mekân Firdevs-i 'aşıyan Merhum Fatih Sultân Muhammed Han sefer edib ve Konstantiniyeyi feth edib esna-i cenkde mesfur katl olunmakla munkariz olmuşlardır sâl-ı inkırâz hicretten sekiz yüz elli yedi sene mürûründadır Rûmîyye-i sâniye mülûkünün âsırlarında vakâ-i ashâb kehf ve kıssâ-i Ebi Süfyan makûlesi nice hikayat zuhûr etmek ile ba'zıları yazılmak iktiza eyledi sâir

Mülûk nasâranın isimleri şöhet bulmayub tahrîrinde bir faide-i mülâhazası ma'dûm olduğundan nâşi tayy olunmuştur Konstantin mezbûr ibtidâları olub âhirleri diğer Konstantiniyyedir ki Fatih Sultân Muhammed Han hazretleri İstanbulu anın almıştır mecmû'î doksan neferdir âshab-ı Kehf nevmeden bi-dâr olduğu bu gürûhtan Bedus Ekber gününde vâki olmuştur ve Resul-u Ekrem Sâllallâh-u 'aleyhive sellem ba'âs olundukda tarâf-ı şerîfnden nâme gönderdiği ve sâhih-i Buharide zikr olunduğu-

67

Üzere Ebu Sufyan bin harbden Resul Ekrem Sâllallâh-u 'aleyhive sellem evsaf-ı cemilesini sual eden Herkul bu tâ'ifedendir

Zikr-i Devlet-i Frence

Mülûk Frence Mülûk Frengin akdâmı ve akvasıdır hatta bir vâkitte Kayseriyyet onlara intikâl edib Casar ve imparator tesmiye olundular bâis buki Frence mülûkünden kebir mâ'nasına Mağnus telkib olunan Karlos âsırında İtalya sakâni olan Lorengubardi Kavm-i Rûmiyeyi ğaret eyledikde ahâlîsi mezbûrdan istimdad etmeleri ile mesfûr dahi 'asker cem' edib Lorengubardi ile cenkten sonra galebe olub cümlesini dîn-i nasrâniyete tâhvil eyledi ve pâpâya muhalif olanlar cenk ve harb ile pâpâya minkad etmegin pâpâ mezbûrun başına tac giydurub Kumame müftahını teslim eyledi pes Karlos ol gün imparator yani Kayser oldu mezbûr Karlos Frence beyninde Yûnânlılarda İskender Rûmîlerde Agustus gibi cihângir olmak üzere meşhûrdur sebab-i zuhûrları Agustus Kayser Memâlike isti'lâ edib mezbûrları Cermanya-i Fevkaniden ki Alamandan 'ibarettir Cermaniya-i tahtını yed iclâs eyledikde üzerlerine Kıyâsere tarafından emir nasb olunurdu Kıyâserenin za'âfını müşahede eylediklerinde zulûmlerinden dahi bî-tâkât olmuşlar idi Rûmî ve Kıyâsere ümerâsını diyarlarından ihraç edib Kâramûn nâm kimesneyi kendilere Emir nâsb eylediler sâl-ı zuhûr hûbûttan altı bin otuz yedi senesidir dâr-ı mülûk Paris fî yevmina hâzâ Frence diyarında mesned-nişin-i hükûmet olan gürûh-u mezbûrdendir

Zikr-i Mülûk-i Alaman Yani Nemçe

Mezbûrlar Frengden bir sınıftır Kıyâsere ve Mülûk-i Rûmiyye re'ayası idiler Kıyâsereye za'âf gelüb umûm-i ba'îyede tahtı hükümlerinden hurûc eyledikde Alaman tâ'ifesi dahi itâ'atten nefûr edib beynlerinde emir nasb ettiler nice zaman bu hâlet üzere mürûr edib Frence mülûkünden Karlos Mağnus memleketlerini isti'lâ eyledikde anın taht-ı hükmünde oldular sâl-ı zuhûrları mezbûr Karlos Mağnus helâk olduktan sonra hafidleri

beynine niza' düşüb memâliki iktisâm eylediklerinde Cermanya yani vilâyet-i Alaman mezfûrun ahfadından Cermanikus lakabıyla mülakkeb Lodr Viyekus hissesineta'yîn olunmağla evvel Mülûk-i Nemçe mezbûr olmuştur FrenceMülûkü ile Mülûk-i Alaman beyninde münaza'ât-ı şedide ve muharebat-ı egîde zuhûr edib Rûmîyye-i Kübrada Reis-i Kassisin olan Pâpâ Kayserliği kâh Frence ve Kâh Nemçeye tahsis eylemiştir Mülûk-i Alamandan otunâm Kral evlâdı beyninde niza'vakî olub ihtiyaç hissettikçe Kayser intihâbı ve ta'yîni vesâir mühimmât-ı devlet müşâveresi için beynlerinde ketûr tesmiye olunur idi Emir ihdâs eylediği bilâdazikrolunan husûslar anların ittifakına merbût ve müşâveresine menût ola ol emirlerin isti'lâhlarında meratib üzere lakabları vardır ba'zısına Abu Sefupus ve ba'zısına Dük ve ba'zısına Komous ve ba'zısına Markyu derler harekât ve sukunları ve nâsb-ı kral sâhir-imihammi emirleri zıkr olunan yedi emirin ittifakına vabestedir sâl-ı zuhûr hicretin iki yüz on senesidir dâr-ı Melîk Medîne-i Beç henüz Tâ'ife-i mesfûre munkariz olmayub diyâr-ı Alamanda mesned-nişin hükûmet mezbûrlardır Kat'allâhu dâ berhem Âmin

KAYNAKÇA

AFYONCU, Erhan, **Tanzimat Öncesi Tarih Araştırma Rehberi**, Kronik Yayınları, İstanbul 2018, s.1.

AHMET B. YAHYÂ EL- BELÂZURÎ, “**Fütûhu’l Büldân**”, Tercüme Mustafa Fayda, Siyer Yayınları, İstanbul 2013.

AKA, İsmail , “Mîrhând”,**Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXX, Ankara 2005, s.156-157.

ALAADDİN ATA MELİK CÜVEYNÎ, “**Tarih-i Cihân Güşa**”, Çeviren Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2013.

ALTINKULAÇ, Tayyar, “Zehebi”, **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul 2013, C. XLIV, 2013, s.180-2188.

BABİNGER, **Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserler**, (Çev. Coşkun Üçok),Ankara 1992, s.287.

ÇAKIR, Mustafa Sefa, “ Osmanlı Padişahlarının Manuzum Tarihçeleri Fihrist-i Şâhânlar (Haz. Mehmet Aslan)”, **Mutad dergisi**, s. 320, 2019.

GELİBOLULU Mustafa Ali, “**Künhü’l-Ahbar**”,(Haz. Suat Doruk), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2020.

GÜNALTAY, Şemseddîn, “**İslâm Tarihinin Kaynakları – Tarih ve Muverrihler**”,Endülüs Yayınları, İstanbul 1991.

FAYDA, Mustafa, “Fütûhu’l-Büldân” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XIII, İstanbul 1996, s.258-259.

REŞİDÜDDİN FAZLULLAH, “**Câmiu’t Tevârih**”, TTK Yayınları, Ankara 2013.

HADİDİ, “ **Tevârîh-i Âl-i Osman**”, Haz. Necdet Öztürk, Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul1991.

HÂNCZ, Erika , “Peçuylu İbrâhim” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXXIV, İstanbul 2007, s.216-218.

HATİPOĞLU, İbrahim, “ Mu’cem”**Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXX, İstanbul 2005, s. 345-346.

HATİPOĞLU, İbrahim, “ İsrâiliyat”**Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXIII, İstanbul 2001, s. 195-199.

KANDEMİR, M.Yaşar, “Fehrese” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XII, İstanbul 1995, s.297-299.

İBRAHİM PEÇEVİ, “**Târîh-i Peçevi**”.

İBNÜ’L ESİR, “**el-Kâmil fi’t-Târîh Tercümesi**”, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2008.

MATRAKÇI NASUH, “**Târîh-i Âl-i Osmân**”, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2019.

MEHMET TAHİR EFENDİ, Bursalı, “**Osmanlı Müellifleri**”, C. I-II, Meral Yayınları,1972.

NAKİPOĞLU, Nazlıhan Sibel, “**Ramazan-zâde Mehmed’in Nişancı Tarihi Yüksek Lisans Tezi**”, Kayseri 1990

ÖZCAN, Abdülkadir, **Osmanlı’da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2020, s.2.

ÖZDEMİR, Rukiye –AYDİN, Ahmet, “Osmanlı Tarih Yazıcılığında Muhtasar Umumi Tarihler Üzerine”, **Anayasa dergisi**, s. 105, 2019.

ÖZ, Yusuf,“Tezkire” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XLI, İstanbul 2012, s.68-69.

ÖZAYDİN, Abdulkerim, “el-Kâmil” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXIV, İstanbul 2001, s.281-283.

ÖZCAN, Tahsin , “Nişancızâde Muhyiddîn” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXXIII, İstanbul 2007, s.61

ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi, “Târîh-i Cihângüşâ” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XL, İstanbul 2011, s.77-79.

PAKALIN, Mehmet Zeki, “ **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**”, C. I-II-III, İstanbul 1993.

PALABIYIK, M. Hânefi –DİNDİ, KORKUT, “**İnsanlık Tarihi Bakımından Atamız Âdem ile Hz. Âdem(a)**”, **Siyer Araştırmaları Dergisi**, s. 81-82, 2021.

SARICIOĞLU, Fikret “Rûznâme” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XXXV, İstanbul 2008, s.278-281.

TABERÎ,“ **Milletler ve Hükümdarlar Tarihi**”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:2207, 1991.

YAVUZ, Yusuf Şevki, AVCI, Casim “İbnü’l Cevzî” **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, C. XX, İstanbul 1999, s.543-549.

<http://yazmalar.gov.tr/basit-arama?q=fihrist-i+d%C3%BCvel>, 12.06.2021.

